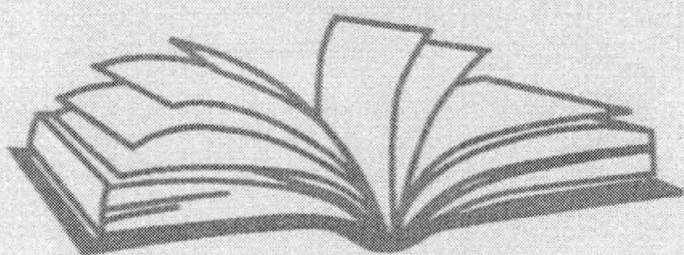

könyv
könyvtár
könyvtáros

2000
március

VÁROSI
Könyvtár

KISKUNHALAS

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

---

9. évfolyam 3. szám

2000. március

Tartalom

Könyvtárpolitika

Tuba László: A Győri Megyei és Egyetemi Könyvtár létesítésének szakmai koncepciója	3
Az Év könyvtára: a Kiskunhalasi Városi Könyvtár	9

Fórum

Bényei Miklós: A könyvtárosok kézikönyvéről	16
Mikulás Gábor: Nézőpontok tűzoltástól állománymenedzsmentig	19
A szerkesztő merengései	21

Műhelykérdések

Fejős László: Kell-e még az ETO?	23
Bánhegyi Zsolt: A 4K védelmében	40

Perszonália

Hangodi Ágnes: Könyvtárügyünk változásai az egyetemi és főiskolai könyvtárosképzés kialakulásának éveiben	43

Könyv

Pallósiné Toldi Márta: Győri Életrajzi Lexikon	50
Kertész Gyula: Ki Kicsoda 2000	52
Hírlevél a Magyar Könyvtárosok Egyesülete tagjaihoz	56

From the contents

László Tuba: Professional concept of the County and University Library, Győr (3);
Winner of the Library of Year award: the Town Library, Kiskunhalas (9);
On the Handbook of librarians (reviews by Miklós Bényei, Gábor Mikulás) (16, 19);
László Fejős: Debates on UDC (23)

Cikkeink szerzői

Bánhegyi Zsolt, az MTA Könyvtára munkatársa; *Bényei Miklós*, a Debreceni Megyei Könyvtár igazgatóhelyettese; *Fejős László*, az OSZK–KMK munkatársa; *Hangodi Ágnes*, az ELTE oktatója; *Kertész Gyula*, az OSZK ny. osztályvezetője; *Mikulás Gábor* információs és PR tanácsadó; *Pallósiné Toldi Márta*, a Szombathelyi Megyei Könyvtár igazgatója; *Tuba László*, a Győri Megyei Könyvtár igazgatója

Szerkesztőbizottság:

Biczák Péter (elnök)

**Borostyániné Rákóczi Mária, Kenyéri Kornélia,
Poprády Géza, dr. Tóth Elek**

Szerkesztik:

Győri Erzsébet, Sz. Nagy Lajos, Vajda Kornél

A szerkesztőség címe: Budapest, I. Budavári Palota F épület – Telefon: 224-3791

Közreadja: az Informatikai és Könyvtári Szövetség, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, az Országos Széchényi Könyvtár

Felelős kiadó: **Monok István**, az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója

Nyomta az ETO-Print Nyomdaipari Kft., Budapest

Felelős vezető: **Balogh Mihály**

Terjedelem: 5,7 A/5 kiadói ív.

Lapunk megjelenéséhez támogatást kaptunk a Nemzeti Kulturális Alaptól

Terjeszti az Országos Széchényi Könyvtár

Előfizetési díj 1 évre 3000 forint. Egy szám ára 250 forint

HU-ISSN 1216-6804

A Győri Megyei és Egyetemi Könyvtár létesítésének szakmai koncepciója

I.

Győr-Moson-Sopron Megye Önkormányzata és a Széchenyi István Főiskola 2000 januárjában megállapodott abban, hogy közös beruházással teremti meg egy kettős funkciójú megyei és egyetemi könyvtár működési feltételeit, s a létrejött új intézményt nyilvános könyvtárként közösen tartja fenn. Mindehhez a törvényi kötelezettségeket az alábbi jogszabályok tartalmazzák:

1. Az 1997. évi CXL. törvény a kulturális javak védelméről és a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről 64. § (1) bekezdése szerint „A települési és a megyei könyvtári ellátás biztosítása a helyi önkormányzatok kötelező feladata.” Ugyanezen paragrafus (3) bekezdése szerint „Az (1) bekezdésben meghatározott feladatot a megyei és a fővárosi önkormányzat nyilvános könyvtár fenntartásával teljesíti.”
2. Az 1990. évi LXV. tv. A helyi önkormányzatokról 70. § (1) szerint „A megyei önkormányzat kötelező feladatként gondoskodik különösen a) ... a megyei könyvtári szolgáltatásokról ...” Az 1991. évi XX. törvény a helyi önkormányzatok és szerveik ... feladat- és hatásköreiről 108. § (1) bekezdésében meghatározza, hogy „A helyi önkormányzat a felnőtt lakosságnak, az ifjúságnak és a nemzetiségeknek általános nyilvános könyvtári szolgáltatást köteles biztosítani.” Ugyane paragrafus (3) bekezdése szerint: „A főváros, valamint a megye önkormányzata az (1) bekezdésben megállapított feladatok ellátására könyvtárat ... működtet.”
3. A felsőoktatásról szóló 1993. évi és az azt módosító 1996. évi LXI. törvény 3. § (2) bekezdése szerint: „Az egyetemnek létesítésekor időarányosan, illetve működése során folyamatosan rendelkeznie kell ... b) a képzéshez és a tudományos kutatáshoz szükséges tárgyi feltételekkel (e céloknak megfelelő épülettel, intézményi könyvtárral, informatikai háttérrel, laboratóriummal, kísérleti és gyakorlólhelyekkel, műszerekkel és más eszközökkel).”

II.

A megyei és a főiskolai könyvtár jelenlegi helyzete

1. A Kiszalud Károly Megyei Könyvtár központja Győr történelmi belvárosában mintegy 2000 m² alapterületű épületben működik, amelyet 1976-ban alakítottak

tak ki szakmai kompromisszumok után. Maga az alapterület mindössze egyharmada a könyvtár feladataihoz szükségesnek, s ez is öt szinten helyezkedik el, ami oly mértékben tagolja a szolgáltatásokat, hogy lassúvá, bonyolulttá és drágává teszi a működést és az állomány védelmét. Sem a helyben használathoz, sem az újdonságok elhelyezéséhez, sem a számítógépes hálózat fejlesztéséhez, sem a szabadpolcos könyvkiválasztáshoz nincs elegendő tér, az alagsori raktárban pedig nem biztosítható a dokumentumok védelme a zsúfoltság és a vizesedés miatt. Három kilométerre található a könyvtártól az állomány egyharmadát őrző raktár, egy kilométerre a hangtár és a kötészeti. Mindez lassítja a kiszolgálást (hetente kétszer hozzák be a raktárból az igényelt dokumentumokat), több példányos beszerzést követel (I. és II. emelet, hangtár), fokozott megterhelésnek teszi ki a gyűjteményt az állandó szállítás, és drágítja a működést a széttagolt szervezet összefogása telefonnal, gépkocsival és a munkatársak jövés-menésével. Részben emiatt a szükségesnél kevesebb jut dokumentum-beszerzésre, drága szakkönyvek és többes példányok biztosítására. Komoly gondot okoz a 25 éve beszerzett bútorok, berendezési tárgyak és eszközök elavulása, célszerűtlensége és esztétikai igénytelensége. Elavult az épület villanyhálózata, fűtése, vízvezetékrendszere és liftje. A harmadik emeleten a tető javításai ellenére folyamatos a beázás, az érintésvédelmi vizsgálat pedig a villanyhálózat alkalmatlanságát, tűz- és balesetveszélyes voltát állapította meg. Emiatt elég gyakran egyszerűen leállnak a számítógépek. Évek óta gondot jelent, különösen a vidéki olvasóknak, az épület megközelítése, a parkolás, amely a zsúfolt belvárosban drága és időigényes.

Ugyanakkor nagy értéket jelent a megyei könyvtár évente 8000-9000 darabban gyarapodó 470 000 dokumentumból álló gyűjteménye, amelynek fontos részei a száz éve alapított győri városi könyvtár régi könyvei, periodikái és helyismereti művei, valamint a megyei könyvtár létesítése óta beszerzett helyismereti gyűjtemény, a periodika-állomány, a hangtár, olvasóterem, kölcsönző és kézikönyvtár anyaga, továbbá a nem hagyományos információhordozók. A megyei könyvtár az utóbbi 5-6 évben – anyagi és szakmai megfontolásokból – kizárta gyűjtőköréből a gyengébb színvonalú ún. szórakoztató irodalmat, csak értékes szépirodalmat és színvonalas szakirodalmat vásárol. További értékeket képviselnek a könyvtár hagyományos és számítógépes szolgáltatásai, a közhasznú információs szolgálat, a városban és a megyében kialakított együttműködés és kapcsolatok, a rendszeres hálózati munka és a 63 fős munkatársi gárda, amelyből 40 fő közép- és felsőfokú végzettségű szakalkalmazott.

Fontos feladat e munkatársak szakmai, nyelvi és számítástechnikai ismereteinek gyarapítása, a következő 2-3 évben a teljes dokumentum-állomány adatbázisba vitele (jelenleg 30% a bevitt dokumentumok aránya) és olyan fontos adattárak elkészítése, mint a megye folyóirat-bibliográfiája, a periodikák megyei központi címjegyzéke, a helyismereti személyek és irodalom adatbázisa. 1998 óta az SR-Lib integrált könyvtári rendszerrel minden munkafolyamatot számítógépen végeznek a könyvtár munkatársai, a leltárkönyveket és a cédulakatalógusokat lezárták. Jelenleg 52 számítógéppel, nyomtatókkal és egyéb kiegészítőkkal rendelkezik a könyvtár. Ez évben internetre kerül az intézmény honlapja, a megyei kurrens periodika-állomány és folyóirat-bibliográfia.

Az intézmény beiratkozott olvasóinak száma 9000 fő, látogatóinak száma évente 180 000, akik mintegy 240 000 dokumentumot kölcsönöznek és használnak

helyben. A megyei könyvtár törvényi kötelezettségénél fogva szervezi Győr-Moson-Sopron megye könyvtárainak együttműködését, a szolgáltatások cseréjét, központja a városi könyvtárakkal alapított Kisalföldi Információs Rendszernek, segíti 6 városi és 165 községi könyvtár munkáját, 54 tagkönyvtárból álló ellátórendszer működését, továbbképzéseket és középfokú könyvtárosasszisztensi tanfolyamot szervez, végzi a megye nemzetiségeinek és etnikai kisebbségének könyvtári ellátását, könyvkötészetet és sokszorosító műhelyt működtet, kiadványokat és helyi könyvtári periodikákat jelentet meg. Összefogója és segítője a megyei könyvtári rendezvényeknek és könyves ünnepeknek.

A megyei könyvtár feladatainak maradéktalan ellátásához szükséges:

- a működési körülmények lényeges javítása;
- az állománygyarapítás további minőségi és mennyiségi fejlesztése;
- a hagyományos állományfeltáró eszközök mielőbbi kiváltása a teljes gyűjtemény adatbázisba vitelével;
- az állományi adatok elérhetővé tétele helyi, regionális és országos számítógépes hálózatokon;
- a munkatársak szakmai, nyelvi és informatikai tudásának növelése;
- a helyismereti gyűjtemény közkinccsé tétele hagyományos kiadványokban, digitális dokumentumokon és számítógépes hálózaton;
- a megye könyvtárai együttműködésének továbbfejlesztése;
- a szakmai és informatikai képzésben és továbbképzésben való szerepvállalás növelése.

2. A Széchenyi István Főiskola könyvtára

Győr a történelme során mindig iskolaváros volt, a XIX. század végéig jelentős felsőoktatási intézmények is működtek a városban. A mai főiskolát 1968-ban alapították Közlekedési és Távközlési Műszaki Főiskola néven. 1986 óta viseli Széchenyi István nevét. Kezdetben közlekedésépítés, távközlés és műszaki tanár szakon folyt oktatás az intézményben, ma az eredetileg az infrastruktúrához kapcsolódó (közlekedés, távközlés, hid-, út- és vasútépítés, közlekedésgépészet) mérnöki képzésen túl mindhárom tudományterületen, összesen 16 szakon (építészmérnök, építőmérnök, településmérnök, környezetmérnök, műszaki informatika, műszaki menedzser, közlekedésmérnök, gazdálkodás, nemzetközi kapcsolatok, szociális munkás, diplomás ápoló, zenetanár és jogász) folyik képzés. Jelenleg a hallgatói létszám meghaladja a hétezeret. 1998-ban már saját jogon indíthatott egyetemi képzést gazdálkodás szakon a főiskola, amely a jövőben is országos jelentőségű oktatási és kutatási szerepkört kíván betölteni. Az egyetemmé válás folyamatát konkrétabbá tette a magyar parlament 1999. évi májusi döntése, amelyben a magyar felsőoktatási intézmények új hálózatának felsorolásakor záradékot fűzött a törvényhez, amely szerint a Magyar Akkreditációs Bizottság vizsgálatának pozitív eredménye esetén a Széchenyi Főiskola 2002-től egyetemenként működhet tovább.

Az előzőekben vázolt feladatot kell segítenie a maga eszközeivel a főiskola könyvtárának. 1999-ben az intézmény 13 132 olvasója (8178 hallgató, 773 oktató, 4181 „külsős”) 51 ezer dokumentumot kölcsönzött és 207 ezret használt helyben. Az olvasótermi férőhelyek száma 134, ebből 120 számítógéppel felszerelt. A főiskolán egységes könyvtári rendszer működik, a tanszéki könyvtárak – így a 15 000 kötetes jogi olvasóterem is – letétként funkcionál. 1995 óta működik a könyvtár

számítógépes hálózata, amely az ALEPH integrált könyvtári rendszerrel az összes munkafolyamat számítógépes végzését lehetővé teszi. A könyvtár mellett működik egy sokszorosító központ, az intézményben pedig a hallgatók nyelvi tanulmányait segítő multimédiás labor. A központi számítógépen kívül 12 munkaállomás, 5 olvasói lekérdező terminál, valamint egy CD torony áll a munkatársak és az olvasók rendelkezésére. 1997 óta az interneten is elérhető a könyvtár katalógusa.

Jelenleg a könyvtár állománya 245 000 dokumentum, az éves átlagos gyarapodás 8000 db. A kurrens folyóiratok száma 462, ebből 147 külföldi. A munkatársak száma 17, közülük 9 felsőfokú végzettségű.

Mindebből következik, hogy a főiskola könyvtára gazdag állománnyal, hálózati elérhetőséggel, a dokumentumok jelentős részének gépi feldolgozottságával, az oktatók körében jó kapcsolatokkal és jó gépesítettséggel rendelkezik.

Viszont kevés az olvasói férőhely, különösen a szakolvasók hiányoznak, kicsi a dolgozói létszám, emiatt hiányzik a szakreferensi hálózat. Kevés a raktári és szabadpolcos férőhely, az anyagi forrás, egyes szakterületen hiányos az irodalom, kevés a példányszám, és több, az informatikához jól értő munkatársra lenne szükség. A főiskolai szakok és a hallgatói létszám bővülésével természetesen jelentősen növelni kell az állományt, a gépparkot, a tankönyvek és jegyzetek számát és az alapterületet.

A főiskolán, illetve a leendő egyetemen folyó tudományos kutatásokhoz az egyetemi akkreditációra kijelölt valamennyi szakterületen biztosítani kell az adott tudományterület jelenlegi állását tartalmazó szakkönyveket és a legfontosabb nemzetközi tudományos folyóiratokat. El kell érni, hogy a nagy példányszámban szükséges, általánosan elfogadott és a főiskolán széles körben használt tankönyvek és jegyzetek megfelelő példányban álljanak rendelkezésre.

Az egyetemmé válás egyik legfontosabb alapfeltétele egy új könyvtár létrehozása.

III.

A megyei és egyetemi könyvtár létesítése és feladatai

Az előző fejezetben vázolt helyzetkép, az információs társadalom igényei és a Széchenyi István Főiskola egyetemmé válása egyaránt indokolják összefogással egy új könyvtár létrehozását, amely teljes mértékben vállalja mind a megyei könyvtári, mind a felsőoktatási (egyetemi) könyvtári funkciók teljes és maradéktalan megvalósítását.

1. Győr-Moson-Sopron Megye Önkormányzata és a Széchenyi István Főiskola közös fenntartásában működik az intézmény, amelynek létrehozásában és működtetésében a megyei önkormányzat kétharmad, a Széchenyi István Főiskola egyharmad részig vállal kötelezettséget és ugyanilyen arányban szerez jogosultságokat. A két fenntartó ún. Intézményfenntartó Társulást hoz létre a könyvtár működtetésére. Javasoljuk, hogy ezt öt tagú testület irányítsa, amelynek elnökét a megyei önkormányzat adja, és szavazati jogú tagja legyen a könyvtár igazgatója. Elengedhetetlennek tartjuk, hogy az új intézmény önállóan gazdálkodó költségvetési szerv legyen.

2. A Győri Megyei és Egyetemi Könyvtár küldetésnyilatkozata (feladatai a jövőben)

A megyei és egyetemi könyvtár Győr-Moson-Sopron megye legnagyobb nyilvános és felsőoktatási könyvtáraként arra törekszik, hogy használói számára biztosítsa a magyar és az egyetemes kultúra kincseit, a hazai és a nemzetközi információhoz és tudáshoz való szabad hozzáférést. E cél megvalósítása érdekében támogatja:

- az írni-olvasni tudás fejlesztését;
- az egész életen át való önképzést;
- az oktatás különböző szinterein folyó tanulást és kutatást;
- a közéletben való részvételhez szükséges állampolgári tudnivalók és a demokratikus jogi szabályozás megismerését;
- a gazdaság, a kultúra, a tudomány és a művészet kérdéseiben való eligazodáshoz szükséges információk és tudásanyag megszerzését;
- a szabadidő hasznos eltöltését.

Ennek megvalósítása érdekében:

- sokoldalúan feltárt gyűjteményt alakít ki értékes szépirodalmi és zenei alkotásokból, színvonalas és tartalmas szakmai, tudományos és a szülőföldre vonatkozó dokumentumokból;
- gyűjteményét feltárja, megőrzi, gondozza és rendelkezésre bocsátja;
- a megyei könyvtár és a főiskola könyvtárának állományát egybeolvasztja, és három éven belül elektronikus adatbázisokban teljes mértékben feltárja;
- tájékoztatást nyújt a könyvtár és a nyilvános könyvtári rendszer szolgáltatásairól;
- az Országos Dokumentumellátó Rendszer tagkönyvtáraként biztosítja más könyvtárak állományának és szolgáltatásainak elérését, részt vesz a könyvtárak közötti dokumentum- és információcserében;
- ellátja a kötelezpéldányokkal és a könyvtárközi dokumentumellátással kapcsolatos feladatokat;
- helyismereti információkat és dokumentumokat gyűjt;
- közhasznú információs szolgáltatást nyújt;
- szervezi a megyében működő könyvtárak együttműködését, összefogását, a könyvtári szolgáltatások cseréjét, közvetítését és közös szolgáltatások létesítését (megyei periodika adatbázis, helyi szaksajtó, rendezvények stb.);
- végzi az iskolán kívüli könyvtári továbbképzést és szakképzést, tapasztalatcseréket szervez;
- a települési könyvtárakat segítő szolgáltatásokat nyújt, ellátórendszert és információs rendszert működtet, igény esetén lehetővé teszi bármely település lakosai számára a könyvtári szolgáltatások teljesítését;
- végzi a megye nemzeti és etnikai kisebbségeinek könyvtári ellátását;
- szervezi a megyében működő nyilvános könyvtárak statisztikai adatszolgáltatását;
- részt vesz könyvtártudományi, szakmódszertani és olvasásszociológiai felmérésekben;
- könyvek és folyóiratok kötését, javítását, kiadványok és nyomtatványok nyomdai előkészítését és sokszorosítását végzi;
- szervezi és végzi a használók képzését.

A könyvtári szervezet

Az egyesített könyvtár 30 év múlva kb. 1,5 millió dokumentummal rendelkezik, s az első években mintegy 25 000 potenciális használóval (1000 fő oktató és kutató, 6000 külső használó, elsősorban a régió szakemberei, 18 000 fő felsőoktatási intézményi hallgató) és napi 2200-2500 látogatóval számol. A földszinten helyezkedik el a főiskola fő forgalmi tengelyére tervezett bejárat a ruhatárral, az információs nyilvántartási övezettel, egy 120-150 fős előadóteremmel, napilapolvasóval és klubövezettel. Büfé, vizesblokk, személyzeti öltöző, az épület súlypontjába helyezett lépcsők és liftek, valamint két gépkocsi számára garázs egészíti ki a viszonylag kis alapterületű földszinti övezetet (1295 m²), amelynek az első emelet által takart beépítetlen részén fedett gépkocsitároló lesz. Az első szint a kölcsönzés, az igazgató, a hálózatgondozás, az állománygyarapítás és feldolgozás területe (2792 m²). A központi magban helyezkedik el a hat szintes, minden olvasószolgálati övezethez közvetlenül csatlakozó, az olvasók által is bejárható raktár. Ennek a kölcsönzéshez kapcsolódó két szintjén kb. 318 000 kötet számára van hely, a további két emelethez és a hozzájuk tartozó egy-egy karzathoz csatlakozó raktárban további 887 000 kötet helyezhető el a gördülő állványokon. A második és a harmadik emeleten (2828 + 2828 m²) és a két karzaton (1326 + 1326 m²) az olvasóterem, a szabadpolcos kézikönyvtár, a folyóiratolvasó, a zenei részleg, a helyismereti gyűjtemény, a régi könyvek, a multimédiás részleg stb. kap helyet. E négy szinten szabadpolcon mintegy 508 000 dokumentum helyezhető el 600 számítógéppel és összesen 1000-1100 ülőhellyel. Az épület egészének befogadóképessége 1,8 millió dokumentum. A tetőn helyezkedik el a gépészeti központ, a járható teraszfelület, illetőleg a növényzettel burkolt felület. A beruházási programterv három variációban készült el (11 365 m², 12 380 m², 13 313 m²); a számok nagyjából a középső változatra vonatkoznak.

Tervezett szervezeti felépítés

Igazgató (magasabb vezető 5 évre szóló vezetői megbízással; a megyei közgyűlés nevezi ki a főiskolai (egyetemi) tanács egyetértésével).

Helyettesek:

általános könyvtári helyettes

informatikai helyettes

gazdasági helyettes

(magasabb vezetők, az igazgató bízta meg őket 5 évre a megyei közgyűlés és a főiskolai (egyetemi) tanács egyetértésével)

Titkárság

Állománygyarapítási osztály

Feldolgozó osztály

Olvasószolgálati osztály

Tájékoztató szolgálat

Marketing és területi szolgálat

Gazdasági és üzemeltetési osztály

Számítástechnikai és informatikai csoport

Jelenleg a megyei könyvtárban 44, a főiskolai könyvtárban 14, összesen 58 szakalkalmazott dolgozik, a megnövekedett feladatok és alapterület legalább 80 fő szakalkalmazotti és 25 fő egyéb alkalmazotti létszámot tesznek szükségessé.

Az új intézmény megalakulása természetesen új szervezeti és működési szabályzat készítését követeli meg, amely a két fenntartó együttes jóváhagyása után lép életbe.

Több szakember ötletei alapján készítette:

Tuba László

Az Év könyvtára: a Kiskunhalasi Városi Könyvtár

Amint arról a 3K tavalyi novemberi száma hírt adott, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma Könyvtári Osztálya által 1999. július 13-án kiírt pályázatot, amely az *Év könyvtára* cím elnyerését célozta, a Kiskunhalasi Városi Könyvtár nyerte el, jogot szerezvén ezzel arra, hogy egy teljes éven keresztül büszkén viselhesse ezt a nagyszerű címet, megnevezést, rangot, amelynek jelentőségéről bárkit meggyőzhet az is, ha meggondolja, miféle követelményeknek kell megfelelnie annak a könyvtárnak, amely eséllyel pályázhat, nem is szólva arról, amelyik meg is nyeri-nyerheti azt. Csak tallózva a követelmények közt: egy ilyen könyvtárnak új formákat kell találnia a könyvtár menedzselésében, új, előremutató szolgáltatásokat kellett bevezetnie, újszerű megoldásokat alkalmaznia, szponzorokkal kell rendelkeznie, akik/amelyek hathatósan hozzájárulnak a különböző könyvtári szolgáltatások kialakításához és fenntartásához, pozitív használói visszajelzéseket kell tudnia felmutatni, valamint dokumentálnia kell azt is, hogy szoros a kapcsolata a helyi és az országos sajtóval, médiával stb. Szinte kísértést érez az ember arra, hogy kimondja, tán még a szenttéavatási pört is könnyebb megnyerni, mint az Év könyvtárává válni, hisz egy, a kanonizációra aspiráló szentnek legfeljebb három csodát kell produkálnia, míg az Év könyvtárának csodák sokaságát és szinte egyhuzamban, folyamatosan. Persze, szentek is vannak szép számmal, az Év könyvtára címet is minden évben elnyeri valamely könyvtár. Az 1999. évi nyertes esete azonban különösen érdekes. Azok a könyvtárak, amelyek eleddig elnyerték e címet – a tavalyi volt a negyedik pályázat – egy-egy kiemelkedő csodát produkáltak, egyedít, egyszerit, meg nem ismételtet (pl. új könyvtárépületbe költöztek). Nos, Kiskunhalas nem ilyen módon vált az Év könyvtárává. És ez talán (sőt bizonyosan) a legnagyobb csoda. Egy könyvtár, ahol, amelyben nem történt semmi, amivel kihívhatta volna a szakma, a fenntartók, a minisztérium és/vagy a médiák figyelmét. Az Év könyvtára lett egyszerűen (vagyishogy nagyon bonyolultan, évtizedes szigorúan kemény munkával) azzal, azáltal, hogy olyan amilyen. Kiemelkedő színvonalú könyvtár. Nemcsak ennek az évnek, hanem egy egész korszaknak a könyvtára. Típusában, műfajában a példa, a paradigma. Ezért is voltunk rá fölöttébb kíváncsiak, ezért is számolunk be róla tán a szokásosnál is részletesebben.

Mindenesetre tény, hogy a város könyvtára valóban a városé. Nemcsak abban az értelemben, hogy a város tartja fenn, a város lakói népesítik be tereit, de úgy is, hogy a város igazán a magáénak tartja, szereti, becsüli, büszke rá. A polgármester, *Tóth Zoltán* úr, aki szívesen szakított időt a velünk való beszélgetésre, elmondotta, hogy bár Kiskunhalas erősen forráshiányos város, rengeteg a gondja, baja, kiadni-

valója, azért az utóbbi kilenc-tíz évben kiemelt gondot fordított a kultúrára. (Nem véletlen tán, hogy a könyvtárral egyidőben a város múzeuma meg az Év múzeuma címet nyerte el.) A polgármester úgy véli, szárnyas, szép szavakkal szolt erről, hogy amíg nem alakul ki az a polgárság, amely a polgári demokráciák szokásos módján saját vállára tudja venni a kultúra finanszírozását, a kultúra mecenatúráját, az államnak, az önkormányzatnak semmiképp sem szabad kivonulnia a kultúra szférájából. Sőt. Nem engedheti meg magának a maradványelv olyigen elterjedt módszerét sem. Kiskunhalas legalább nem teszi ezt. Szolt arról is a polgármester úr, hogy lehet, többen is mondják, talán nagyobb is a kulturális kínálat Kiskunhalason, mint amennyire igény van. Csakhogy – veri vissza ezt a meggondolást Tóth Zoltán, erre mindenképp szükség van. Hisz, ha csökkentik a kínálatot, ha nem arra törekszenek, hogy épp ezáltal újabb és újabb, egyre intenzívebb igénynyalábokat generáljanak, megroggyanhat a kultúra építménye, újraépíteni pedig sokkal, de sokkal nehezebb lesz, ha egyáltalán lehetséges. Ők tehát mindenképp garantálni kívánják a kulturális intézmények, köztük az oly igen kitűnő könyvtár folyamatosan magas szintű működését, működőképességét, még ha meg is kell vívniuk a csatát minden költségvetési vitán. És ez, ez a színvonalas kulturális működőképesség így szerves része lehet a város folyamatos felemelkedésének, hisz Halas a kilencvenes évek elején ugyancsak elmaradott kisváros volt, míg ma...

Aki belép a Városi Könyvtárba, elidőzik a polcok között, figyelni a kölcsönzőket és a helyben olvasókat, netán szerez néhány információt is az állomány egészéről, az olvasók kilétéről, annak első benyomása föltétlenül az, hogy *igazi* könyvtárban van. Igaziban, hisz nem a könyvesbolti kínálatot látja a polcokon, olyannyira nem, hogy alig hiheti: az 1897-ben alapított, ám teljes egészében megsemmisült, 1949-ben újraindult, igazi fejlődésnek tehát csak az ötvenes években mozduló könyvtárban jár. A klasszikus magyar és külföldi monográfiák, a ma már antikváriumok-

ban sem beszerezhető ritkaságok, a nagy akadémia sorozatok, a remek német, angol, francia nyelvű klasszikuskiadások, a világnyelvek állandóan felújított alapelixonai, enciklopédiái (Britannica, Brockhaus, Larousse stb.) szinte érthetetlen jelenléte magyarázatot kíván. Van is magyarázat. A könyvtár igazgatója az alapozó években, évtizedekben *Martonosi Pál* volt, a klasszikus, a legnagyobb hírű-tekintélyű magyar könyvtárosok egyike, az „alapító atyák”, a magyar közművelődési könyvtárügy, a „hőskor” egyik vezérképviselője, aki nemcsak könyvtárt szervezett, épített (1952-ben, a maga 220 négyzetméterével a halasi könyvtár a legnagyobb járási könyvtárak közé tartozott), nemcsak kiváló utódot nevelt (1982-ben ment nyugdíjba Martonosi Pál, tizenegy hónap múlva követte posztján a mai igazgató, az országszerte ismert, becsült és irigyelt, mindenféle szakmai rendezvény egyik legagilisebb résztvevője, központja, *Varga-Sabján Gyula*), nos nemcsak ezt művelte Martonosi, de megalapozta a könyvtár kitűnő állományát is. Tudós ember lévén, tudta, mi kell egy „igazi” könyvtárba, és tudta azt is, hogyan juthat e művekhez. (Martonosi nemcsak teljesen otthonosan mozgott a fővárosi antikváriumokban, akkoriban ezek még kincsesbányák voltak, de tudta azt is, miként kell „beetetni” az antikváriusokat, hogy azok felhajtsák, beszerezzék és félretegyék mindazt, amire neki, az ő könyvtárának szüksége volt.) E sorok írója nemcsak megtisztelve érezte magát, de boldog is volt, hogy az idős Martonosi Pállal találkozhatott halasi kiszállása alkalmával. Természetesen könyvtárban találkozhatott vele, az egyik iskola könyvtárában, amelyet – társadalmi munkában – Martonosi Pál szervez, alakít, animál.

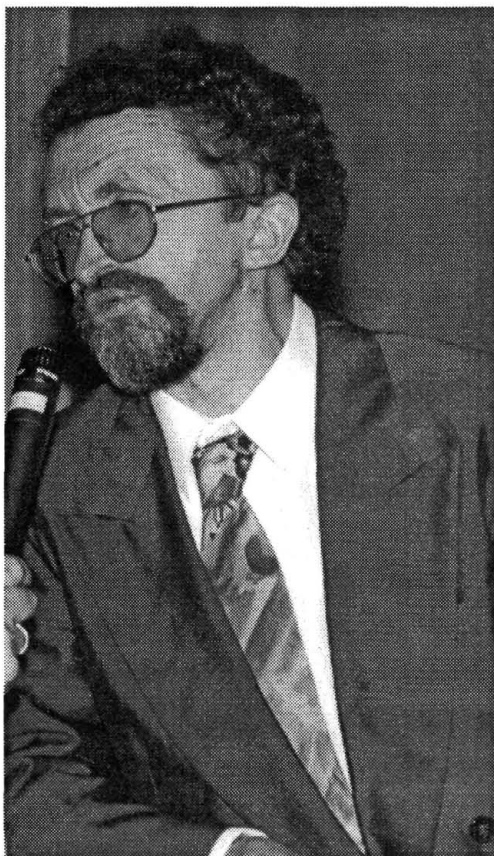
De persze nem elég egy ilyen ragyogó állományt megalapozni, azt folyamatosan gondozni, ápolni kell. És erre aligha alkalmasabb valaki, mint *Varga-Sabján Gyula*, aki szintén szerelmese az állománygyarapításnak, aki rendszeresen feldolgoztatja munkatársaival az Új Könyvek kínálatát (megvan-e, hány példányban van meg, milyen a „forgása” stb.), hogy azután – éjszakákba nyúlóan – maga vegye kézbe az állománygyarapítási tanácsadót, és döntsön könyvek, kiadványok sorsáról, alapos meditáció után, mindig a teljes állományhoz képest gondolkodva egy-egy mű helyéről, szerepéről. Nekem az mondotta *Varga-Sabján Gyula*: két módon lehet állományt gyarapítani, építeni: vagy széles spektrumot szerez be a könyvtáros, a – persze lehető – teljességre törekszik, viszont egy-egy műből csak egy, ritkábban két példányt vásárolhat, vagy kicsiny a spektrum, ám nagy(obb) a példányszám. Ő határozottan az első koncepció és gyakorlat híve, teljesítője. Valamint a folyóiratok, lapok, újságok szerelmese. 280 periodikum jár a halasi könyvtárba, amit – ekkora könyvtár esetében – akár csúcsnak is tekinthetünk. És mindez, az állománygyarapításnak ez a módja, mikéntje szerves egységben áll a könyvtár látogatóinak paramétereivel. Halason ugyan nincs sem főiskola, sem egyetem, ám két gimnázium is van, és ami a fő, igen sok a Szegeden és szerte az országban egyetemre, főiskolára járó városi fiatal. Ezek a hallgatók hétfélegken, szünetekben ki nem hagyják a városi könyvtárat, hisz itt lelhetik meg mindazt a nekik való szakirodalmat és Nachschlagewerkéket, amelyekhez nem, vagy csak alig-alig juthatnak hozzá alma matereik nem ritkán fölöttébb szegényesen ellátott könyvtáraiban. De húzóereje is van egy ilyen állománynak (gondoljunk a gimnazistákra), és igénykeltő hatása is (idézzük vissza a polgármester szavait). Annyiban is Martonosi Pál immáron mesterré nőtt tanítványa *Varga-Sabján Gyula*, hogy nem akkor fog valamely mű- vagy dokumentumféleség gyarapításába, amikor az már elkerül-

hetetlen, vagy éppen kötelező. Nem. Ő már akkor megindult a „nem hagyományos” dokumentumok beszerzésével, amikor e műfaj még épp csak alakulófélben volt. Így azután a hangzó dokumentumok, CD-k, CD-ROM-ok (stb.), információs „ketyerék” igen hamar otthonra letek Halason. (1972-ben például az elsők közt, mármint a járási könyvtárak közt az elsők közt, volt hangtára Halasnak.) És bár a számítógépesítés tekintetében igencsak elégedetlen az igazgató az intézményével, azért a tematikai pályázat eredményeképp nem épp rossz a könyvtár helyzete, és az állomány 1998-tól már gépen van. (Az igazgató persze türelmetlen, a korábbi évek honosításának ütemét lassúnak véli, igaz, maga is tudja a mentséget: tizenhárom szakalkalmazott van a könyvtárban, annak a forgalma pedig – hál’ Istennek – akkora, hogy tele a keze munkával mindenkinek.)

A könyvtár persze kicsi. Mint minden könyvtár, sokszor még azok is, amelyek frissiben költözökdhettek új épületbe. Említettük, hogy 1952-ben 220 négyzetméteres volt, és ilyenként – ma már mosolyognunk kell ezen – a legnagyobbak közé tartozott a járási könyvtárak között. De persze a hatvanas évekre „kinötte” az épületet, ám szerencséje volt. Megintcsak az élre kerülhetett, 1967 és 1969 között felépült új épülete, amelyet eleve könyvtárnak terveztek ezer négyzetméteren – nagy szó és nagy ritkaság volt ez akkor. Csodájára is jártak a lapostetős, funkcionális, igazi könyvtárépületek. De persze megint kinötte magát, annál is inkább, mivel az Úttörőházban elhelyezett gyermekrészelegét vissza kellett vennie magába (annak a helyére telepítették a városi televíziót, amely ma a Városháza tömbjében található). Baj volt a lapostetővel is (ki ne tudná, miféle). Egy szó, mint száz, az 55 ezer kötetre tervezett épület ma 130 ezer dokumentumot fogad magába. A lapostetőt pedig (nagyobb összegért, mint amennyibe annak idején az egész épület került) 1994-ben az önkormányzat magastetőre cserélte. Ennek az is pozitívuma volt, hogy eleve két ütemben gondolkodtak. E magastető beépíthető-beépítendő. A város három alkalommal is pályázott beépítésre, ezideig hiába. Pedig de jó lenne, de szükséges lenne! No, majd csak beépül az a magastető! Aki Halason jár, óhatatlanul bizakodni kezd.

E bizalom egyik letéteményesével, Varga-Sabján Gyulával hosszan elbeszélgethettem. Persze arról is megkérdeztem, ki ő, és merre van a hazája:

– Jánoshalmáról jöttem Kiskunhalasra. Könyvtárosi pályámat Jánoshalmán kezdtem 1967-ben. 1969-ben, épp az új könyvtárépület avatási ünnepségén értesültem róla, hogy van egy üres állás Halason. Martonosi Pált természetesen jól ismertem, ő is engem, hisz gyakran megfordult Jánoshalmán is, mint a járáshoz tartozó valamennyi községben. Maga mellé vett hát, így 1969-től vagyok halasi. A halasiak ugyan gyűntmentnek tekintenek mindenkit, aki nem tősgyökeres, ám én talán már halasinak számítok. Hisz egy emberöltőt töltöttem el már itt. Először feldolgozó könyvtáros voltam, majd módszertanos. Közben folytathattam tanulmányaimat is. Eredetileg a debreceni tanítóképzőben szereztem népművelő-könyvtár szakos diplomát, ezt egy nyíregyházi tanárképzői könyvtárosi diplomára cseréltem, majd elvégeztem az ELTE megfelelő szakát is, kiegészítőd. Időközben igazgató lett belőlem. 1982-ben megbízott, 1983-tól „rendes”. Martonosi Pál 1982-ben ment nyugdíjba, tizenegy hónapig a híres művészet-történész, *Pap Gábor* vezette az intézményt (sokat tanultam tőle is, nagyszerű ember, máig barátok vagyunk), majd én vettem át a stafétabotot. Kezdetben persze határozatlan ideig tartó kinevezést kaptam, 1993-ban öt, 1998-ban újabb öt évre nyertem el a

megbízatást. Mindkét alkalommal egyedüli pályázó voltam. (Ami persze nem jelenti azt, hogy automatikusan kineveztek. Itt Halason is volt ellenpélda.) És mindkét alkalommal a képviselőtestületi tagok egyöntetű szavazata alapján nyertem el a megbízatást.

Amikor arról érdeklődtem Varga-Sabján Gyulától, mit is jelent neki, nekik az Év könyvtára cím elnyerése, és vajon mit gondol, miért sikerült megnyerniük a pályázatot, igen hosszan válaszolt.

– Természetesen igen örülök, örülünk neki. Boldogok vagyunk. Persze nem derült égből villámcsapásként, meglepetésként ért minket a hír. A halasi könyvtár többször is kített magáért. A hetvenes években háromszor is elnyertük a Kiváló könyvtár címet. Nagyon jónak tartom, hogy a minisztérium föllevenítette a könyvtárak közti nemes és tartalmas versengésnek ezt a formáját. Mi persze minden évben megpályáztuk az Év könyvtára címet, és lám, az idén [a beszélgetés 1999. december végén történt] sikert arattunk. Azt hiszem, nemcsak a látványos eredmények miatt. Hisz ilyenek is voltak. Nem véletlenül rendezhette meg Halas a helyismereti könyvtárosok országos konferenciáját (amelynek külön szépsége, ingere, újdonsága az volt, hogy két helyszínen rendeztük meg, Halason és Kalocsán, ami azért is szerencsés volt, mert hisz a téma szinte kínálta a kalocsai helyszínt, az érseki könyvtár és levéltár megtekintését), nem véletlen az sem, hogy az olvasószolgálati szekció két és félnapos konferenciája is

nálunk lehetett. De jók a mutatóink is. Mi már igen korán megszerveztük a Könyvtárpártoló Alapítványt. Nálunk nincs beiratkozási díj, akik ennek fejében támogatni kívánják könyvtárunkat (sokan vannak) azok az Alapítványnak fizethetnek. De nálunk már az Alapítvány 1992-es megalakítása előtt is volt könyvtárpártolás. Olvasóink, a városi polgárok adójából is szépen részesülünk (abból a bizonyos 1%-ból). És bár városunkban igen sok alapítvány működik, nagy a verseny, azért a könyvtár szép pénzeket kap.

Kitűnő a kapcsolatunk a helyi sajtóval, médiával is. A könyvtár programjairól, híreiről, közlendőiről – nem fizetett reklámként, hanem híradásként – rendszeresen beszámol a Petőfi Népe megyei lap halasi mutációja is, a Halasi Tükör című hetilap is, a városi televízió is. A kapcsolatunk intenzív és rendszeres a szerkesztőségekkel. A sajtó képviselői állandó vendégei rendezvényeinknek és mi is állandóan tájékoztatjuk őket a könyvtári eseményekről.

Kitűnőek a kapcsolataink a város vonzáskörzetébe tartozó községekkel, községi könyvtárakkal is. Ez a kapcsolat a klasszikus módszertanos időkben sem volt patriarchális jellegű. Ma kiváltképp nem az. De – tisztelve a községek önállóságát – van rá módunk, szándékunk és akaratunk, hogy segítsük őket. Ezeknek a községi könyvtáraknak mi közvetítjük a szakma híreit, újdonságait, követelményrendszerét. Mivel könyvtárunknak van kocsija (igaz, enyhén szólva régi típusú és öregecske) vándorgyűlésekre, szakmai rendezvényekre el tudjuk vinni e községek könyvtárosait. Bekapcsolódhatnak így a szakma megyei és országos vérkeringésébe. És, bár nem vagyunk hálózati alközpont, hisz ismert a megfelelő kormányrendelet, egy nem hagyományos ellátórendszert is kialakítottunk a városkörnyék kilenc települése bevonásával. Önállóan gyarapítanak (nem a dunántúli modellt követjük), ám fejleszteni tudjuk állományunkat. Nagy segítség volt ebben az NKA kétszer is kiírt pályázata (mindkét alkalommal nyertünk egy-egy millió forintot). A falvak könyvtárosait rendszeresen vendégül látjuk, szakmai megbeszélésre a halasi könyvtárban.

És persze igen intenzív a kapcsolatunk a megyei könyvtárral. Magam heti kapcsolatban állok a megyei könyvtár igazgatójával, igazgatóhelyettesével, legtöbb osztályvezetőjével. Igen sokat segítenek, de azt is örömmel nyugtázhatom, hogy ez a kapcsolat nem egyirányú. Ők is kíváncsiak a véleményemre, építenek szakmai tudásomra, tapasztalataimra. Igen őszintén mondhattam, amikor a kecskeméti könyvtárépítkezés kapcsán a képviselőtestület néhány tagja azt kérdezte, mire jó ez nekünk, hogy igenis jó, nagyon jó, nélkülözhetetlen. A megyei könyvtár világszínvonalú működéséből igen sok minden közvetlen halasi hasznot, fejlődést, fejlesztést jelent. Nem nagy általánosságban, hanem közvetlenül, konkrétan is. Az ő információs hálózatuk a miénk is. Használjuk is rendszeren.

Hadd térjek még ki a városi, helyi politikai, önkormányzati kapcsolatokra. Természetesen minden képviselőtestületi ülésre kapok meghívót. Az üléseket követően pedig megkapom, megkapja a könyvtár a jegyzőkönyveket, a rendeleteket, határozatokat stb. Elérhetők nálunk a könyvtárban. (Persze az ülésekről tudósít a helyi televízió is, az anyagok hozzáférhetőek a Városházán is, ám sokaknak biztos kézreállóbb, kényelmesebb, egyszerűbb a könyvtárban hozzáférés.)

Sokat és hosszan beszélgettünk még az igazgató úrral. Szó esett a híres halasi helyismereti műhelyről, a könyvtár remek helytörténeti-helyismereti munkájáról, amelyet a szakmában széles körben ismert és tisztelt, szinte-szinte már legendás

Fekete Dezső inaugurált a városi könyvtárban; szólt Varga-Sabján Gyula a testvér- városokkal való kapcsolattartásról, a város német partnervárosának, Kranachnak arról a jó tulajdonságáról, hogy kitűnő német nyelvű könyvsomagokkal érkeznek küldöttei Kiskunhalasra (a német nyelvű állományt pedig azért is érdemes intenzíven fejleszteni, mert a város gimnáziumaiban is, sőt általános iskoláiban is remek a német nyelvű oktatás); elbeszélgettünk arról is, hogy miért és mire jó, ha a könyvtár, mint a halasi is, „jóban van” a helyi nyomdával (kettő is van belőlük Halason) stb, stb, stb. Egy szó mint száz (de azért jobb, ha nem rúg ki százra) talán sikerült érzékeltetnünk, hogy Kiskunhalas valóban megérdemelte az Év könyvtára címet. És – biztos vagyok benne –, ha csak egy évig viselheti is hivatalosan, sokunk számára igen sokáig az év (mindig a következő) könyvtára, kicsiny hazánk egyik legremekebb könyvtári műhelye lesz és marad.

Vajda Kornél

MANCI online

Kedves Kollégák!

Egy régóta várt jó hírt szeretnénk közzétenni:

online elérhető lett a MANCI

könyvtártudományi cikk-adatbázis, az OSZK-KMK Könyvtártudományi Szak- könyvtár szolgáltatása!

Ha az OSZK honlapján a Szolgáltatások gombra kattintunk, az MNB Könyvek bibliográfiája után találjuk meg a webes szolgáltatások sorában. Közvetlen elérési címe: <http://w3.oszk.hu/manci.htm>.

Úgy érezzük, hogy sikerült a Micro-ISIS-es változatnál sokkal barátságosabb, sőt – a hiperszöveg lehetőségeit kihasználva – jóval hatékonyabb rendszert létrehozunk.

A MANCI adatbázis futtatásához legalább 4-es verziószámú Internet Explorer vagy Netscape Communicator böngésző szükséges; ezek a programok az Internetről szabadon letölthetők.

Az internetes változat elkészítését a *Nemzeti Kulturális Alapprogram* támogatta.

A jövőben – anyagi lehetőségeink függvényében – szeretnénk további fejlesztéssel néhány kiegészítő szolgáltatást is megvalósítani. Ilyen pl. a találati fájlok vagy a találatokból kiválasztott tételek letöltése, esetleg kapcsolódás a bibliográfiai tételekhez tartozó referátumok, annotációk teljes szövegéhez.

Várjuk látogatásukat és jó munkát, eredményes keresést kívánunk!

Kérdéseiket, észrevételeiket szívesen fogadjuk a novak@oszk.hu címen.

„Tudomány-e a könyvtártudomány?”

*Néhány gondolat
a Könyvtárosok kézikönyve első kötetéről*

Talán nem veszi rossz néven Horváth Tibor, hogy egyik cikkének kezdőmondátát vettem kölcsön e röpké hozzászólás címéül. Akkor így folytatta: „Ezzel a kérdéssel küszködött valamennyi könyvtár szakos hallgató, főként a 60-as és 70-es években.” Magam is a hatvanas évek első felében lévén egyetemi hallgató, személyes emlékek (élménynek nemigen merném nevezni) alapján tanúsíthatom, hogy ez bizony így volt. Bár nem mindegyikünk bajlódott e problémával (mert az ifjú ember szemében valami távoli, megfoghatatlan rejtélynek tűnt), de jó néhányan némi szellemi izgalommal figyeltük a tanáraink által interpretált, időnként fel-fel-elevenedő vitákat, és érdeklődéssel hallgattuk professzorunk, Kovács Máté fejtegetéseit az akkor ígéretesnek látszó bibliológiai konstrukció műhelytitkairól. No meg türelemmel viseltük az ún. bevett szakokra járó társaink olykori élcelődéseit. Később, gyakorló, majd kutató és oktató könyvtárosként is gyakran talákoztam szkeptikus megnyilatkozásokkal (és persze rosszízű megjegyzésekkel), s őszintén megvallom, belső kételyeimen sem volt könnyű úrrá lenni. Am mindig ott motoszkált agyamban az a gondolat (remény?), hogy e kifejezetten gyakorlatinak tekintett szakmában is kell lenni számos olyan elemnek, területnek, kérdésnek, amely elméleti vizsgálódást érdemel, amely tudományos elmélyülést, válaszokat követel. Hiszen az ismeretközvetítés másik nagy, hagyományos ágának, az oktatásnak is megvan a maga tudományos vetülete, s példaként szokás emlegetni a gyógyítás és az orvostudomány elválaszthatatlan egységét. Hasonló kettősség a jog és a mérnöki munka terén szintén megfigyelhető, mint ahogy a hozzánk közelebb álló muzeológia és levéltartan is elfogadott tudományágnak minősül. Az angol és német szóhasználat (library vagy újabban information science, Bibliothek-Wissenschaft) ugyancsak erősítette e hitemet.

Feltételezem, hogy ezek a kételyek és remények megannyi kollegát foglalkoztattak, foglalkoztatnak. Ezért bizonyára sokunk öröme, hogy amikor az Osiris Kiadó agilis és a könyvtári tevékenység iránt élénken érdeklődő igazgatója, Gyurgyák János egy könyvtári kézikönyv eszméjével kereste meg a szakma néhány prominens képviselőjét, a megszólítottak, mindenekelőtt az egész ügy motorja, Horváth Tibor, nemcsak beleegyező választ adtak, hanem egy tudományos igényű alkotás megírásának lehetőségét kérték – és kapták meg. Az esély nagy: itt az alkalom a bizonyításra, a hazai elméleti eredmények összegzésére és az eddigi teljesítmények meg- és felmutatására, a könyvtárosság – mint szolgáltatás és mint teória – rangjának emelésére; itt az alkalom a méltán nagy hírű Sallai–Sebestyén-féle kézikönyvhöz hasonló, de immár a mai kor, az informatika korának követelményeihez, az idők változásaihoz igazított szintézis összeállítására, amely az elméleti kutatás,

a felsőoktatás és egy adott szintig a mindennapi könyvtári gyakorlat számára nélkülözhetetlen segédlet lesz.

A kezdet biztató. Természetesen olyan összefoglalás, amely mindenkinek és minden részletében elnyeri a tetszését, nem képzelhető el. A koncepcióról és a most közrebocsátott első kötet szövegéről folytatott eszmecseréken – amelyeknek szerencsés részese lehettem – kiderült, hogy itthon is többféle felfogás él egy ilyen opus tartalmáról, jellegéről; sokan hallhattuk, hogy némely sarkalatos kérdésben még Horváth Tibor és majdani szerkesztőtársa, Papp István sem értett egyet. Csakis előnyére vált a nemes ügynek, hogy végül is sikerült konszenzust kialakítaniuk. A legfontosabb fejlemény kétségkívül az, ami már az előzetes tervezetben is hangsúlyt kapott, és várhatóan az ezután megjelenő két kötetet is áthatja, nevezetesen: tudományos kézikönyv született (születik). Az viszont már valóban diszkusszió tárgya lehet, hogy a tudományosság hogyan és miben nyilvánul meg. A külföldi előzmények és a hazai kutatás fő irányainak ismeretében szóba jöhetett volna a történeti vagy a kommunikációelméleti alapozás, esetleg a mostanság megújuló bibliológiai kiindulás, továbbá a könyvtárhasználó, az olvasó nézőpontjainak előtérbe helyezése (tágabban a társadalomelméleti vagy szociológiai megközelítés) is. Horváth Tibor szerint az információtudomány az a talapzat, amelyre a kézikönyv építménye felemelhető; fő érve, hogy a könyvtárak az ismeretszervezés és -gazdálkodás intézményei, más szavakkal: a könyvtárnak „évezredek óta változatlan feladata: az információk források megnyitása az emberek előtt.” Koncepciójának, a felvázolt tematikai szerkezetnek belső koherenciája van, és épp ezáltal adhat – hogy Papp István korábban kimondott óhaját idézzem – szakmai világnézetet. Ezért úgy vélem, az a helyes magatartás, ha a szerzők és a kritikusok ennek következetes végigvitelét támogatják. Erre alighanem szükség is van, mert az előszóban és az egyes fejezetekben itt-ott mintha bizonytalanság érződne a szóhasználatban. Egyaránt olvashatunk – külön-külön információtudományról és könyvtártudományról, aztán kötőjellel információ- és könyvtártudományról, sőt felbukkan „az információtudomány (könyvtártudomány)” alakzat, vagyis a kettő azonosítása is. Hiányzik a teljes műre vonatkozóan az alapfogalmak tisztázása, holott az előkészítő tanácskozásokon ez határozott kívánalomként fogalmazódott meg; Gyurgyák János a kötetvégi terminológiai szótár ötletét is előhozta. (Az utolsó kötetben ez még pótolható.) Aligha kétséges, hogy a tudományosság rangjához a biztos terminológia is hozzátartozik, s saját disputáink is csak úgy vezethetnek eredményre, ha „egy nyelven beszélünk.”

A következetesség nem zárja ki az ésszerű kompromisszumokat. Ilyen előrevivő, a szakmai közmegegyezést előmozdító kompromisszumnak tartom a cím megválasztását. Amikor tavaly, január elején az első kötet gépiratáról beszélgettünk egy szűkebb grémiumon, igencsak meglepő ellenállás mutatkozott az akkori változattal (Az információtudomány kézikönyve) szemben. Noha szóltak mellette is, a jelenlévők nagyobbik hányada számára nem volt vonzó, s valószínűleg a gyakorló könyvtárosok zömét is taszította volna. A kifejezés utolsó tagját (kézikönyv, kézikönyve) mindenki jóváhagyta, arra viszont, hogy mit illesszenek elé, több indítvány is felvetődött: Könyvtártudományi, Könyvtár- és információtudományi, Könyvtári, Könyvtáros és – ha jegyzeteim nem csálnak, Poprády Géza ajánlotta – a megvalósult formula. A mostani cím immár végleges, azaz felesleges lenne róla elmélkedni, három argumentumot mégis szeretnék pártolón felsorakoztatni. Elő-

szőr is: egyszerű, egyértelmű, kifelé (azaz más tudomány- és foglalkozási ágak, a szolgáltatásainkat igénybe vevők, a fenntartók és a politikai irányítás felé) is világosan jelzi, mely szakterületről van szó. Másodsor: a többes számú nyelvi alak a könyvtárügy és a szakirodalmi tájékoztatás, másként: az információszolgáltatás (ismeretszervezés és -gazdálkodás) bármely szektorában dolgozó munkatársat magában foglal, ily módon a szintézis széles körű, remélhetőleg általános használatára ösztönöz. Harmadsor: a „kézikönyv” főnév eleve azt sugallja, hogy egy tartalmilag átfogó, szemléletileg egységes, magas szintű, a felsőfokú szakképzés által is régóta várt tudományos alapvetés látott (lát) napvilágot; a birtokos jelző pedig arra is utal, hogy e mű a praktikus, akár közvetlenül alkalmazható ismeretek közlésére is vállalkozik, mégpedig általában könnyen követhető, ún. közérthető stílusban.

Most örülhetünk és szurkolhatunk, hogy hamarosan elkészüljön és megjelenjen a kézikönyv második és harmadik kötete. Nyomtatásban vagy elektronikus hálózaton közzétett és előszóban elhangzott észrevételeink bizonyára segítenek majd a szerkesztőknek, szerzőknek a nem hétköznapi feladat megoldásában; netán még egy-két koncepcionális módosításra is sor kerülhet. Ma még nem látható tisztán a harmadik kötet tartalma és szerkezete. Sajnáltnám, ha az eredetileg tervezett történeti áttekintés (legalább a könyvtárak és szolgáltatásaik fejlődésének bővebb felvázolása és ebben a könyvtáros pálya múltjának bemutatása) elmaradna; mindkettő üdvösen szolgálná a szakmai önismeret és öntudat (idegen szóval: identitás) erősítését, elmélyítését.

Az új – bátran ismételtethjük a jelzőt: tudományos – kézikönyv igazi megméretetése a nemzetközi visszhang, értékelés lenne. Hogy erre számíthatunk-e, nem rajtunk múlik. Mi, magyarországi könyvtárosok viszont bármikor elmondhatjuk, leírhatjuk véleményünket, javaslatainkat. S tegyük is meg, mert az Osiris igazgatójának ígéretét bírjuk a frissítés lehetőségére, és csak közös erőfeszítéssel érhetjük

el, hogy az újabb kiadások valóban a jövő fejleményeivel lépést tartó, igazán „javított” kiadások legyenek. Hiszen ez nemcsak a kiadónak, a szerkesztőknek és a szerzőknek érdeke, hanem mindannyiunknak: a gyakorló könyvtárosoknak, az oktatóknak, a hallgatóknak, a kutatóknak és még inkább az általunk őrzött, gondozott, feltárt és közvetített dokumentumok, információk használóinak. Hiszen ez a kézikönyv az egész szakmáé, mindannyiunké kell legyen...

Befejezésül illenék felelni a címben feltett kérdésre. Eddig sem akartam kitérni az egyenes válasz elől, és soraim alkalmasint sejtetik, hogy a kézikönyv első kötetének elolvasása megszilárdítja azt a meggyőződésemet, hogy egyre inkább indokolt igennel voksolni. Hiszem: sokan remélnék, hogy a harmadik kötet kézbevétele után is hasonlóan nyilatkozhatunk.

Bényei Miklós

Nézőpontok tűzoltástól állománymenedzsmentig

A könyvtár veszélyes, gyúlékony anyagok halmaza, amelyeket olyan módon rendeznek, amely az égést folyamatát lassítja. A tűzoltó-készülékek használata és a menekülési útvonalak szabadon hagyása mindazonáltal elemi kérdés. – Feltehetően hasonló szempontok szerint (feltehetően azonban pontosabban fogalmazva) mutatná be egy tűzoltó a könyvtárat. Bemutatásában minden részletet megemlítené, és egyáltalán nem használna olyan kifejezéseket, mint magfolyóiratok, annotált bibliográfia vagy terminus technikus. Igaza is van: miért törődne ilyen huszonötöd rangú dolgokkal? Felteszem, hogy a könyvtártörténész, az informatikus, a bibliográfus, a profilszerkesztő vagy a betérő műbútorasztalos szakmunkástanuló szintén saját szempontjait helyezné előtérbe, ha felkérnék őket a könyvtár bemutatására. Természetesen mindegyikük ugyanarról a valóságemlérről tesz említést, mégis többé-kevésbé különböző jellemzőket emelnek ki. Nem meglepő tehát, hogy *A könyvtárosok kézikönyve* elsőként megjelent kötetének négy fejezetszerzője is más-más szempontból közelít ugyanahhoz a valósághoz.

Ezen a gondolaton felbátorodva én is saját szempontomat helyezem előtérbe, miközben recenziómat írom. Hogy melyek is szempontjaim? Hááát, az olvasók *közvetlen* érdeke – amely mögött természetesen a *közvetettek* állnak (de a sorrend nem megcserélhető!) Feltételezem, hogy a könyv leginkább leendő könyvtárosoknak szól, akik számára nem árt, ha tanulmányaik letelejétől az információs és könyvtári szolgáltatás célját tartják szemük előtt, azaz információs és/vagy rekreációs igények kielégítését. Szempontom szerint – ha áttételesen is – ezt kell, hogy szolgálja a fentebb említett tűzvédelemnek vagy a kézikönyvben a könyvtár-tudomány mibenlétének taglalása, a bibliometria, a dokumentum- és információismeret és a gyűjtemény ismerete is.

Bár az okokat nem említi, a könyv előszavában olvashatjuk: „a könyvtári tevékenység súlypontja a dokumentumok helyett egyre inkább az ismeretekre, a tudásra, a szellemi alkotásokra helyeződött át, ...”. Ebből az is következik, hogy a

dokumentumközpontú szemlélet háttérbe kerül a szolgáltatás közvetlenebb céljai javára. A könyvtár egyre kevésbé csupán könyvek tára, a könyvtáros egyre kevésbé könyveket tároló raktáros. (A főiskolán bennünket könyvtár–raktár–ruhatár szakosoknak tituláltak.) Sajnos a könyv külső megjelenése – noha igényes munka – inkább a hagyományos szemléletet sugallja. Talán a később megjelenő kötetek más arculatot sugallnak majd.

Ehhez hasonló, nagyobb lélegzetű és több diszciplínára kiterjedő könyv koncepciójának kialakításakor én talán kapcsos könyvre gondoltam volna, amellyel – cserélhető lapjai okán – kevésbé fordul elő, hogy hosszabb-rövidebb időn belül elavulttá válik. Az információs és könyvtári szolgáltatás eredményességéhez ténylegesen szükséges szakirodalom ugyanis részben egy két éven belül, részben öt-tíz éven belül elavul, amely probléma kezelésére a frissíthető szakaszok alkalmasabbak lehetnek.

A könyvtártudományhoz sajnos nem áll módomban hozzászólni, ugyanis számomra az információs és könyvtári szolgáltatás inkább gyakorlati, mint elméleti kérdéseket kínál.

A bibliometria olyan kérdéseket vet fel, amelyek képesek a mai embert megragadni, legyen akár könyvtáros, akár más halandó. A leírt ismeretek – alkalmazásuk esetén – segíthetnek abban, hogy a kívülálló számára megbecsülést szerezzenek a nem látványos könyvtárosi háttérmunkáknak. A fejezetet kis olvasmányos részek is tarkítják, például Szent-Györgyi Albert esete a C-vitaminnal, ami segít emésztetőbbé tenni az időnként matematikai képletekkel tarkított oldalakat.

A dokumentumokkal, információkkal kapcsolatos fejezetet olvasva többször volt az az érzésem, hogy a szerző olyan folyamatokban gondolkodik, amelyeknek végpontja nem a mában van, hanem (elvileg) beláthatatlan távolságban. Ez mindenképpen felüdítőleg hat. A szerző többször tesz triviális megállapításokat, amelyek a kézikönyv műfajának megfelelnek – például hogy a megjelenési gyakoriság szerinti csoportosítás. Ezeknél lényegesen érdekesebb lenne például a sajtófigyelés szervezési elveiről beszélni – de ezt természetesen e kézikönyv műfaji sajátosságai nem engedik. (Érdekes egyébként, hogy a tárgyalt kategóriák milyen mélyen ivódnak a hallgatókba. Az a sok helyen évtizedek óta megvalósított közkönyvtári modell, amelyben a különböző hordozókat információtartalmuk szerint csoportosítják, meglepően sok könyvtárost készlet ellenállásra: „hogyan lehetne az állatos könyveket, videokazettákat és színes folyóiratokat egyazon polcon tárolni, hiszen azok különböző típusú dokumentumok”.)

A könyvtár állománya hagyományos felfogás szerint a legértékesebb eszközt jelenti. Annak minősége – a kezelő szakember rátermettségének függvényében – alapvetően befolyásolja a szolgáltatás szintjét. A könyvtári gyűjteménnyel kapcsolatos fejezet előszavában olvasható az alábbi kijelentés:

„De ha [a könyvtár] tevékenysége pusztán a források nyújtotta ismeretek átadására, közvetítésre korlátozódik, és nem foglalja magában annak rendezését, feltárását és megőrzését(!), akkor a könyvtár szerepe az információs brókerével válik azonossá.” Azt hiszem, hogy nehéz lenne ennek a félelemnek a háttéréről szólni például egy olyan külföldi szakembernek, akinek hazájában – úgymond – kissé több az információs bróker, mint hazánkban. Már csak azért sem értené a félelmet, mert a „könyvtár” tanszéken okítják a kinti információs brókert. Folytatva a gon-

dolatot: „Ennek veszélye különösen akkor fokozódik, ha a könyvtár működése, fenntartásának pénzügyi nehézségei miatt egyre inkább a piacgazdaság vállalkozásai felé terelődne, társadalmi szerepének betöltését a napi aktualitásokhoz kötött információk profitorientált továbbítására alacsonyítva.” Ha jól értem: az anyagilag ellehetetlenülő könyvtárak arra kényszerülnek, hogy olyan kurrens információt szolgáltatassanak, amelyet még pénzért is el lehet adni?! Ha ez tényleg így lenne, akkor tovább kellene csökkenteni a könyvtárak költségvetését, és így nyereséges információs vállalkozásokká válnának. Ezt én nem veszélynek, hanem nyereségnek értékelném. De sajnos nem így van. Az információs bróker mögött természetesen ott áll a rendezés, a feltárás stb. kevésbé látványos munkája. Am a bróker „hozzáadott értéke”, hogy a kapott információt el is tudja adni. Ezt a tudást inkább elsajátítani kellene – még a könyvtárosnak is, semmint a brókert kárhözatni.

A gyűjteménnyel kapcsolatos fejezet előszavában – ha már felmerül – kívánatos lett volna helyretenni a bróker szerepét. Ha mégsem sikerült, a következő kötetek valamelyikében még sor kerülhet rá.

Mikulás Gábor

A szerkesztő merengései

A 3K idei első, januári számában terjedelmes cikk jelent meg a *Könyvtárosok kézikönyve* – alias Horváth–Papp – első, november végén megjelent kötetéről. E cikkben nemcsak a mű gazdagon informáló, hosszú bevezetője volt teljes terjedelmében olvasható, nemcsak annak analitikus tartalomjegyzéke közöltetett ugyancsak teljes terjedelmében, de némi kísérszöveg is adatott ezekhez az informatív-tájékoztató anyagokhoz. Ebből a szövegből idéznék: „Ajánlani, a kötet beszerzésére buzdítani feleslegesnek tűnik. A kézikönyv természetesen mindannyiunk számára „kötelező olvasmány”. Azt azonban elkerülhetetlennek véljük, hogy a mű olvasói maguk formálják ki, persze intenzív gondolati munkával, *saját* [az eredetiben is kurziválva] véleményüket a munkáról. Ebben fogja őket – reményeink szerint – segíteni, ehhez ad(hat) nekik szempontokat és ötleteket, megfontolásokat és érvkészletet a 3K következő számában egymás után sorjázó sarkos állásfoglalások sorozata”. Nos, reményeink megcsaltak minket. Voltak, akik – élőszóban – sokkalták a „felhajtást”. Minek ennyi hűhó a Kézikönyv körül, egyetlen reci is megtette volna. Nos, ezeket az érveket még visszaverni véltük tudni. Egyrészt arra hivatkozva, hogy mi körül érdemes hűhót csapni, ha nem a szakma rég várt kézikönyve körül, másrészt tekintélyi érvekkel: nagy művek, jelentős alkotások, kivált vitatható, sokféleképp tekinthető-értékelhető alkotások esetében nemcsak a külföldi nagy lapok szoktak – egymástól persze eltérő értékelésű – bírálatokat hozni (mondjuk, csak a legnagyobb jelentőségű, legnagyobb múltú lapokra hivatkozva, a *Historische Zeitschrift*, a francia *Annales*, a *Neue Rundschau* stb.) – valóságos recenzióesőt zúdítani olvasóikra (vagy elé), de szokásos ez hazánkban is (ld. a *Kritika*, a *BUKSZ*, vagy akár a *Tiszatáj* nem egy számát). A filozofikusabb ér-

vektől ezúttal eltekintünk, hisz merengésünk igazi témája ezúttal egy, a KATALIST-on érkezett levélke. Ha nem *Pintér László* vetítette volna a virtuális űrbe, akit régóta ismerünk, akinek nemcsak szakmai tudását bámuljuk szinte unos-untalan, de aki szellemességéről is hírhedt kollégánk (természetesen a pécsi *Pintér Lászlóról* van szó), a KATALIST-levelekére csak annyit mondanánk, amennyit Rónay György pazarolt annak idején egy írotársára, aki megkérdezte az Írószövetség nagygyűlésén, szabad-e, kell-e *Lukács Györgyre* hivatkozni. Rónay ugyanis azt mondta: nagyon érdekes, ha valaki megkérdezi, mi legyen a véleménye. Am ezúttal nem erről van szó. Maga a levél így hangzik:

„Örömmel olvastunk több helyen a Könyvtárosok kézikönyve új kiadásáról, a Sallai–Sebestyén után már csak *Horváth–Pappként* emlegetett kötetéről. Aztán kisé elbizonytalanodtunk, amikor a 3K legújabb számát is olvastuk, különösen *Monok* és *Sonnevend* urak írása nyomán. Kézikönyv-e ez a könyv és a könyvtárosoknak készült-e? (Legalábbis a görcső alá vett első rész.)

Az a kérdésem: olvasták-e a cikkeket, kedves kollégák, s volt-e már kezükben a könyv? Mi a véleményük róla, mennyire használhatja azt egy gyakorló könyvtáros vagy egy könyvtári ismereteket tanuló ember? Nekem még nem volt szerencsém a könyvhöz, pár napja rendeltük meg, de most már félek, talán nem kellett volna két példány belőle???”

Én azt hiszem, ez vicc. Méghozzá többfelé vágó. A szerző viccel azzal, hogy több recenzió kevesebb mint egy, és mindjárt rá is tesz egy lapáttal: vajon ha sok kolléga még több véleményét megismeri, még kevesebbet fog tudni? Ha már két-három vélemény is elbizonytalanította, mi lesz, ha harmincat-negyvenet (százat-kétszázat) hall, lát, olvas? De vág a vicc másfelé is: azt kérdezi ugyanis, ha már megrendelte (két példányban) a művet, mit tegyen, ha az méltatlannak bizonyul a megelőlegezett bizalomra? Bánkódjon? Fejét a falba verje? Mondja le a megrendelést? (Lehet azt tenni?) stb. Én végül is érteni vélem *Pintér László* humorát. Vagy rosszul értem? Talán meg kellene kérdeznem a kollégákat a KATALIST-en. Tegyen ezt? Ezt kitől kérdezzem meg? (VK)

Kell-e még az ETO?

*Vita a könyvtárosok
Katalist levelező fórumán
(Összegzés)*

Rövid áttekintéssel kezdem az ETO hazai állapotáról annak indoklásául, miért fordult az OSZK KMK oktatási és módszertani osztálya a szakmai közvéleményhez a Katalist levelezőlistán.

1982-ben megszűnt az ETO FID által működtetett fejlesztési rendszere, szerep-körét a Hágában megalakult, profitérdekelt UDC Consortium vette át. 1983-ban Magyarországon is megszűnt az ETO intézményes fejlesztése, bár 1991-ben az OMIKK és a KMK közös kiadásában megjelent az ETO hivatalos magyar nyelvű rövidített kiadásának újabb utánnomása, mégpedig oly módon, hogy számítógépes adatállományba dolgozták fel az OMIKK-ban, sajnálatos módon azonban megsemmisítették azt követően, hogy a belőle nyert szövegfájlt átadták a Fényszedő Üzemnek. A KMK ETO-referense, dr. Rónai Tamás megszerezte és archiválta azt a változatot, amely a Fényszedő olasz szövegszerkesztőjének konverzióit és tördelési utasításait tartalmazza.

Érdekes időbeli egyezés: a vállalkozói szféra humán ágazatából ketten is érdeklődést mutattak a lemezek, illetve az ETO mint számítógépre termelt adatbázis iránt: egy bajai vállalkozó és a budapesti Kovács és Társa Fordító Iroda.

1993-ban az OSZK az MKE-vel karöltve az ETO továbbfejlesztése szervezeti és anyagi alapjainak megteremtése érdekében országos konferenciát rendezett a nagyobb könyvtárak igazgatóinak és feldolgozó főmunkatársainak részvételével. A szervezeti keret, egy létrehozandó ETO-iroda kialakítására a konferencia előkészítői négy változatot terjesztettek elő, ezek között olyan is akadt, amely szerint az iroda működtetője a kulturális kormányzat vagy valamely szakmai szervezet (az MKE, vagy az akkori nevén KIK, mai szervezetében IKSZ), de nonprofit alapítványi vagy könyvtári társulási keretben is elképzelhetőnek látták volna az ETO hazai gondozását. A tanácskozás résztvevői az OSZK-t és a Könyvtártudományi és Módszertani Központot kérték, hogy legyen a fejlesztési iroda létrehozója, gazdája.

1995-ben a Nemzeti Kulturális Alap egymillió forintos egyszeri támogatásával a fejlesztési iroda (az OMIKK után újra) számítógépes adatbázisba vitte az ETO 1991-es kiadását, amely alapul szolgál a Consortiumtól megvásárolt adatbázis (teljes, a középkiadásnak megfelelő adattartalmú, ún. mesterállománya, valamint a megváltozott, új és törölt rekordok fordítás utáni átvezetésére, amelyre Barátné Hajdu Ágneszt kérte fel. Az adatszerkezetet, illetve a kezelőfelületet Fejős László dolgozta ki MikroIshiben. (MikroIshis-szel dolgozza fel a UDC Consortium is az MRF – Master Reference File – adatbázist is.)

A KMK az 1997 őszére összehívott alkalmazói fórumon számolt be az ETO-korszerűsítés magyarországi helyzetéről, majd az ezt követő években minisztériumi támogatást kérve, illetve pályázatokon kísérelte meg a további munkákhoz szükséges pénzt megszerezni. Eredménytelenül.

Mintegy egy évnyi munka anyagi fedezete hiányzott, amikor 1999 novemberének végén megjelent a Katalisten a szakmai véleményeket kérő levél dr. Csapó Edit és Fejős László aláírásával arról, kell-e a magyar könyvtáraknak a honosított ETO.

***

Ezúton köszönjük meg a témában kapott tartalmas észrevételeket.

Legyen elérhető az interneten!

Az első válasz levelünkre az OSZK belső levelezési hálózatán érkezett, kollégánk, *Király Péter* véleménye szerint „...nem ártana az eddigi munkákat az interneten publikálni, lehetőleg adatbázisszerűen, sőt a hierarchikus struktúra szerint visszakereshető formában.”

A javaslat megvalósítására az adatbázisban lévő rekordok alkalmasak lennének, az akadályt nem ez, hanem jogi korlátok jelentik. A helyzet ezzel ugyanaz, mint az MNB CD-vel: a megvásárolt példány csak belső hálózaton használható.

Az ETO-nak jeles magyar fejlesztői voltak...

Gyuris György, a szegedi Somogyi-könyvtárból:

Magyarország ma már legalább egy évtizeddel lemaradt az ETO-fejlesztésben, legalábbis ami a látható eredményeket illeti. A korábban megjelent Kiegészítések és módosítások... jól reprezentálták a várható változásokat, ezeket be lehetett építeni a nagyjából évtizedenként jelentkező középkiadásokba.

Ma semmit sem tudunk a várható változásokról. Az ETO-val egy kicsit is foglalkozók végső soron légüres térben érzik magukat. Éppen ezért nélkülözhetetlennek tartom a magyar ETO-iroda munkáját, de sokkal nagyobb költségvetéssel, mert így nemhogy a konzorciumnak nem tudunk fizetni, de semmilyen itthon végzendő tevékenységre sem jut pénz.

Magyarország korábban értékes résztvevője volt az ETO-fejlesztésének éppen jeles résztvevői miatt, kár volna ezt a szerepet teljesen eljátszani, amikor mindannyian rá vagyunk szorulva a fejlesztésre.

Konklúzióként: folytatni kell az ETO-iroda munkálatait, esetleg úgy, hogy a nagyobb könyvtárak tagdíjjal is támogatják az iroda működését, de ezt a problémát elsősorban a minisztériumnak kellene megoldania.

A szakkatalógus csak a könyvtáros számára hasznos(ítható)

Pintér László könyvtáros (Pécs) két dolgot lát az érdektelenség hátterében:

1. Az érdeklődés meglenne, csak a pénz nincs meg a támogatásra. (Legalábbis nálunk ez így van.) 2. Érdeklődés sincs, mert a mostanra alakuló számítógépes katalógusok egyre megbízhatóbb tárgyszavas keresési rendszere mindinkább háttérbe szorítja a szakkatalógusnak jobbra csak a könyvtáros számára hasznos(ítható) információit.

Azt hiszem, mindkettő meghatározó, mindkettő az ETO folytatása ellen szól. Én nagyon szeretném, ha lenne ETO-CD, de támogatni nem tudom. Határozott és egyértelmű véleményem: életemet és véretem az ETO-ért, de... Sajnálattal küldöm kiábrándultnak tűnő (az is!) véleményemet és ennél nagyobb sikereket kívánok, üdvözlettel a kitarító megszállottaknak – írja.

Egy felajánlott szótárkészítő program

Bejelentkezett a listára e témában a Bácskai és Kovács Kft-ből „a Kovács”, vagyis FerKo, alias *dr. Kovács Ferenc*, aki egy évekel ezelőtt készített szótárkészítő programjukról és a fordítást támogató szoftverekről értekezik. Elpanaszolja, hogy akkoriban „eljárt az ETO magyarországi gazdáinál”, hogy támogatást szerezzen elképzelésükhöz, miszerint megállapodnak az UDC-vel arról, hogy az ETO eredeti, angol változatát nem profitszerzést szolgáló módon, kétnyelvű szótárként közreadná CD-n, és értékesítési bevételeiből finanszírozható lenne a magyar ETO felhasználási joga és karbantartása. Nem mesélte el, kinél mikor akadt el az elképzelés itthon... („Megnyugtatásul”: később még több ízben lesz módunk olvasni szerinte elutasított ajánlatáról.)

Mit „tud” az ETO, amit más nem?

Csabay Károly (ELTE BTK Központi Könyvtár, igazgatóhelyettes), aki a KMK pár évvel ezelőtti igazgatójaként találkozott már az ETO-karbantartás gondjaival, ugyancsak bekapcsolódott a szakmai véleménycserébe: „Annak a kérdésnek az eldöntéséhez, hogy szükség van-e magyarországi ETO-irodára, először arra kell válaszolnunk, hogy szükség van-e ETO-ra.

Mit „tud” az ETO, amit más nem?

Gondoljunk el két nem azonos, szintaktikailag szabályos ETO-számot, amelyek közül a rövidebb kezdőszövege a hosszabbnak! Ilyenkor a rövid *broader term*-je a hosszúnak, a hosszú pedig *narrower term*-je a rövidnek. Az ETO tehát bizonyos tezaurikus információt hordoz, tudjuk, nem eleget, hiányoznak a *related term*-ek, a lásd még utalások, de amit tud, azt tudja.

Tisztán automatikusan semmilyen tárgyszólista (-rendszer) nem rendelkezik ezzel a tulajdonsággal sem jobbra, sem balra bővülő szerkezetben. Hiszen az ékszj úgyan szj és a karóra óra, de a viziló nem ló és a jóllakás nem lakás.

Addig, ameddig nincs magyar Általános Tárgyszójegyzék, az ETO tudni fog valami olyat, amit más feltáróeszköz nem. Arról az előnyéről nem is beszélve, hogy nemzetközi, nyelvfüggetlen.

Ha most azt tetszenek kérdezni, hogy ugyan, ki keres ma már ETO szerint, akkor tisztelettel jelentem: például én. Olyan könyvet találtam meg vele, példának okáért, amelyről csak annyit tudtam, hogy miről szól – és az egyik szerző keresztnevét...

Válaszom tehát: igen, szükség van magyarországi ETO-irodára, nemzetközi együttműködés szintjén gondozott ETO-ra, szükség lenne pl. az ETO CD-s kiadására, amely valamely vagy (amint gondolom: megfelelő interface kidolgozásával) minden integrált könyvtári rendszerbe beilleszthető. A CD kiadása fedezné is az iroda költségeit. Egy ilyen irodának pedig természetes helye nyilván a KMK (avagy KI) lehetne.”

Az eredményes információkeresés feltétele – a természetes nyelvi alapú információkereső nyelvek mellett – a hierarchikus osztályozás, így az ETO alkalmazása

Megszólalt a vitában *Vajda Erik* projekt-szervező (Magyar Országos Közös Katalógus Egyesület – MOKKA) is:

A kérdés összetett, legalább három részre bontható:

- a) szükség van-e az ETO használatára?
- b) ha igen, akkor ennek érdekében milyen eszközökre és tevékenységekre van szükség?
- c) hol végezhető és hogyan finanszírozható a b) alatti tevékenységek?

Ad a)

Nincs pontos adatom, de tudomásom szerint az ország szak- és felsőoktatási könyvtárainak túlnyomó többsége és közönyvtárainak jelentős része használja az ETO-t, vagyis osztályoz ETO szerint, és állományát ETO szerint kereshetően rendelkezésre bocsátja. Erre természetesen azt lehet mondani, hogy ennek – a jelenlegi gyakorlattól függetlenül – csak akkor van értelme, ha az ETO valóban szükséges ahhoz, hogy az olvasók (könyvtárhasználók) tárgykör szerint információt tudjanak keresni, mégpedig csak objektíve lenne-e szükséges, vagy a használók gyakorlati információkeresései során is.

Ami az első kérdést illeti, a rengeteg tévedés és félreértés ellenére bizvást elmondható, hogy az eredményes információkereséshez mind természetes nyelvi alapozású információkereső nyelvekre (tezauruszokra, kontrollált tárgyszójegyzékekre vagy „szabad” tárgyszavakra – használhatósági sorrendben, amely az utolsó esetben igen gyenge – mind pedig hierarchikus szerkezetű információkereső nyelvekre, osztályozó rendszerekre, sőt a hierarchikus rendszerek jelzetei által kifejezett fogalmak természetes nyelvű kereshetőségére is szükség van. E két „állatfaj” (mármint a természetes nyelvre alapozott rendszerek, jelesül elsősorban a tezauruszok, másfelől pedig a hierarchikus rendszerek) párhuzamos, ill. egyes esetekben a keresés jellegétől függően kizárólagos használata adja a legjobb eredményt.

Előrebocsátva: ha ez a tézis igaz, akkor nyilván az ETO-ra is szükség van, részben eddig elterjedt használata miatt, részben pedig azért, mert nem tudunk más, jobb hierarchikus osztályozórendszert előteremteni.

Ezt az általános tézist (természetes nyelvi alapozású és hierarchikus rendszerek együttes szükségességét) magyarázva a természetes nyelvre alapozott információkereső nyelvek közül vegyük a tezauruszokat, annál is inkább, mert egy ötlet-szerűen és hézagosan, differenciálatlan utalásokkal megtűzdelt „sima” tárgyszórendszer vagy a „szabad tárgyszavak” alkalmazása eleve zsákutca, még akkor is, ha a használó boldog vele, részben mert egyszerű, részben mert (nulla találatról eltekintve, és akkor sem mindig) fogalma sincs róla, hogy mennyi információt veszített el.

Más kérdés, hogy a használókat saját érdekükben a tájékoztató könyvtárosoknak tanítaniuk kellene információt keresni, hiszen sajnálatosan tipikus jelenség, amikor nem is differenciáltan, hanem minden mezőben megpróbálnak azok szerint a magyar szavak, vagy szóösszetételek szerint keresni, amelyeket megfelelőnek tartanak, természetesen törvényszerűen (és a kivétel csak erősíti a szabályt) még akkor is siralmas eredménnyel, ha találtak valamit és az tetszik is nekik. Tehát

vissza a tezauruszokhoz. A jó tezaurusz természetesen nem csupán úgy, mint az ETO (tehát nem csak időnként, és akkor is rosszul, az alosztások révén éppen csak „megtört” monohierarchia szerint), hanem sokkal teljesebben és tökéletesebben képes az információvesztés megakadályozása szempontjából perdöntő relációkat, köztük a két hierarchikusnak nevezhető relációt is kimutatni. Csakhogy a gyakorlati kereséskor nyomon követni a relációkat igen bonyolult, hozzáértő osztályozókat/indexelőket is megpróbáló feladat. Arról már nem is szólok, hogy a tezauruszokra épülő „szakkatalógusok” jelentős részében (ma már elsősorban gépi megoldásokban) a használó nem is tudja megjeleníteni a tezauruszt és annak relációrendszerét. Így persze ismét „visszaköszön” a relációk (esetünkben főként a nem-faj reláció), vagyis a hierarchia elhanyagolásából adódó veszteség. Az ETO csaknem „monorelációs” rendszere nem tökéletes, de egyszerűen kezelhető: az ETO-t használva könnyű a „közlekedés” a hierarchia szintjei között, könnyű a nagyobb terjedelmű fogalmak szerinti információkeresés.

Következésképpen: az ETO hasznos, ám (jó állapotokat feltételezve) nem egyedül használható információkeresési eszköz. Főként pedig sokkal jobb, mint az általában relációik tekintetében tökéletlen, nem egyszer – horribile dictu – idegen nyelvről megfelelő kontroll nélkül fordított „tárgyszórendszerek” vagy éppenséggel a relációkat teljesen elhanyagoló szabad tárgyszavazás, nem is szólva a szabad szövegszavas információkeresésről. Ez még akkor is igaz, ha az utóbbiak adott esetben olyan információkhoz is „utat nyitottak”, amelyek az ETO útján gyakorlatilag nem voltak megközelíthetők.

A használóknak mindezt be kellene mutatni; a használókat minderről meg kellene győzni.

Alighanem módosítaná a helyzetet az ETO kárára, de a fentiek értelmében azt nem feleslegessé téve, ha a különféle szakterületek tezaurusz-ellátottsága teljesebb lenne, illetve ha készülné a szakterületi tezauruszok mellett (és ahogy tudom, készül is) meghatározott típusú könyvtári célokat szolgáló, jelesen közkönyvtári általános tezaurusz, ami nem azonos a minden könyvtárfajtára és szakterületre kiterjedő „általános tárgyszójegyzék” bizvást eltemethető fantazmagóriájával.

Sok kitérő után összefoglalva: az ETO, mivel a magyar könyvtárak jelentős része használja, és mivel – korlátai ellenére – jól használható információkeresési eszköz, szükséges.

Ad b)

Mint ismeretes, az ETO-t gondozó nemzetközi konzorcium a középkiadásoknak megfelelő és ilyen szempontokkal fejlesztett adatbázist, „master file”-t hozott létre, és ezt korszerűsíti. Erre természetesen nálunk is szükség van.

Mivel nem minden használó (sőt igen kevés használó) szaknyelvi angol ismeretei elégségesek, a mindenkori master file (tudom, hogy maszter fájl-nak kellene írnom, de nem visz rá a lélek) terminológiailag hiteles magyar változata is kellene. Ezeknek, tehát az eredetinek és a magyar változatnak – még akkor is, ha ez pénzbe kerülne – hálózaton rendelkezésre kellene állnia, sőt – ha lehet – részleteiben letölthetőnek kellene lennie. Másképp ugyanis nem lehet ETO szerint osztályozni, másrészt a helyi rendszerekből az osztályozó könyvtáros mellett a használó számára is elérhetőnek kellene lennie az ETO-nak (lehetőleg a fogalommegnevezések szöveges kereshetőségével).

A magyar változat szempontjából elfogadható, de kiegészítésre szoruló megoldás, amely az utolsó magyar középkiadást teszi hozzáférhetővé. Kiegészítésen azt értem, hogy az adatbázisnak jelzettartalma tekintetében a mindenkori érvényes nemzetközi master file-nak kell megfelelnie.

Még merészebb álom (amiről, a konzorcium alakulásakor is szó volt), hogy – mivel a master file szintjénél „finomabb”, részletesebb jelzetek meghatározását koordinátatlanul a használókra bízta – nyilván kellene tartani, legalább itthon, hogy ki, milyen „továbbosztásokat” dolgozott ki.

Adatbázisra, és – ha erre mód lenne – rendszeresen felújított CD-re tehát szükség van és mindazokra az anyagi és technikai feltételekre is, amelyek a vázolt tevékenységet lehetővé teszik.

Ad c)

Ha valaki szemügyre veszi a „kulturális alaptörvénynek” és a készülő rendeletnek a Könyvtári Intézettel foglalkozó részeit, világossá válik számára, hogy hol és miből kell finanszírozni az ETO-val kapcsolatos feladatokat. Az osztályozó rendszerek de facto (házánkban sokáig de jure is) szabványok, az e tekintetben a KI által ellátandó feladatokat pedig a törvény meg is határozza. Nem érzem ezért kérdésesnek, hogy a feladat rendszeres, a fenntartáson belüli költségvetési finanszírozást igényel. A nálunk amúgy is – rendszeres feladatokra is – visszatérően alkalmazott pályázati megoldás erre teljesen alkalmatlan. A könyvtárak anyagi helyzetét ismerve az említett feladatokat ellátó apparátus tevékenysége könyvtári hozzájárulásból nem finanszírozható még akkor sem, ha – bár nem örülnék neki – meggondolható lenne, hogy az adatbázishoz való hozzáférés ne legyen ingyenes. A kisebbik baj, hogy én nem örülnék; a nagyobbik, hogy az ilyen címen befolyó összeg nem lenne elégséges.

Minden kedves kollégától, akinek türelme volt elolvasni a fentieket, elnézést kérek a terjedelemért, aki meg abbahagyta a közepén, és csak a végére tért vissza, attól különösen, mert akkor jobb lett volna bele se kezdenie.

Mindenkinek szép ünnepet és boldog 2000-et kívánok.

A visszakeresés öt eszköze között kell lennie az ETO-nak!

Válasz György (OMIKK) véleménye:

Vajda Erik tartalmas és részletes hozzászólása a „kell-e ETO?” kérdést „milyen keresőeszközök kellene?” kérdéssé szélesítette. Az általa leírtakkal többségükben egyetértek, részletekben nem mindennel.

Nem csekély számítógépes információkeresési tapasztalatom alapján az a véleményem, hogy az eredményes és hatékony számítógépes információkereséshez (és az OPAC elterjedése óta a kutya közönséges katalóguskeresés is ide tartozik) 5 eszköz párhuzamos használati lehetőségére van szükség. Lehetőségére, mert (mint Erik is írta) azt a konkrét keresésben konkrétan kell eldönteni, hogy az öt eszköz közül melyiket vagy melyek kombinációját használjuk. Ezek a következők:

- 1) tezaurusz;
- 2) „szabad” tárgyszavas keresés;
- 3) hierarchikus osztályozási rendszer;
- 4) speciális adatmezők kötött formátumú keresése;
- 5) szabad szöveges keresés.

Véleményem szerint ezeket az eszközöket szinte optimálisan nyújtja az IN-SPEC adatbázis egy jól körülhatárolt tématerületen. Olyan megvalósítása azonban, amely az ETO-hoz hasonlóan az ismeretek teljes körére kiterjedni törekedne, nincs, és alig is képzelhető el. Ennek a teljes keresési eszköztárnak a megvalósítása inkább csak aszimptotikusan közelíthető célként értelmezhető.

Járjuk sorra az öt eszközt!

A teaurusz szükségességéhez nem férhet kétség. A szinonimák csapdájának elkerüléséhez, a pongyolaságból eredő veszteségek kiküszöböléséhez és sok más keresési probléma megoldásához ez a legjobb eszköz. Jó teauruszt azonban csak korlátozott tématerülethez lehet készíteni. Az általános igényű teauruszok (pl. ROOT) annyira felületesek, hiányosak, hogy épp a keresésre nem használhatók. A különféle területekre készült teauruszok viszont nem egyesíthetők szupertezaurusszá, egyebek mellett azért nem, mert épp az egyik legfőbb cél, a szinonimák kiküszöbölése szenved csorbát egy ilyen egyesítéskor.

A „szabad” tárgyszavak jegyzéke a teaurusz mellett sem szólható le, a teaurusz mellett is megvan a maga helye. Szükségességének három fő szempontja:

Beleférnek olyan jellemző kifejezések, amelyek a teauruszba nem préselhetők bele, például a földrajzi nevek.

Belekerülhetnek a dokumentumok feldolgozása során olyan új fogalmak, amelyek még nem jutottak el a szükségképpen lassabban változó teauruszig, és amelyek a tudomány és egyéb kulturális területek gyors fejlődése során tömegével keletkeznek.

Belekerülhetnek a témát szűkítő olyan speciális kifejezések, amelyek túlságosan részletfogalmak a teaurusz számára, de nagyon jellemzőek a dokumentumok egy szűk körére. Mindemellett ráadásul a „szabad” tárgyszavak jegyzéke a teauruszfejlesztő legfontosabb forrása. Talán ide sorolható a keresés azokban a speciális adatmezőkben is, amelyek formátuma nem kötött, de a kitöltésük besorolási állomány (authority file) alapján történik, mint a katalógusban a szerző vagy a kiadó szerinti keresés. A teauruszos kereséshez ez nem hasonlítható, mert hiányoznak a tárgyszavak horizontális és vertikális kapcsolatai.

A hierarchikus osztályozási rendszer, mint Erik is írta, nélkülözhetetlen. Számos keresési cél másképp elérhetetlen. Talán az általa mondottakhoz hozzátenném: ha volna átfogó teaurusz, akkor is kellene mellette hierarchikus osztályozási rendszer, de mivel ilyen teaurusz nincs, marad az osztályozási rendszer olyan keresésekre is, amelyeket egyébként jobb volna teaurusszal végezni.

A hierarchikus osztályozási rendszer szükségességére tehát a válaszom egyértelmű, az ETO szükségességére már sokkal visszafogottabb: az ETO nélkülözhetetlen, amíg nincs helyette jobb. Sajnos nincs, és sokáig nem is lesz helyette jobb, mert nagy nemzetközi összefogás kéne egy jobb rendszer megalkotására, erre pedig pillanatnyilag nincs meg a szükséges szándék sem.

Miért kellene jobb? Csak nagyon felületesen ismerem az ETO-t, de azt a nagy hibáját igen, hogy a több helyre is besorolandó dokumentumoknak (ha komolyan vesszük, akkor minden dokumentum több helyre sorolandó be) az ETO furcsa összetett jelzettel ad, amely ráadásul nem egyértelmű, függ attól, hogy melyik besorolási helyet tekinti a besoroló elsődlegesnek, ráadásul még így is csak kevés helyre sorolható be a dokumentum. A gépi keresésnek az olyan osztályozási rendszer felel

meg, amelyben csak egyszerű, egyértelmű besorolási jelzetek vannak, azokból viszont akárhányat kaphat egy dokumentum, esetleg úgy, mint a COMPENDEX-ben, hogy vannak közöttük elsődlegesek, azokból is több, és vannak másodlagosak.

Amíg ilyen osztályozás híján kell az ETO, addig természetesen kell a karbantartása is.

A speciális adatmezők kötött formátumú kereséséről könnyen elfelejtkezik az, aki nem keres rendszeresen, pedig ez fontos. A katalógusban ilyen az ISBN vagy ISSN és a kiadás éve szerinti keresés, de a szabadalmi keresésben például nélkülözhetetlen a szabadalomszám szerinti keresés. Ez azért külön keresési típus, mert a kereső kifejezés kötetlen, nem jegyzékből kell venni, viszont a formátuma szigorúan kötött.

Minden más keresési lehetőség megkoronázása, ha mellettük szabad szövegben is lehet keresni. Vannak esetek, amikor ez a leghatékonyabb. Egyes speciális esetekben egészen egyszerű keresés is végezhető így, például a Magyar Elektronikus Könyvtár teljes szövegében mindössze 5 találatot kaptam a „szobort” (sic!) szóra, de az esetek többségében csak akkor használható jól, ha a Boole- keresés mellett erős eszközei vannak a kontextus szerinti keresésre is.

Végül egy egészen más lapra tartozó kérdés: Kedves Erik! Semmiképpen sem kellett volna a master file-t maszter fájlnak írnod, sőt, durva hiba lett volna. Talán mesterállománynak lehet magyarázni, hasonlóan ahhoz, ahogy a hanglemezyártásban mesterlemeznek hívják a master disk-et.

Az ETO-nak jelen pillanatban nincs alternatívája

Bánhegyi Zsolt (MTAK):

Hajrá ETO! Éljenek a belgák, mármint Otlet és La Fontaine. Osztom az előttem szólók, elsősorban Vajda Erik és Csabay Károly s nagyrészt Válas György véleményét. Jó, hogy az ETO szóba kerül végre dr. Csapó Edit és Fejős László fölvetése nyomán. Elvégre már túlvagyunk az 1895-ben alakult, az Institut International de Bibliographie-ből kinövő FID (Federation International de Documentation) első száz évén, amely 1992-ben adta át az ETO gondozását az UDC Consortiumnak (mai székhelye Hága, Hollandia).

Nemrég érkezett be az Extension and Corrections to the UDC 1999 (#21 – November 1999) c. kiadványuk, amely reményeket kelt az ETO nemzetközi támogatását illetően. Már itt leszögezem, az ETO iránti elvtelen elfogultság vádját kerülendő, hogy a több lábbon állás bölcs dolog és az ETO mellett egyéb tartalmi feltárási formáknak is bőven helyük van a nap alatt. Sőt az sem kizárt, hogy ezek a segédeszközök az olvasók számára még az ETO-nál is népszerűbbek. De: egy dolog a népszerűség, más dolog a hatékonyság. Az ETO nyelvfüggetlensége ma is nagy érték, rugalmassága a generikustól a specifikusig a szélesebb fogalom → szűkebb fogalom végtelenített irányába szinte kihívóan kínálja magát.

A nyelvi alapú rendszereknél viszont régóta ismert az a klasszikus kutatási eredmény, amikor 360 diák egy dokumentumot több mint 60-féle terminussal, szóval jellemezett; ez a természetes nyelvi keresés szétartató voltát eléggé szemlélteti.

Az ETO nem igazán emberbaráti külseje mögött egy verhetetlen eszköz lakozik. Ezért lenne fontos, hogy a könyvtáros erőfeszítést tegyen ennek humanizálására.

Vagy: hagyjuk az olvasókat eljátszani a szökeresés szómágiájával, ami kétséges és soványka végeredménye ellenére hatalmas sikerélményt adhat. A könyvtáros-informatikus pedig minden komolyabb keresési szeánszon dobja be magát és – az emlegetett mediátor, közvetítő szerepében – használja pl. az ETO-t. Persze az ETO-val az a baj, hogy nehéz. Az info-, edu-, és egyéb -tainment világoralma idején igazi, 'pokemon' sikere csak az előre megrágott ételeknek van. És rem sajnálatos, de az ETO sikeres használatánál mindkét oldal (könyvtáros–olvasó) bizonyos erőfeszítésére szükség van.

Pár szót szólnék arról, hogy az Akadémiai Könyvtárban a kérdés miként alakult. Magam csaknem húsz éven át végeztem az Akadémiai Könyvtár folyóiratainak szakozását egy országos szaktekintély, Darabos Pál irányításával. Ettől függetlenül (egyáltalán nem a hagyomány ígézetében, hanem egyéb rendszerekben szerzett tapasztalat folytán) állítom, hogy nehéz az ETO-t pótolni, de megkockáztatom, hogy nem is kell. (Hogy kell-e a jelenlegi OPAC-ot kiegészíteni és más keresési eszközökkel felszerelni, az más kérdés. Az ALEPH-rendszerben törzsszállománynak (MTA albázis) tervezzük a tárgyszavazást is (részben az akadémiai disszertációk albázisa tartalmaz már ilyet), és talán az Egyetemi Könyvtár kitűnő tárgyszórendszere alapján ez az elképzelés meg is valósulhat.)

E témával kapcsolatban említeném, hogy egy mai online katalógus sok mindenben pótolni tudja a tárgyszavak hiányát. A teljes körű permutáció, az indexált mezők, cím, alcím stb. bármely szavának visszakereshetősége, a kulcsszavaknak, a talpban szereplő tárgyi melléktételek stb. szavainak tételes kereshetősége gazdag visszakeresési lehetőséget nyújt magában is. Sőt, pl. az Akadémiai Könyvtár OPAC-jában az ETO-jelzetek egyes részei is kereshetők-böngészhetők a scan 'weto' illetve find 'weto...' – ETO mint kulcsszó – parancsok révén.

Emellett még 1992-ben gépbe vittük az ETO rövidített kiadását, a közepes indexet lásd és lásd honnan stb. egymásra utalással, ekvivalenciákkal. Számos új fogalom és deskriptor beépítését ebbe a rendszerbe a szakozók lehetőség szerint folytatják. Szemben a szabad tárgyszó esetleg hosszú földönkívüliségével, egészen annak tezauruszba kerüléséig, egy ETO fogalom/jelzet pár szinte bevitelkor azonnal a rendszer részévé válik.

Amikor a Rutgers Egyetem gyűjteményében feldolgozó munkát végeztem hónapokon keresztül, az előttem álló polcon a Library of Congress Classification (LCC) két folyóméternyi segédkötete állt mint legszűkebb minimum, nem beszélve a Library of Congress Subject Headings (LCSH)-ről és egyéb apró zsebkönyvekről. Aki használta könyvtárosként a Kongresszusi Könyvtár osztályozási rendszerét – bármennyire is lenyűgöző az egész rendszer – tudja, mennyire komplikált és időigényes ebből egy megfelelő jelzetet kisajtolni, majd kikerekíteni, és a visszakeresés se könnyű. Egyéb okot is lehet találni arra, hogy az LCC nem tekinthető megfelelő alternatívának: a könyvtártudomány az utolsó fejezetbe, a Z-kód alá került. Ami pedig a tárgyszórendszerét, az LCSH-t illeti, ez csodálatra méltó produktum, ám ennek használata sem annyira habkönnyű se a könyvtáros, se az olvasó számára. Ennél még fontosabb, hogy az LCSH nyelvhez (és kultúrához) való kötöttsége miatt más környezetben csak korlátozottan érvényesíthető.

Emiatt nem hiszem, hogy az ETO-nak lenne a jelen pillanatban alternatívája. Az ETO a könyveken, folyóiratokon túl hasznos eszköz lehet egyéb, nem könyv jellegetű anyagok osztályozására, igazi multimédia sztár lehetne. Úgy gondolom, nem

kérdés, hogy ragaszkodjunk az európai kultúrkörhöz igazodó UDC fenntartásához és fejlesztéséhez. Ez utóbbi lényeges, mert tényleg az elavultság és elhanyagoltság jeleit kezdte mutatni.

Én például most tudtam meg – az én hibám –, hogy az ETO irodán a közepes ETO indexet digitalizálták, ha jól értem. Ezt igen nagy jelentőségűnek tartom. A Katalistra küldött levelében Kovács Ferenc is beszél egy hasznos kezdeményezésről, egy kétnyelvű ETO-CD-ről. Amit viszont az ETO-iroda vállalhatna: az ETO használatát bemutató leírást kellene összeállítani. Valamiféle user-friendly kalauz, kiskaté, útmutató nagyon elkelne. Végül leírom az UDC Consortium 1999 márciusa óta élő weboldal-címét: www.udcc.org

A szabad tárgyszóról

Bánhegyi Zsolt véleményére *Válas György* így válaszolt, idézve BZS egyik állítását:

„...és szemben a szabad tárgyszó esetleg hosszú földönkívüliségeivel egészen annak tezauruszba kerüléséig egy ETO fogalom/jelzet pár szinte bevitelkor azonnal a rendszer részévé válik.”

Úgy látszik, nem voltam elég világos a „szabad” tárgyszavak jegyzéket illetően. A fenti mondat ETO-ra vonatkozó részében ugyanis kulcsszó a „bevitelkor”. Igen, a rendszerbe bevitelkor szinte azonnal. Ha egyáltalán bekerül a rendszerbe. A „szabad” tárgyszó viszont egyáltalán nem földönkívüli, de nagyon hamar életre kel.

Vegyük példának a Y2K kifejezést. Bekerült már az ETO-ba? Ha igen, mikor? Remélem, hogy nem került be sem oda, sem más valamirevaló osztályozási rendszerbe, sem a jobb tezauruszokba. Ez ugyanis átmeneti divatszó. Két vagy három éve ellepte a világot, egy év múlva eltűnik a nihilben. Ennek a három-négy évnek a dokumentumaiban azonban nélkülözhetetlen. Ezért biztos, hogy minden használható „szabadtárgyszó”-jegyzékbe rég bekerült, amelyiknek a témakörét érinti. Ez az egyik tipikus esete annak, amiért a „szabad” tárgyszavak nélkülözhetetlenek. Nem a bölcsek köve szerepében, hanem bizonyos típusú keresések eszközeként, más eszközök mellett.

Ebben a kifejezésben: „Ezért nem hiszem, hogy az ETO-nak lenne a jelen pillanatban alternatívája” pedig a „jelen pillanatban” az a kulskifejezés, amelyen a kijelentés elfogadhatósága múlik.

Szabad tárgyszó – szabad szövegszó

Vajda Erik „visszatérése” a szakmai vitához:

Kedves Zsolt, kedves Gyuri, kedves érdeklődők!

Olvasva Bánhegyi Zsolt írását és Válas Gyuri hozzászólását, majd hozzászólását a hozzászóláshoz, kissé magamba szálltam, és néhány dologban pontosítanék. Mentségemre legyen mondva, hogy a lényegre igyekeztem korlátozódni (kell-e ETO, kell-e ETO adatbázis, ki finanszírozza) és így a szükségképpen ide tartozó egyes elvi fejtegetések során nem voltam elég pontos. Ez mindenek előtt a „szabad tárgyszó”-ra vonatkozik.

Idézek tisztelt kollegáimtól: „Ezzel a témával kapcsolatban még kis kitéréssel említeném, hogy egy mai online katalógus sok mindenben pótolni tudja a tárgyszavak hiányát. A teljes körű permutáció, az indexált mezők, cím, alcím stb.” (Bánhegyi)

Tagadom. A szabad szövegszó, tehát ami ott van a rekordban és az említett technikával kereshető, valóban jól használható KIEGÉSZÍTŐ, ha eltekintünk a nyelvi korlátoktól. De Isten ments azt hinni, hogy tezausz dezskriptorait, vagy más jól kontrollált tárgyszórendszer tárgyszavait pótolni tudja.

„Jó tezauszt azonban csak korlátozott tématerülethez lehet készíteni. (Válas)

Valóban, a jó tezauszok általában tipikusan szakterületre vagy problémakörre orientáltak. De nem fantazmagória kellően „makroszinten” általános gyűjtőkörű könyvtáraknak a hierarchia viszonylag magas („makro”) szintjén használható általános vagy ha úgy tetszik, széles tématerületű tezauszt készíteni. Erre vannak példák, és ennek érdekében folynak munkák is szép hazánkban.

„A „szabad” tárgyszavak jegyzéke a tezausz mellett sem szólható le, a tezausz mellett is megvan a maga helye. Szükségességének három fő szempontja:

Beleférnek olyan jellemző kifejezések, amelyek a tezauszba nem préselhetők bele, például a földrajzi nevek.

Belekerülhetnek a dokumentumok feldolgozása során olyan új fogalmak, amelyek még nem jutottak el a szükségképpen lassabban változó tezauszhoz, és amelyek a tudomány és egyéb kulturális területek gyors fejlődése során tömegével keletkeznek.

Belekerülhetnek a témát szűkítő olyan speciális kifejezések, amelyek túlságosan részletfogalmak a tezausz számára, de nagyon jellemzőek a dokumentumok egy szűk körére. Mindemellett ráadásul a „szabad” tárgyszavak jegyzéke a tezauszfejlesztő legfontosabb forrása.” (Válas)

Itt különféle dolgokról van szó. A „szabad” tárgyszavaknak eleve nincs jegyzéke (bár előállítható és jó is előállítani), vagyis nincs olyan értelmű – egységesítő – jegyzéke, amit említesz, legfeljebb indexeik így használhatók többé-kevésbé.

A kontrollált jegyzékekbe (pl. földrajzi nevek) kerülő, utalást nem nélkülözhető kifejezések nem szabad tárgyszavak, hanem – általában a tezausz mellékletét képező, nagyon is kötött tárgyszavak (deszkriptorok). Amire viszont utalsz, azok az igen speciális és a tezausz általánosabb fogalmainak részletező (tárgy)szavak, amelyek valóban igen szükségesek, így pl. az OSZKAR tezausszal indexelők is használják őket, de nem alkotnak kontrollált jegyzéket.

„Csak nagyon felületesen ismerem az ETO-t, de azt a nagy hibáját igen, hogy a több helyre is besorolandó dokumentumoknak (ha komolyan vesszük, akkor minden dokumentum több helyre sorolandó be) az ETO furcsa összetett jelzetet ad, amely ráadásul nem egyértelmű, függ attól, hogy melyik besorolási helyet tekinti a besoroló elsődlegesnek, ráadásul még így is csak kevés helyre sorolható be a dokumentum. A gépi keresésnek az olyan osztályozási rendszer felel meg, amelyben csak egyszerű, egyértelmű besorolási jelzetek vannak, azokból viszont akárhányat kaphat egy dokumentum, esetleg úgy, mint a COMPENDEX-ben, hogy vannak közöttük elsődlegesek, azokból is több, és vannak másodlagosak.

Amíg ilyen osztályozás híján kell az ETO, addig természetszerűleg kell a karbantartása is.” (Válas)

Itt valóban az ETO és gépi alkalmazásai terén fennálló hézagok ismeretéről van szó. Az összetett jelzetek minden további nélkül szétszedhetők, és utána akár a teljes összetett jelzettel, akár elemeivel lehet keresni. Ezt a legtöbb valamirevaló szoftver meg tudja oldani. A probléma a fő táblázati számból és általános vagy korlátozottan közös alosztásból álló jelzetek szétszedése. Erre is lenne megoldás,

de a kapható rendszerek vagy nem adnak ehhez megfelelő interfész pontot, vagy a programozók (a java is) lusták ilyen programot írni, és inkább azt mondják, hogy kit érdekel az ETO, a használó ügyis tárgyszóval (a gyakorlatban – sajnos – szabad szövegszóval) keres.

„A speciális adatmezők kötött formátumú kereséséről könnyen elfelejtkezik az, aki nem keres rendszeresen, pedig ez fontos. A katalógusban ilyen az ISBN vagy ISSN és a kiadás éve szerinti keresés, de a szabadalmi keresésben például nélkülözhetetlen a szabadalomszám szerinti keresés. Ez azért külön keresési típus, mert a kereső kifejezés kötetlen, nem jegyzékből kell venni, viszont a formátuma szigorúan kötött.” (Válas)

Ez aligha külön kategória az információkereső nyelveken belül. Ha igen, akkor minden, ami szerint keresni lehet (szerző neve, kiadási év stb.) indexelési, osztályozási eszköz lenne. De persze amit írsz, az teljesen igaz.

„Minden más keresési lehetőség megkoronázása, ha mellettük szabad szövegben is lehet keresni. Vannak esetek, amikor ez a leghatékonyabb.” (Válas)

Hát, én ezt a tartalmi, tárgyköri információkeresés koronájának legfeljebb zápfogon elhelyezett koronaként nevezném. A szabad szövegszavak nélkülözhetetlenek a keresésnél, legalább is bizonyos esetekben (pl. márkanevek). Viszont – nem is szólva a már említett, nyelvi korlátokról – a legjobb eszközök a járatlan felhasználó számára, hogy az összes lehetséges – pontos – találathoz képest nyomorult kis eredménnyel érje be vagy tudomásul vegye, hogy nem talált releváns információt. Tehát szükséges kiegészítők, de nem pótolják az általad felsorolt többi elemeket.

VÉGEZETÜL PEDIG (BÁR TUDOM, HOGY EZT MINDKÉT TANULT BARÁTOM JÓL TUDJA) NEM GYŐZÖM ELÉGÉ HANGSÚLYOZNI, HOGY MÁS A SZABAD TÁRGYSZÓ (ÉN TESZEM BELE) ÉS MÁS A SZABAD SZÖVEGSZÓ (OTT VAN, HA SZERENCSEM VAN, EMLÍTÉSRE MÉLTÓ SZÁMÚ DOKUMENTUMBAN A KERESETT CORPUS-BAN).

Dixi et salvavi animam meam. És megígérem, hogy a vita elvi részeibe még egyszer nem bonyolódok bele, legalább is nem terhelem vele a KATALIST-et.

„Bekiabálás” a pályán kívülről

Az új esztendő levelezési csendjét FerKo verte fel nem éppen barátságos üzenetével, amelyet amúgy általában a rest és tunya közalkalmazottaknak címzett, akik azért annyira mégsem lusták, hogy ne lopnák meg saját intézményüket s rajta keresztül az államot, közpénzen henyélnek meg maszekolnak... – nem idézek többet ettől a számomra nem ismeretlen (azt gondolom levelei nyomán: megszállott) levelezőtől.

Bocsássa meg nekem az Olvasó, hogy FerKo úr „övon aluli ütései” kapcsán felidézem egy immár majd három évtizeddel ezelőtti, zsenge ifjúkori élményemet.

„Sporttudósítóként” próbáltam ki magam: egy húsvét másnapján játszott focimeccsről kellett tudósítanom vidéki városi lapomnak, amelynek külső munkatársa voltam akkoriban, s ifjú, ambiciózus jelöltként valószínűleg én voltam az egyetlen, akit ilyesmire rá lehetett venni.

Bevallom, nem ismertem a foci szabályait, így aztán nemigen értettem, mi zajlik a pályán.

A pálya széléről vadul be-berikkantottak nem éppen szalonképes buzdításokat, s ha rosszul játszottak a fiúk, bizony még nagyobb trágárságokat. Ezeket legalább

értettem, míg a meccs végén abban sem voltam biztos, melyik csapat győzött, mert megzavart, hogy a második félidőre térfelet cseréltek...

Hazamenve a pályaszéli bekiabálások éltek bennem élénken, de ezekből mégsem állíthattam össze a tudósítást, mígnem eszembe jutott, hogy láttam valakit, aki az egész meccs alatt szorgosan jegyzetelt, miközben az órájára is sűrűn rápillantott. Ő volt a jegyzőkönyvvezető, s mint némi nyomozati munkám nyomán kiderült, egy gimnáziumi osztálytársnőm férje... A tőle kölcsönvett jegyzőkönyvből született meg életem első és utolsó sporttudósítása.

A pályaszéli bekiabálásokból semmit sem használtam fel, noha színesíthették volna az írást.

Most sem fogom felhasználni, de nem tehetek úgy mégsem, mintha nem is olvastam volna FerKo vitriolos megjegyzéseit. Ezekről az a szerencsétlen kereskedő jut az eszembe, akinek mindenki ellensége, aki nem lett a vevője. Ha fogadalmamat megszegve most megint „sporttudósítanék”, fél mondattal azt üzenhetném FerKo-nak: „nem erről szól a meccs”...

Bízom benne, rájött azóta ő is.

Főként, amikor elolvasta *Ungváry Rudolf*nak (OSZK) a listára küldött alábbi, tanulmánynak is beillő írását, amelyet a korrekt szakmai vita összegzésének is tekinthetünk, remélve, hogy kissé pesszimista jóslata: „a magyar ETO tönkre fog menni”, nem válik valóra.

Az ETO szükségessége

1. A magyarországi ETO néhány ember személyes teljesítményének köszönhetően lett olyan, amilyen: nemzetközi szinten is az elsők közé tartozó nemzeti változat.

Köszönhette ezt az idők kezdetén Szabó Ervinnek [1877–1918]. Amikor 1895-ben a belga Paul Otlet és Henry LaFontaine kezdeményezésére alakították át Dewey tizedes osztályozását Egyetemes Tizedes Osztályozássá, akkor ebben a kezdeményezésben az univerzális, nemzetközi eszmények mellett volt valami megváltó – a dokumentáció szakterületét megváltó – igyekezet és reményesség. Nem véletlen, hogy a baloldali „megváltásban” reménykedő Szabó Ervin annyira értékelte ezt a kezdeményezést. Ő már 1900-ban alkalmazni kezdte Dewey Tizedes Osztályozását, és alig néhány évvel az ETO első, francia kiadása után, 1912-ben bevezette a Fővárosi Könyvtárban az ETO első, magyar nemzeti változatát. (Nagy ellenlábasa, a jobboldali Gulyás Pál [1881–1963] a Cutter-féle tárgyszavas osztályozást próbálta meghonosítani 1904–1911 között, lényegesen kisebb sikerrel, s ez hosszú időre meghatározta, hogy Magyarországon nem alakult ki az ETO-val egyenrangú tárgyszavas osztályozási kultúra.)¹

A 30-as években Káplány Géának [1880–1952] köszönhető, hogy a századelő úttörő és a magyar könyvtárügyet megtermékenyítő Szabó Ervini kezdeményezés,

---

1 *A két, egymással ellentétes felfogású magyar könyvtáros életútjának összehasonlító elemzését lásd Katsányi Sándor: Párhuzamos életrajzok. Gulyás Pál, Szabó Ervin és a korszerű közkönyvtár gondolatának kibontakozása. In: Könyvtári Figyelő, 1995, 5. (41.) évf., 2. sz., p. 199–208.*

melyet az ország sok könyvtárában alkalmaztak már, koordináltan fejlődött tovább. Káplány, Szabóval ellentétben, konzervatív alapállásból kiindulva karolta föl az egyetemes osztályozási rendszert. Értékelvű gondolkodása számára elviselhetetlen lett volna veszni hagyni olyan fejleményt, mely széles körben elterjedt, bevált, és nemzetközileg is kibírta az összehasonlítást. Hosszú évek munkája után 1943-ban jelentette meg az első magyar nyelvű rövidített kiadást.

A Szabó Ervin nevéhez tapadó „haladó” hagyománynak köszönhetően Magyarországon Veredy Gyula [1897–1976] hozzáértő szellemi bábáskodásával – a 40-es évek végén, 50-es évek elején a legtöbb hazai könyvtárba bevezették az ETO-t – sokkal szélesebb körben, mint a csatlós államok közül bárhol. Ez a hagyomány is nagyban hozzájárult ahhoz, hogy az egyetemes, valójában ízig-vérig „nyugati” kezdeményezést megóvhatták attól, hogy helyette marxista alapon, a szovjet „tápaszlatok” nyomán valamilyen „haladóbb” átfogó osztályozási rendszerrel próbáljanak kísérletezni (ahogy ez pl. a Szovjetunióban már a 30-es években a háború után pedig az NDK-ban történt).

Az 50-es évek végétől a 70-es évek végéig Lázár Péternek [1915–1982] köszönhető az újabb, talán minden addiginál erőteljesebb fellendülés az ETO magyarországi történetében. Lázár Péter az Országos Műszaki Könyvtár igazgatójaként és a könyvtárosok szövetségének vezetőjeként úgy próbált kitörni az 56-os forradalmat követően bedeszkázott égboltú országból, hogy meggyőzte a miniszteriális szakmai irányítást az ETO jelentőségéről, és kierőszakolta a FID-hez való hivatalos csatlakozást a hozzá szükséges állami fejlesztési pénzekkel együtt. Megalkította a FID Magyar Nemzeti Bizottságát, amely ettől fogva a kiadásokat gazdálkotta. Lázár Péter szervezésében és az intézményesített, költségvetésből támogatott fejlesztési környezetben nagy és összehangolt munkát végeztek mindazok, akik az ETO magyarországi teljes és középkiadásának készítésében évtizedeken keresztül részt vettek.

A színvonalas szerkesztési munkák végrehajtása és megkövetelése többek között Veredy Gyulának és Babiczky Bélának [1919–] köszönhető; utóbbi lényegében egész munkásságát az ETO magyar nemzeti változatának szentelte.

2. Történeti kronológia

1873	Melvil Dewey kidolgozza tizedes osztályozását.
1876	Dewey tizedes osztályozási rendszerének 1. kiadása: „Classification and subject index...”.
1885	Dewey tizedes osztályozási rendszerének második kiadása: „Decimal classification and relative index for libraries...”.
1893	Az első nemzetközi bibliográfiai kongresszus Brüsszelben, melyen Otlet és La Fontaine játszik a főszerepet.
1895	A második nemzetközi bibliográfiai kongresszus Brüsszelben. Az ETO kidolgozásának kezdete. A modern dokumentáció kezdete.
1900	Szabó Ervin a budapesti Kereskedelmi és Iparkamara könyvtárában bevezeti Dewey Tizedes Osztályozási rendszerét.
1902	A budapesti Kereskedelmi és Iparkamara könyvtárának szakkatalógusa tizedes rendszerben jelenik meg.
1904–1911	Gulyás Pál bevezeti a tárgyszavas osztályozást.

- 1905 Az ETO első (francia nyelvű) kiadása.
- 1912 Szabó Ervin kiadja a Fővárosi Könyvtár számára átdolgozott tizedes osztályozását.
- 1913 Máday István ETO-reform javaslata a Zentralblatt für Bibliothekswesenben.
- 1916 A Kereskedelmi Múzeum könyvtárában bevezetik az ETO-t.
- 1923 A Technológiai és Anyagvizsgáló Intézet könyvtárában (az OMKDK és az OMIKK elődjében) bevezetik az ETO-t.
- 1927–1933 Az ETO második nemzetközi kiadása: „Classification Décimale Universelle”).
- 1934–1953 Az ETO 3. (német nyelvű) nemzetközi teljes kiadása az NSZK-ban.
- 1936 A Széchényi Könyvtárban bevezetik az ETO-t.
- 1937 A Nemzetközi Bibliográfiai Intézet átalakul Nemzetközi Dokumentációs Szövetséggé (Fédération Internationale de Documentation; FID).
- 1938 Az ETO ideológiai jellegű átdolgozása a Szovjetunióban a tömegkönyvtárak számára.
- 1943 Káplány Géza magyar nyelvű rövidített ETO-kiadása.
- 1949 A FID megkezdi az ETO fejlesztésével összefüggő változások rendszeres közzétételét („Extensions and Corrections to the UDC”).
- 1949–1950 Az ETO általános bevezetése a magyarországi könyvtárakban.
- 1950–1955 Az ETO magyar nyelvű rövidített táblázatainak évenkénti kiadása sokszorosított formában.
- 1958 Az ETO magyar nyelvű rövidített kiadása nyomtatott formában Lázár Péter szervezésében, Babiczky Béla szakmai irányításával.
- 1966 Megjelenik az ETO első hivatalos magyar nyelvű rövidített kiadása.
- 1968 Az ETO-t 110.000 könyvtárban használják a világon. A FID kiadja az ETO-táblázatok kiadásának és az ETO revíziójának új szabályzatát.
- 1968–1972 42 kötetben megjelenik magyar nyelven az ETO jórészt teljes kiadása Babiczky Béla szakmai irányításával, Lázár Péter szervezésében.
- 1978 Újra megjelenik – 6000 példányban – az ETO magyar nyelvű rövidített kiadása.
- 1979–1991 Az ETO hivatalos magyar nyelvű rövidített kiadásának újabb utánnyomása.
- 1979–1986 Az ETO teljes magyar kiadásának további, befejező kötetei jelennek meg.
- 1982 Megszűnik az ETO FID által működtetett fejlesztési rendszere. A fejlesztést a Hágában megalakult UDC Consortium veszi át profit alapon.
- 1983–1990 Magyarországon megszűnik az ETO intézményes fejlesztése.
- 1991 Az ETO hivatalos magyar nyelvű rövidített kiadásának újabb utánnyomása. A nyomdai adatállomány az OMIKK-ban.
- 1993 Az OSZK az ETO támogatásának „kicsikarása” érdekében szűk körű konferenciát rendez. A Könyvtártudományi és Módszertani Központot megbízzák fejlesztési iroda létrehozásával.
- 1994 A Nemzeti Kulturális Alap egymillió forintos eseti támogatásával a fejlesztési iroda rövid idejű, sikertelen kísérletet tesz az ETO középkiadásának feltámasztására. Az 1991-es rövidített kiadás adatállománynak jelentős részét sikerült megmenteni.

- 1997   Eredmény nélkül záruló alkalmazói fórum az ETO magyarországi helyzetéről.
- 1999–2000   A magyarországi könyvtárakban változatlanul, érdemben nem csökkenő mértékben, de minden fejlesztési támogatás híján használják az ETO-t.

3. Az ETO a szerkezete alapján monohierarchikus, a használata alapján prekoordinált, az információkereső nyelv típusa alapján mesterséges nyelven alapuló, a gyűjtőköre alapján egyetemes, a szerepe alapján pedig generalizáló (szintetikus) osztályozási rendszer.

Vele szemben vannak a többnyire polihierarchikus, posztkoordinált, természetes nyelven alapuló, túlnyomórészt speciális, individualizáló (analitikus) tárgyszavas és deszkriptoros információkereső nyelvek.

A két fajta rendező rendszer nem helyettesíti egymást, hanem kiegészíti. A korszerű könyvtárakban általában együtt használnak osztályozási rendszert és információkereső nyelvet, az előbbi esetében jelentős részben az ETO-t. Mindezen az eltelt évtizedek számítástechnikai fejlődése érdemben semmit sem változtatott, sőt – nemzetközi téren – újabban tapasztalható a Tizedes Osztályozás és az ETO térnyerése². Ez annak köszönhető, hogy számos integrált könyvtári adatbázisrendszerben kialakították a mesterséges nyelven alapuló hierarchikus osztályozási rendszert kezelni tudó modulokat. A világ összes jelentős nemzeti és nemzetközi adatsere–formátumában kialakították az ETO, ill. a TO kezelésére alkalmas adatmezőket. Mindez az eltelt 10 év fejleménye.

4. A magyar ETO tönkre fog menni.

Magyarországon a legjobb úton vagyunk ahhoz, hogy az a közel 100 éves, a hozzáértő elmékben, az oktatásban és a könyvtárak katalógusaiban felhalmozódott szellemi érték, mely a „nemzet csinósításának” egyik jellegzetes, speciális szakmai eleme, és amely az ETO alkalmazásának kultúráján alapszik, jövátéhetetlenül megsemmisüljön.

Ennek a szegyénteljes folyamatnak nincsenek anyagi okai. A nemzetközi konzorciummal való kapcsolattartás és a rendszeres karbantartás és szerkesztés költségei eltörpülnek az osztályozási rendszer hazai jelentőségéhez képest.

Az ETO magyarországi lassú megsemmisülésének oka a félretájékoztatottság.

A könyvtáros és dokumentátor szakma jelentős része a számítástechnikai kihívással birkózva, anyagilag és szakmai értelemben lelkileg nagyrészt magára hagyva súlyos szakmai önértékelési válságban van, és nem lép fel kellő határozottsággal a hazai könyvtárosság szellemi eredményeinek védelmében. Egy kisebb része éppen a legújabb számítástechnikai eredmények adaptálásával van elfoglalva; ebben

---

2 Traugott Koch: *Nutzung von Klassifikationssystemen zur verbesserten Beschreibung, Organisation und Suche von Internet Ressourcen*. In: *Buch und Bibliothek*, 1998, 5. sz., p. 326–335. A közeljövőben „Internet források tökéletesebb leírásához, szervezéséhez és kereséséhez alkalmas osztályozási rendszerek használata” címen megjelenik a *Tudományos és Műszaki Tájékoztatóban*.

megélt indokolt sikerélményei következtében érthetően nem érzékeli, milyen veszteségek fenyegetik azt a szakmát, melyet maga is művel, és amelynek állapota majd a saját sorsát is befolyásolja. Mindezek következtében nincs megfelelő, határozott információáramlás és nyomásgyakorlás az ETO védelmében a kulturális politikát befolyásoló szereplők irányában. Az így kialakuló tájékozatlanság végzetes hatással van azokon a helyeken, ahol ebben az ügyben érdemi, magas szintű döntést kellene hozni.

Ki kell mondani és képviselni kell az ETO-val kapcsolatban a következőket:

- Nem igaz, hogy az ETO a számítástechnika, az automatizált adatbáziskezelő rendszerek környezetében korszerűtlen osztályozási rendszer. Éppen ellenkezőleg: számítógépes környezetben sokkal inkább kihasználhatók a benne rejlő lehetőségek.
- Nem igaz, hogy az ETO az automatikus indexeléssel, ill. a tárgyiszavas és deszkriptoros információkereső nyelvekkel (a tezauszszokkal) szemben korszerűtlen rendező rendszer. Erről már csak azért sem lehet szó, mert a kétfajta rendező rendszer (a prekoordinált osztályozási rendszerek és a posztkoordináltan használható információkereső nyelvek) a priori teljesen különböző, egymást ellentétesen kiegészítő eszköz a tartalom feltárására. Ugyanannyira nem játszhatók ki egymással szemben, ahogy az országúti vagy a vasúti közlekedés sem szemlélhető úgy, hogy melyik a korszerűbb. Mindkettőre elengedhetetlenül szükség van.
- Nem igaz, hogy az internet és a mai, rugalmas felhasználói felületekhez szokott végfelhasználóknak idegen és alkalmatlan volna az ETO. Ez kizárólag az adatbáziskezelő rendszeren múlik. Ellenkezőleg: a korszerű felhasználói felületen sokkal inkább felhasználóbarát módon lehet érvényesíteni az ETO könnyű és egyszerű, például természetes nyelvű, a végfelhasználó által szívesen vett kezelését.

5. Az ETO fejlesztését csak központilag lehet sikeresen megoldani.

Ennek a fejlesztésnek az ETO-t nemzetközi szinten karbantartó konzorciumhoz kell szorosan kapcsolódnia.

A konzorciummal való kapcsolattartáshoz szükséges – valójában nevetségesen kis – összeget, továbbá a rendszeres karbantartáshoz és a karbantartással megbízott személy fizetéséhez szükséges ugyancsak nem nagy összeget nem folytonosan megújítandó pályázatok útján, hanem állandó, a kulturális tárca költségvetésébe beépített összeg alapján kell fedezni, mert ennek a munkának a természete ezt az állandó támogatást megköveteli.

A rendszeres karbantartáson és szerkesztésen túlmenő eseti nagyobb munkák (pl. újabb középkiadás, a teljes kiadás felújítása stb.) anyagi fedezetének előteremtésére részben pályázati, részben hosszútávon betervezett miniszteriális alapokra kell támaszkodni.

Annak érdekében, hogy erre egyáltalán kilátás nyíljen, egyrészt

- mindazokat, akiknek egyáltalán befolyásuk van a döntési helyzetben levő közszereplőkre, határozott és személyre szóló formában, megfelelő személyi stratégia kidolgozása alapján arra kell készíteni, hogy befolyásukat az ETO érdekében latba vessék;
- ésszerű, takarékos, a tényleges munkára koncentrááló munkaköri–szakmai tervet és rendszeres költségvetést kell készíteni a nemzetközi konzorciummal való kapcsolattartás és az ETO-állomány szerkesztési–karbantartási munkáinak folyamatos

megvalósítására, hogy a szakági döntéshozók meggyőzhetőek legyenek a költségek központi fedezésének szükségességéről;

- a nagyobb fejlesztések (kiadási munkák, teljes kiadás adatállományának összegyűjtése, nagyobb volumenű fordítási és terminológiai munkák) érdekében hosszabb távú munkatervet és költségvetést kell készíteni a lehetséges központi és pályázati források párhuzamos feltárásával.

6. Az ETO szép.

Szép, mint minden, ami szervesen, emberek ezreinek hozzáértő, évszázados közreműködésével született. Az ETO mára a magyar szakmai kultúra közkinccse lett.

Az évezred első évtizedében fog eldőlni, hogy a jelenlegi igazgatás hogyan vonul be a magyar kultúrtörténetbe: mint akik elpocsékolnak vagy megmentettek valamit.

*

A szakmai vita kezdeményezői köszönik az elmélyült hozzászólásokat, amelyek megerősítik őket eredeti hitükben: az ETO-ban rejlő rendszerező elvet nemcsak átörökíteni, de folyamatosan frissíteni, gyarapítani kell, s ehhez minden szükséges eszközt, lehetőséget meg kell keresni és találni is.

*

Záradék: 2000. február 18-án a nemzeti könyvtár főigazgatója, dr. Monok István az ETO-korszerűsítésben részt vevő munkatársakkal folytatott munkamegbeszélésen arra tett ígéretet, hogy az OSZK saját költségvetéséből fedezi a munka 2000 szeptemberére várható befejezésének, az MRF-adatbázisfrissítés előfizetésének és az 1999–2000. évi változások december végéig befejeződő átvezetésének költségeit.

Fejős László

A Külföldi Könyvek Központi Katalógusa védelmében

Most nem a Y2K-ről, sem a 3K-ról, hanem a 4K-ról, azaz a Külföldi Könyvek Központi Katalógusa című országos szolgáltatásról lenne halk kérdésem. Kósza, de aggódásra okot adó híreket hallottam. A KK szolgáltatás drasztikus lecsökkenése – ha igaz – talán a legfontosabb lelőhely-tájékoztató forrástól fosztja meg a könyvtárakat meg a könyvtárosokat. Fogalmam sincs, mi indokolhatja, hogy ez a szolgáltatás éppen most kerüljön elsorvasztásra. Miért ez a sietség? Az az elképzelés, hogy a mai behálózott világban gyerekjáték egy könyv felkutatása, téves, ezt a

hazai referenz-könyvtárosok bizonyára egyhangúlag megerősíthetik. Nem akarok fogadatlan prókátorok lenni, de úgy érzem, hogy korai még bezárni a hagyományos boltokat: az elektronikus áruházak még nem teljesen működőképeseek.

A KK esetében gyanítom, hogy a megnyirbálására a különféle közös katalógusok, konzorciumok és társulások révén beindított és üzemelő adatbázisok megléte miatt került sor. De aki hivatásszerűen használja ezeket, tudja, hogy a Hálón esetenként csak részleges vagy semmilyen eredményt se kap, a sávszélesség korlátai miatt azt is „csigalassúsággal”. A Közelkat, valljuk meg, igen nehezen használható eszköz. Ennek oka persze az is, hogy amikor a Tempus első pályázatát a mintaszerű együttműködésre példát adó konzorcium megnyerte, és beindította a lecsupaszított Z39.50 alapon működő keresőmotort, számított a további fejlesztésre és további pályázati pénzekre, amelyek aztán nem realizálódtak. Így maradt a Közelkat agyag-lábú óriás.

Az online könyvtári adatbázisok együttműködéses formái főleg az újabb anyag feltérképezésében tesznek jó szolgálatot; az egyes könyvtárak OPAC-jának tájékoztatói eszközként való hasznosságát senki sem tagadja: de egy könyv megtalálásához így nem lehet elkerülni a többszörös belépést, a komplikált keresést esetleg eltérő szintaxisú keresőrendszerekben. (Számomra vitathatatlanul a legkitűnőbb a JATE online katalógusa, és itt szeretném jelezni – s köszönetet mondani azért –, hogy mindenkit megelőzve olyan régi anyagokat is bevettek és elérhetővé tettek az OPAC-jukban, amelyek nagy segítségemre voltak amerikai könyvtári munkáim során.)

A külföldi könyvek lelőhely-tájékoztatására visszatérve attól tartok, hogy megint idő előtt zárunk be kapukat. (Pusztán analógiaképpen jut eszembe például az új kötelepéldány törvény, amely azért volt koraszülött, mert a példánycsökkenés vesztes könyvtárai nem voltak sem szervezetenként, sem anyagilag felkészülve a rendkívül széttagolt könyvelőállítási-könyvkereskedelmi helyzethez való igazodáshoz.)

Még a kilencvenes évek elején – lassan ennek is tíz éve?! – többen szóvá tettük, hogy célszerű lenne a KK anyagát digitalizálni, így ugyanis az egyes könyvtárak esetleg jóval kisebb volumenű retrokonverziós programokra kényszerülnek, mert vissza tudják majd emelni az évtizedek óta bejelentett tételeiket. Ez nem történt meg, és a múltó pillanat rég elmúlt: ma már bizonyára nem lehet és nem is érné meg a KK rekatalogizálásával-retrokonverziójával bajlódni. (Ezt a szerepet majd – más módon – a MOKKA lesz hivatva átvenni.)

Ha már így alakult, csak egy kérésem lenne: legalább ne szüntessünk meg olyan – fontos – szolgáltatást, amelynek a megfelelő helyettesítése még nem garantált.

Bánhegyi Zsolt

Tanfolyami felhívás akkreditált képzésre

Az Országos Széchényi Könyvtár KMK oktatási és módszertani osztálya továbbképző tanfolyamot hirdet – elsősorban iskolai könyvtárosok számára – hagyományos és számítógépes formai feltárásról.

Nem csupán iskolai könyvtárosokat várunk, hanem mindazokat, akiknek erre az ismeretre szükségük van.

A tanfolyam elvégzése során a hallgatók olyan ismeretekre tesznek szert, amelynek birtokában alkalmasak lesznek arra, hogy bibliográfiai leírást tudjanak készíteni a megfelelő szabvány (szabályzat) alkalmazásával bármilyen típusú dokumentumról, meg tudják állapítani bármely besorolási adat egységesített formáját, ki tudják egészíteni a bibliográfiai tételleket a kellő besorolási adattal, és hagyományos cédulakatalógus építése esetén ki tudják jelölni a besorolási tételt, majd annak betűrendi helyét a katalógusban.

A kurzus számítógépes moduljának elvégzésével a hallgatók számára áttekinthetővé válik az integrált könyvtári rendszerek dokumentum-feldolgozásának és kezelésének folyamata, készség szintű ismereteket szereznek ennek Sziren programbeli alkalmazásáról és általános (más rendszerekben is hasznosítható) ismeretekhez jutnak. Ennek alapján zökkenőmentesen lesznek képesek gépi katalógusokat akár saját feldolgozással, akár átvett gépi rekordokkal építeni, és ebből szolgáltatni.

A tanfolyam időpontja:

2000. április 17., 18., 19., 20. és május 10. (hagyományos rész)

2000. május 11., 18., 19. (számítógépes rész)

A tanfolyam első részében a hallgatók megismerkednek a dokumentumok azonosítását, rendezését és visszakeresését biztosító bibliográfiai leírással. Az órákon szerzett ismereteket otthoni feladatok elvégzésével mélyítik el. A feladatokat május 2-ig kell visszaküldeniük, amelyeket a május 10-i foglalkozáson ellenőrzünk.

Tanár: Varga Ildikó

A számítógépes részben a hallgatók gép előtt sajátítják el a számítógépes ismereteket.

Tanár: Fejős László

A tanfolyam vizsgával zárul, a hallgatók **tanúsítványt** kapnak.

Jelentkezés feltétele: felsőfokú iskolai végzettség, valamint jártasság a dokumentumok formai feltárássában.

Jelentkezési határidő: 2000. április 1.

Cím: OSZK oktatási és módszertani osztály 1827 Budapest, Budavári Palota „F” épület

Tanfolyami hozzájárulás: 25000,- Ft

További információ: 22-43-821 – Varga Ildikó, 22-43-821 – Fejős László

Könyvtárügyünk változásai az egyetemi és főiskolai könyvtárosképzés kialakulásának éveiben¹

Mint arról e lap hasábjain arról már korábban is szó esett (3K 1999. novemberi szám), az ELTE BTK Könyvtártudományi – Informatikai Tanszéke 1999-ben ünnepelte fennállásának és egyben az egyetemi könyvtárosképzés alapításának ötvenedik évfordulóját. Az ünnep alkalmából 1999. október 20-án konferenciát rendeztünk, itt hangzott el *Babiczky Bélának* – jelenlegi tanszékvezetőnk szavaival élve „tanszékünk doyenjének”, akinek 80. születésnapját tanszéki munkatársi körben is ünnepelhettük tavaly tavasszal – az előadása, amelynek fent idézett címe meleg hangú és személyes élményeket bőven tartalmazó beszámolót takart.

A Tanár Úr előadás-kezdő üdvözlő szavai egykori és jelenlegi hallgatókhoz, kollégákhoz, a meghívott vendégekhez szóltak. Az előadás vezérfonalát az a gondolat jelentette: hogyan kapcsolódott össze Babiczky Béla élete a könyvekkel és a könyvtárossággal. A Tanár Úr 1937-ben az esztergomi bencés gimnáziumban letett érettségi vizsga után iratkozott be a *Pázmány Péter Tudományegyetem bölcsészkarának magyar–német–művészettörténet szakára*. Tanárai között voltak a magyar szakon irodalomból Horváth János, Alszegehy Zsolt és Galamb Sándor, nyelvészetből Zsirai Miklós és Pais Dezső; a német szakon Schwartz Elemér, Thienemann Tivadar és Pukánszky Béla; a művészettörténet szakon Hekler Antal, később Gerevich Tibor. A magyar irodalomtörténeti szeminárium tanára, Keresztury Dezső olyannyira megkedvelte a névsorban elsőként szereplő és így a legelső szemináriumi dolgozatot készítő Babiczkyt (a felolvasott dolgozat témája az ősi magyar költészet és epika volt), hogy a szemináriumok utáni, a Körúton a szerkesztőségig² megtett, egy éven keresztül tartó sétáikon „különórákat” tartott a magyar irodalomtörténet rejtelseiről. Galamb Sándor drámatörténeti előadásai és személyes támogatása pedig újabb, az irodalomtól egyáltalán nem távol eső terület felé indították a Tanár Urat: egyetemi tanulmányaival párhuzamosan beiratkozott az *Országos Filmegyesület Filmiskolájába* (később az *Országos Színészegyesület Színészképző Iskolája*), és 1941 júniusában kézhez kapta színészi-rendezői diplomáját. 1941–42-ben a filmes szakmával való kapcsolatot összesen kilenc filmben,

-
- 1 *Az itt következő beszámolót Babiczky Béla elhangzott előadásának videófelvétele, a Tanár Úrtól kapott írásos anyagok és a Vele való többszöri konzultáció után állítottam össze. Bizalmát és a lehetőséget, hogy egyetemista éveim Tanára – az ETO rejtelseibe vezetett be négy féléven keresztül – szavait és gondolatait én örökíthetem meg, ezúton köszönöm meg.*
  - 2 *Az Új Magyar Irodalmi Lexikon szerint Keresztury ebben az időben a Pester Lloyd irodalmi és kulturális rovatát vezette.*

közöttük a *Sárga rózsá*-ban és a *Tavaszi szonátá*-ban való rendezőasszisztensi közreműködés, a színházzal pedig egy *Az ember tragédiája*-előadás és egy *Huszka-operett* segédrendezői feladatai hozták meg. E végzettségéhez kapcsolódott a Szinyei Merse Jenő kultuszminisztertől az 1942/43-as tanévre kapott olaszországi ösztöndíj is, amelyet a római Filmfőiskolán (*Centro Sperimentale di Cinematografia*) töltött filmoperatóri és laboratóriumi szakon. Az Olaszországban szerzett tapasztalatokat 1943 folyamán a szakajtóban több tanulmányban publikálta.

Babiczky Béla konferencián elhangzó előadásában többször idézte olvasmány-élményeit. A szülői házban meglévő könyvgyűjtemény, az ott megtalálható kortárs folyóiratok – *Nyugat*, *Új Idők*, *Toll* – mellett a leginkább meghatározó élmény *Babits Mihály és Szerb Antal* európai és magyar irodalomtörténete volt. A Tanár Úr felidézte az *Egyetemi Könyvtárban* és az *irodalomtörténeti tanszék könyvtárában* gyakran zárásig ott töltött napokat és az állandóan forgatott *Régi Magyar Költők Tára* köteteit. Egyetemi hallgatóként továbbra is személyes kapcsolatban maradt a Kisoroszipan megismert Áprily Lajossal is³. Babiczky édesapja Kisoroszipan volt körorvos, így az Áprily-gyerekekkel, Jékely Zoltánnal, Endrével és Mártával való barátság mellett a kapcsolat a Tanár Úrnak később lehetőséget biztosított a *Baár-Madas Leánynevelő Intézetben* az Áprily-lakás felkeresésére is, hiszen 1934-től Áprily itt volt igazgató...

Az 1941. szeptemberében kelt egyetemi abszolutórium távozlól sem jelentette a tudományos munka végét. A szakdolgozat – a későbbi doktori disszertáció – kiválasztásának is személyes oka volt. A Tanár Úr hosszú éveken keresztül foglalkozott *Nil (Rozsnyai Kálmánné sz. Dapsy Gizella, 1885–1940) költészetével* annál is inkább, mert a költőnő a család régi ismerőse, barátja és Babiczky édesapjának költőtársa volt. Ady Lajos mellett kettőjük nevéhez kapcsolódott Debrecenben az Ady-kör és az Ady Társaság működésének szorgalmazása. Babiczky Béla doktori disszertációja első változatát Horváth Jánoshoz nyújtotta be, a dolgozat bírálatát Alszegehy Zsolt professzor készítette el. Doktori diplomája 1946 júniusi keltezésű.

A második világháború és a hadifogság után 1946-ban Babiczky Béla egy volt egyetemi évfolyamtársa, a tájékoztatási, majd belkereskedelmi miniszter és budapesti főpolgármester, Bognár József és Keresztury Dezső tanácsára a *Magyar-Szovjet Művelődési Társaságnál* helyezkedett el a kulturális osztály vezetőjeként. Egyik legfontosabb feladata egy természettudományi, irodalomtörténeti és művészeti előadásokat összefogó szabadegyetem megszervezése volt, ehhez segítséget az egyes szakterületeken Péchy Blankától, Major Tamástól és Balázs Bélától ka-

---

3 *Az 1957-ben tanszékvezetővé lett Kovács Máté élete is Kisoroszihoz kötődött néhány évvel később, 1945 után; lám, a sorsok mennyire összefonódnak. Maga a Tanár Úr is említette előadásában, hogy Fülöp Géza sokszor hivatkozott Kovács Máté életének e fontos epizódjára. Fülöp a Kovács Máté emlékkönyv (Bp., MKE, 1983.) lapjain örökölte meg ezt a történetet: „A falu szovjet katonai parancsnoka elrendelte a tanítás és a munka megkezdését is. Két pedagógust találtak akkor ehhez Kisoroszipan, Áprilyt és Kovács Mátét. Új tankönyv még természetesen nem volt; a hatosztályos elemi népiskola alsó három osztályában Kovács Máté olvastatta a gyerekekkel Petőfi János vitézét, a felső háromban pedig Áprily Arany Toldiját. Egy falusi népiskolában két legnagyobb 19. századi klasszikusunk két nagy népi alkotását, két kiváló tanár.”*

pott. A későbbiekben fontos szerepe volt az előadások nyomtatásban való megjelentetésében és egy Magyar Nemzeti Múzeum-béli könyvkiállítás megszervezésében. Folyamatosan kapcsolatban volt az akkoriban a Múzeum körüli egyetemi épületekben működő Egyetemi Nyomdával is, hiszen itt működött a Diárium szerkesztősége, és a lap gyakran jelentette meg cikkeit, tanulmányait.

A Tanár Úr élete nem sokkal később konkrétan összekapcsolódott a könyvtári munkával: Zalai Zoltán meghívására állást vállalt az 1945-ben rendelettel létrehozott, majd 1947-ben újabb rendelettel⁴ megerősített *Országos Könyvtári Központ* munkájában. Feladatául a korábbi Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központtól örökölt és a későbbiekben a KMK Szakkönyvtára alapgyűjteményét képező könyvállomány válogatása, az idegen – főleg francia és német – nyelvű anyag szakozása, osztályozása volt (minden bizonnyal itt szövődött „egész életre szóló barátság” az ETO-val...), de sok annotáció és referátum elkészítésében is szerepe volt a Tanár Úrnak. Munkája mellett részt vett a munkahelye által szervezett három hónapos könyvtárosképző tanfolyamok egyikén. A tanfolyamon tanító tanárai máig ható mesterek és könyvtári szakemberek voltak: Mátray László, Sebestyén Géza, Haraszthy Gyula, Waldapfel Eszter, Kőhalmi Béla, Fitz József, Kéki Béla, Csapodi Csaba, Walleshausen Gyula, Sallai István. Az előadások anyagának (sokszorosított formájú kiadásainak) sajtó alá rendezésében már neki magának is szerepe volt⁵. Szintén fontos megbízatás volt az OKK munkatársaként Babiczky számára az államosítás alá eső szerzetesi könyvtárak állományának válogatása és az értékek mentése. Borsa Gedeonnal, Dörnyei Sándorral és Reményi Erzsébettel alkotva csapatot – néha igen kalandos körülmények között – dolgoztak rendszeresen budapesti és vidéki (Sopron, Kőszeg) helyszíneken. A konferencia-előadáson elhangzott, ma már anekdota-számba menő történetek éjszakai hófúvás közepette megtett, csaknem határsértésbe és aknazaras területre lépésbe torkolló, lovas határőrök által „jó útra térített” gyaloglásokról, éjfél utáni könyvellenőrzésekről és államvédelmi hatósági tiszteknek a könyvek tartamával kapcsolatos ügyes és okos „félrevezetéséről” szóltak. Az OKK tevékenysége 1952-ben rendeleti úton⁶ megszűnt; utolsó igazgatója, Waldapfel Eszter hívta fel Babiczky Béla figyelmét arra, hogy az ELTE bölcsészkarának keretei között néhány éve működő Könyvtártudományi Tanszék akkori vezetője, Varjas Béla oktatói munkatársakat keres tanszékére.

1952 szeptemberétől tehát – immár Haraszthy Gyula tanszékvezetősége idején – Babiczky Béla tevékenysége már nemcsak a könyvtárakkal, de az egyetemi szintű könyvtárosképzéssel is összekapcsolódott – és tartott egészen nyugdíjba

---

4 *A Tanár Úrtól kapott iratok pontosan idézik e két rendelet adatait: 11.170/1945.XII.8. M.E.sz. és 3.730/1945.III.23. M.E.sz. rendelet.*

5 *Az előzőekben említett iratok a következő, 1951-ben az OKK gondozásában megjelent kiadványokat sorolják fel: Kondor Imre: A Budapesti Műszaki Egyetem; Láng Imre: A Központi Technológiai Könyvtár; Pogány Ö. Gábor: Múzeumok és könyvtárak; Dienes László: A szocialista társadalomépítés és a könyvtárak; u.ő: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár; Sallai István: A magyar népkönyvtárügy; Takács József (szerk.): Könyvtárügyi jogszabályok gyűjteménye.*

6 *Ismét a Tanár Úr irataira támaszkodva: 2042/13/1952. MT határozat.*

vonulásáig. A tanársegédi státusz a tanítás mellett nagyon hamar egyetemi jegyzetek megírását, összeállítását is magával hozta: ezek sora a Felsőoktatási Jegyzetelátó Vállalatnál 1953-ban és 1954-ben megjelentett, a *magyar könyvtárügy szervezetét* bemutató két kötettel kezdődött, majd 1955-ben a *Bibliográfia* című, többkötetes összeállítással folytatódott⁷. Az egyetemi ranglétrán való „fölfelé lépkedés” jegyében egy-egy időszakban a Tanár Úrra bízott a Könyvtártudományi Tanszék vezetése is. Először, egyelőre még nem hivatalosan akkor, amikor az 1950-es évek közepén az egyetemi oktatási reformnak „köszönhetően” – amely szétválasztotta a bölcsészkart nyelv- és irodalmi, ill. történelmi szakokra úgy, hogy a könyvtárosok az utóbbihoz tartoztak – Szauder József, majd később Nagy Miklós más tanszékek vezetőiként csak néha „sétáltak át” a pótlólag rájuk bízott Könyvtártudományi Tanszékre. Nos, ez azt jelentette, hogy Babiczky Béla végezte a vezetői munka legnagyobb, gyakorlati részét az előadók meghívásától kezdve a tantervek kialakításán keresztül az órarendek összeállításáig. Mindezt természetesen úgy, hogy közben oktatói munkáját folyamatosan ellátta. Második, most már hivatalos tanszékvezetői megbízása 1978 és 1980 közé esett. A tanszékhez kötötte, ugyanakkor szélesebb körű kapcsolatainak kialakítását is jelentette az *ETO magyarországi kiadásainak elő- és elkészítése* érdekében Veredy Gyulával, Haraszthy Gyulával és Sebestyén Gézával együtt végzett munkája, amely FID-tagságának köszönhetően nemcsak a KGST-országok, de a hágai központon keresztül Nyugat-Európa felé is megnyitotta a könyvtáros szakma határait.

A Tanár Úr konferencia-előadásában fontosnak tartotta felsorolni a Tanszék vezetőinek hosszú névsorát⁸: Varjas Béla (1949–1952), Haraszthy Gyula (1952–1955), Szauder József és Nagy Miklós (1955–1956), Kovács Máté (1957–1972), Kiss István (1972–1978), Babiczky Béla (1978–1980), Dán Róbert (1980–1986), Fülöp Géza (1986–1994). A felsorolás után a Tanár Úr Kovács Mátéval kapcsolatban kiemelte, hogy kettőjük ismeretsége akkor kezdődött, amikor Babiczky Béla az OKK munkatársaként látogatást tett a Kovács Máté által vezetett debreceni Egyetemi Könyvtárban. Itt nemcsak a szakmai feladatokról ejtettek szót, hanem a városhoz kötődő közös múltat is felidéztek: a Tanár Úr debreceni születésű, Kovács Mátét pedig egyetemi tanulmányai és pedagógusi pályájának első éveit kapcsolták Debrecenhez. E közös múlt is sokat segített abban, hogy tanszéki, szakmai munkakapcsolatuk a hosszú évek alatt végig harmonikus és termékeny volt. A tanszék életének másik legmeghatározóbb korszakaként Babiczky Béla a Fülöp tanár úr vezette időszakot nevezte meg.

---

7 *És tart természetesen napjainkig: én is azok közé tartozom, akik az osztályozáselméletet és -történetet a Tanár Úr későbbi jegyzetéből tanultuk (Bevezetés a könyvtári osztályozás elméletébe és gyakorlatába, Bp., Tankönyvkiadó), és arról sem feledkezhetünk el, hogy a Tanár Úr társszerzőként kolléganőnk, Barátné Hajdu Ágnes mellett aktív részese volt a legutóbbi osztályozással kapcsolatos tankönyv (Bevezetés az információkereső nyelvek elméletébe és gyakorlatába) létrehozásának is.*

8 *Mivel az előadás elhangzásakor is volt egy kis félreértés a felsorolás sorrendjét és teljességét illetően (a hallgatóság soraiból hívták fel a Tanár Úr figyelmét arra, hogy Dán Róbert nevét nem említette), tanszéki könyvtárosunk, Nagy Ildikó segítségével igyekeztem a listát pontosítani.*

A konferencia-előadás ezután rövid könyvtártörténeti kitérőt tett azzal, hogy a Tanár Úr felidézte Széchényi Ferenc könyvtáralapító tevékenységét (Michael Denis szavait idézve a Széchényi-gyűjtemény katalógusköteteihez írt előszóból), és ismertette Eötvös Józsefnek a magyar könyvtárügyben betöltött többszörös és fontos szerepét. A befejezésként felépített gondolatmenet onnan indult, hogy jelezte a tényt, az ország könyvtáros-nemzedékeinek milyen nagy százaléka került ki a Könyvtártudományi Tanszékről; majd folytatódott azzal, hogy felhívta a figyelmet a számítástechnika oktatásának bevezetésében játszott úttörő szerepre a könyvtárosképzésben. Ennek kapcsán a Tanár Úr kitért az ELTE bölcsészettudományi és természettudományi karának az 1970-es évek végén induló és gyorsan gyümölcsözővé váló együttműködésére, valamint a TTK-s szakokra való áthallgatás lehetőségének megteremtésére: a magyarral és a történelemmel való szakpárosítás matematikával, fizikával, földrajzzal való kibővítésére. Babiczky Béla előadásának befejező mondatai azt a kívánságot fejezték ki, hogy maradjon meg továbbra is a filozófiai tudományok tanárainak és hallgatóinak legújabbban kialakult érdeklődése a modern technika és az informatika tudománya iránt, ugyanakkor tanár és hallgató egyaránt munkálkodjon azon, hogy e modernség összeegyeztethető legyen a humánus értékek megőrzésével is.

Beszámolómban befejezésként szeretnék – ahol előadása és jegyzetei erre lehetőséget adtak, szó szerint is – idézni az azokból az anyagokból, amelyeket konzultációink, beszélgetéseink alkalmával a Tanár Úr a rendelkezésemre bocsátott. Bízom benne, hogy itt idézett mondatai egy majdani tanszéktörténeti monográfia Babiczky Béla tollából született kiindulópontját jelentik majd:

„A tanszék az ELTE Bölcsészkarán 1949. szeptemberében indult. Az alapvizsga letétele után nyílt lehetőségük a hallgatóknak arra, hogy egyik szakjuk elhagyásával a könyvtáros szakon folytathassák és fejezhessék be egyetemi tanulmányaikat. A tanszék létrehozója és három éven keresztül vezetője Varjas Béla irodalomtörténész, a Széchényi Könyvtár főigazgatója volt. Az oktatásba az OSZK több jeles munkatársa (sajtótörténész, könyvtörténész, kéziratár) kapcsolódott be. Varjas Béla (könyvtörténet, könyvtárügy története) oktató munkáját több kiváló munkatárs támogatta speciális témájú kollégium, gyakorlat tartásával, pl. Dezsényi Béla (sajtótörténet), D. Szemző Piroska (hirlaptári munka), Goriupp Alisze (címleírás, katalógizálás, katalógus), Haraszthy Gyula (osztályozás), Waldapfel Eszter, Kőhalmi Béla (bibliográfia, könyvtárügy). Az oktatás részben azokra az előzményekre is alapozott, amelyek az OKK-ban tartott háromhónapos könyvtáros szaktanfolyamok előadói révén alakultak ki. Az OKK egyébként több könyvtár szakos egyetemi hallgatót is fogadott könyvtári gyakorlatra. 1951-ben megszületett a levelező oktatás egyetemi és főiskolai bevezetéséről szóló MN 128/1951. VI.17. sz. rendelet, amelyet a Kulturális és Népművelési Minisztérium 1.550/27. 1951.VIII.26. sz. végrehajtási uasítása is követett. Az 1952/53-as tanévtől Haraszthy Gyula kapott tanszékvezetői egyetemi tanári kinevezést, ő előzőleg az OSZK-ban, majd a Közgazdasági Egyetem Könyvtárának igazgatójaként széles körű könyvtárosi tapasztalatokkal rendelkezett. Az OKK augusztusi megszüntetése után 1952 őszen kapott tanársegédi kinevezést a tanszékre Babiczky Béla. Ebben a tanévben a Könyvtáros Tanszék továbbra is előző helyén, a Rákóczi úti egyetemi épületben maradt, ahol egy tanári (tanszékvezetői) szoba és két előadói és szemináriumi helyiség állt az oktatás rendelkezésére. Ebben a tanévben a végzett hall-

gatók közül négyen a tanszéken maradtak gyakornokként: Sz. Ady Mária, Nagy Katalin, Bauer József és Léces Károly. Feladatuk elsődlegesen a gyakorlatok és szemináriumok vezetése volt, egyébként a tanszék ügyintézésében vettek részt. 1953-ban megkezdődött a hallgatók számára sokszorosított egyetemi jegyzetek megjelentetése. Egyetemi oktatómunkája mellett Babiczky Béla külső felkérésre a Közgazdasági Dokumentációs Központban is tartott előadásokat. Ezek anyagát a hallgatók számára ott sokszorosították. A Könyvtáros Tanszék életében az 1953/54. tanév kezdetén nagy jelentőségű esemény volt, hogy a Rákóczi úti épületből átköltözött az Egyetem Bölcsészeti Karának épületébe, a III. emeletre. A tanszékvezetői szobán kívül egy oktatói és könyvtári célra szolgáló szoba állt rendelkezésre, továbbá egy szemináriumi szoba a gyakorlatok és előadások számára. A tanszék oktatói ugyanazok maradtak, mint az előző tanévben, de a gyakornokok tanársegédi kinevezést kaptak. A tanszéken a külső előadók száma szaporodott, mivel időközben újabb alsó évfolyamok nőttek fel. A külső előadók oktatói szobákban voltak elhelyezhetők, pl. Kóhalmi Béla (nyugdíjban), Szentmihályi János (Egyetemi Könyvtár), Fodor Zoltán (MTA Könyvtára), Mezey László (MTA Irodalomtudományi Intézete), Kiss Jenő (SZOT Központi Könyvtára), Szepesváry Tamás (OMIKK). Ebben az időszakban a könyvtárosképzésre hatást gyakorolt a könyvtárak felsőfokú irányításában, törvényi szabályozásában beállott változások sora, az első országos könyvtáros konferencia és a Népművelési Minisztérium keretei között létrehozott Könyvtárügyi Tanács tevékenysége. Az 1953/54-es és az 1954/55-ös tanévben is több jegyzet jelent meg. Az 1954/55. és az 1955/56. tanévben az egyetemi reformok a Könyvtártudományi Tanszék tanterveit is érintették. A bölcsészkart két további karra osztották: nyelv- és irodalom kar, történelmi szakok (művészettörténet, néprajz, könyvtár stb.), továbbá megkülönböztették a tanár és nem tanár szakokat. Mindez zavarokat okozott a felvételi vizsgák és a szakpárosítások, valamint az órarendek tekintetében. A Könyvtártudományi Tanszék vezetését az egyetemi oktatás átmeneti összekuszálódása után az 1956/57. tanév második felében Kovács Máté vette át. Itt kell megemlíteni, hogy Fülöp Géza, aki az egyetemi könyvtárosi diplomát a legelsőik között kapta meg a tanszék létrejötte után, újra felvette a kapcsolatot a Könyvtáros Tanszékkel. 1959-től félállású, majd 1961-től egész állású tanársegédként vett részt az oktatómunkában. Az 1960. évi oktatási reform után az 1961/62-es tanévtől kezdve az esti és a levelező könyvtárosképzés kísérleti tantervek alapján működött. 1961-ben tanterv és vizsgarend készült a hároméves kiegészítő szakra jelentkező, más egyetemi diplomával már rendelkező könyvtárosok számára. Az 1963/64. és az 1964/65. tanévekben egyéves felsőfokú dokumentációs tanfolyamokra került sor a tanszéken. A könyvtár szak nappali tagozatán e két tanévben volt az addigi legtöbb hallgató: az évfolyamok összlétszáma 190 főt tett ki. 1970-ben a könyvtár szakot B-szakká minősítették, így működött négy tanéven keresztül. Az esti tagozat 1971-ben megszűnt, helyette a kétéves kiegészítő szak került beindításra. 1974-től az egyetemi könyvtárosképzés végre újra ötéves és kétszakos! Erre lehetett felvételiztetni!”

összeállította: Hangodi Ágnes

Az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központja az OSZK restauráló osztályával közösen, a Nemzeti Kulturális Alapprogram támogatásával

Állományvédelmi alapismeretek

címmel továbbképző tanfolyam-sorozatot hirdet.

A tanfolyam célja: három különböző könyvtártípusban dolgozó könyvtárosok és raktárosok részére rendszerezett, megelőző állományvédelmi alapismeretek nyújtása.

A könyvtártudománynak ez a területe nem szerepel a könyvtárosképző intézmények tananyagában, a ma dolgozó könyvtárosoknak csak esetleges, hiányos és nem mindig korszerű ismeretei vannak/lehetnek a megelőző és helyreállító állományvédelem minden könyvtárban alkalmazandó módszereiről és lehetőségeiről.

A tanfolyamot három naposra, 20 órára tervezzük; a 20 óra kb. 60:40 arányban oszlik meg az elmélet és a gyakorlat között; a gyakorlati órák egy részét külön, a másik részét az elméleti órákba ágyazva tartjuk. A tanfolyamokat elsősorban az OSZK restauráló osztályának munkatársai tartják, szükség esetén más, külső szakemberekkel kiegészítve. A hallgatók írásos tananyagot, vezérfonalat kapnak, valamint mintadarakokat, egyes állományvédelmi eljárásokhoz használható eszközökből.

A hallgatók a kurzus elvégzéséről tanúsítványt kapnak.

Időtartam: 3 nap (20 óra), 9.00–16.30-ig

1. kurzus (2000. március 29–30–31.)

megyei és városi könyvtárakban a könyvraktárakért felelős könyvtárosok, olvasószolgálatos/kölcsönző és a helytörténeti gyűjteményekért felelős könyvtárosok részére;

2. kurzus (2000. április 12–13–14.)

szakkönyvtáraknak az állomány megóvásáért, védelméért (is) felelős könyvtárosai részére;

3. kurzus (2000. április 26–27–28.)

régi állománnyal is rendelkező **iskolai könyvtárak** könyvtárosai részére.

A három tanfolyam tananyaga azonos, azért választottuk mégis szét hallgatóinknak könyvtártípusonként, mert a speciális problémákat így könnyebben tudjuk megbeszélni. Ha valakinek nem a könyvtártípusának kijelölt időpont a megfelelő, akkor jelentkezhet egy másik időpontra, a másik könyvtártípushoz.

Részvételi díj: 2.000,- Ft/fő/kurzus

Kérjük, hogy a jelentkezéseket (az időpont megadásával) **2000. március 10-ig** az alábbi címre küldjék: OSZK KMK oktatási és módszertani osztály 1827 Budapest, Budavári Palota F. épület vagy kasza@oszk.hu

További információt a 22-43-819-es telefonszámon Kasza Irma, a tanfolyam felelőse ad.

Budapest, 2000. február 17.

Üdvözléssel:

dr. Csapó Edit
osztályvezető

Kastaly Beatrix
osztályvezető

Győri Életrajzi Lexikon

Éveken át rokonszenvvel és felfokozott kíváncsisággal figyeltem a Győri Városi Könyvtár ambiciózus kollégáinak és segítőtársaiknak nagyszabású vállalkozását. A bibliografizálással, helytörténeti kutatómunkával, információs adattárak létrehozásával, publikálással és könyvkiadással foglalkozó könyvtárosoknak nem kell magyarázni, hogy egy kiváló terv megszületésekor felhalmozódó, kezdeti lendületet adó energia hogyan tud épp csak a hiányérzetünket ébren tartóvá változni hétköznapi küzdelmeink szorításában. Legelőször tehát gratulálni szeretnék a kézzelfogható műhöz, amely városi támogatással, eredményes könyvtári és levéltári együttműködéssel megszülethetett, és ezentúl már Győr város történetének egyik jeles forrásaként említendő.

A kötet történeti szempontú értékelésében nem vagyok kompetens, ennek elvégzése történészekre és a győriekre vár. A *Győri Életrajzi Lexikon* bemutatásához tehát más nézőpontokat választottam magamnak. Izgalmas volt nyomon követni azt a koncepciót, amely a szerkesztő bizottság – az útbaigazítás elvi és gyakorlati feladatával egyaránt sikeresen megbirkózó – bevezetőjéből kirajzolódik, és számos módszertani tanulsággal szolgál. A biográfiai gyűjtemények kulcskérdése – akár történeti, akár jelenkori gyűjtőkört kívánjanak is megvalósítani – a szelekció elveinek tisztázása. A lezárt életpályákat feldolgozó segédletek nincsenek ugyan kiszolgáltatva az adatközlésre felkért személyiségek bemutatkozó kedvének, de nem állítja kisebb feladat elé a szerkesztőt a követendő elvek tisztázása, ezek szisztematikus betartása, továbbá a forrás-, illetve adategyenetlenség sem.

Ami a győriek munkájából határozottan kirajzolódik, az az alkotói függetlenség tudatos érvényesítése és a választások határozott képvisellete. A kötet erényének tekintem, hogy a szerkesztők nem a könnyebbik utat választották. Bár ebből következően két vonatkozásban esetleg jogos kritikákat is kaphatnak a város társadalmát ismerőktől vagy helytörténeti itészeketől. Az egyik ilyen a XX. század második felének feldolgozási igénye. Itt a történelmi távlat bizony nem hívható segítségül a valódi „érdemesség/fontosság” eldöntéséhez, nem marad más fogódzó, mint a döntés felvállalása, még akkor is, ha a szubjektivitás vádjá kísérheti. Másrészt nyíltan elindultak egy járatlan úton, amely a „helyi szerzőség/személyiség” elméleti vitáiban, talán gyakorlati alkalmazásában is többször fel-felbukkanni látszott, de teoretikusan nem vált egyértelműen követendő mintává. Természetesen az adott helyhez kötődés kérdésére gondolok. A győriek „egyénenkénti mérlegelése” nem kevesebbet tesz, mint követi az ún. embertudományokban már meghonosodott kutatómódszertani gyakorlatot. Közismert, hogy nehezen operacionalizálható kutatási programokban (pl. identitás és értékrend vizsgálat) gyakran élnek az „önbesorolás” módszerével. A szerkesztők döntése a fentiek szellemében úgy interpretálható, hogy győri az, aki annak vallja /vallotta magát, illetve akit az utódok annak minősítenek. Helyismereti gyűjteményeket kezelő kollégák a megmondhatóinak, hogy milyen nehéz feladat is a „hely szellemének” erősítése érdekében vállalt

minden hasonló próbálkozás. Ráadásul az egymást követő könyvtáros generációknak az éppen virulens társadalmi értékpreferenciákkal is meg kell küzdeniük.

A válogatás nehéz és vitatható elvégzése után a szerkesztéssel látszólag már könnyebb volt megbirkózni. A lexikontest, amely egészében követi az életrajzi lexikonok hagyományos módszereit, jól szerkesztett, utalókkal – az eltérő névalakok ismerőinek öröme – gazdagon ellátott. Amit mégis feltétlenül érdemes egyediségként kiemelni, az a szócikkek szerkezete. A születési-halálozási adatokat és az életút bemutatását a személyiség legfontosabb műveinek felsorolása követi. A helyi rendező elvből következő enciklopédikusság okán nem csupán írásművek, hanem más alkotások is – szerepek, rendezések, épületek stb. – feltérképezésre kerültek. Az ún. róla szóló irodalom a kötet végére, a *Jegyzetek* fejezetbe került. Ugyancsak itt búvárkodhatunk egy másik segédeszközben is, amely *Mutató* címmel a szócikkekben előforduló személyek nevét sorolja, utalva a feldolgozott életrajzok fontos kapcsolati elemeire. A 900 szócikk további közel másfélezer nevet rejt. Mindkét kiegészítés növeli a kötet tudományos és információs értékét.

A szerkesztők ugyan indokolják, mégis kritizálhatónak gondolom, hogy a szűken vett biográfiai adatokat egyes személyiségek esetében valóságos életpálya vázlattá bővítik a munkatársak. A kötetet forgatva nehéz eldönteni, hogy az adathiány vagy a szócikkírói szabadság áll-e ennek az egyenetlenségnek a hátterében. A jegyzetekben felsorolt irodalom összeállítója természetesen nem vállalkozhatott a teljességre. Azt is természetesnek gondolom, hogy egyes nevek esetében csupán más életrajzi gyűjteményekre vagy kéziratokra, hírlapcikkekre, családi közlésre történhet hivatkozás, amíg másokban tanulmányokat, sőt monografikus feldolgozásokat is ajánlanak az érdeklődőknek. Sajnálom viszont, hogy a tárgykörben megjelent biobibliográfiák regisztrálására nem terjedt ki az anyaggyűjtők figyelme (pl. Hefele Menyhért).

E sorok írása közben többször is elismeréssel adóztam a kötet létrehozóinak az igényes tervezésért és a gondos kivitelezésért. Szép és tartós használatra szánt kötetrel ajándékozták meg a helyi társadalmat. A többféle hozzáférés ígérete pedig egészen felcsigázta érdeklődésemet, hisz CD-ROM és interneten hozzáférhető változat is készült. Szerettem volna kihasználni az adatbázis nyújtotta többféle keresés lehetőségét, ezzel azonban nem volt szerencsém. A hozzám került CD-ROM nem „indult el”, az internetes változat kereső része pedig sorozatos error üzenetekkel fogyasztotta el türelmemet. Őszintén sajnálom, hogy ez a kiválóan megtervezett és professzionálisan menedzselte adattár (megjelenése több mint hír volt a sajtó számára, bemutatóját pedig hatalmas helyi és megtisztelő szakmai érdeklődés kísérte) csupán hagyományos könyv arcát mutatta meg nekem a maga teljességében. Remélem, másoknak nem kell csalódnium, ők már az úttörő vállalkozás, a tökéletes terv technikailag is hibátlan változatával találkozhatnak.

(Győri életrajzi lexikon / [Szerk. Grábics Frigyes, Horváth Sándor Domonkos, Kucska Ferenc]. – Győr: Győr Városi Könyvtár, 1999. – 529 p.)

Pallósiné Toldi Márta

Ki Kicsoda 2000

A Biográf (újabban Greger–Biográf) Kiadónak ez immár a 6. kortárslexikona. Az első még a Magyar Ki Kicsoda 1990 volt, ezt követték az egyetemessé bővült Magyar és Nemzetközi Ki Kicsoda kötetek kétévenkénti periodicitással: 1992, 1994, 1996, 1998. Ennek az egyre bővülő és javuló színvonalú sorozatnak a legújabb ezredfordulós tagja a Ki Kicsoda 2000. Főszerkesztője az a *Hermann Péter*, aki a Kossuth Kiadó munkatársaként a Ki Kicsoda? Életrajzi lexikon magyar és külföldi személyiségekről, kortársainkról c. kiadvány 1981. évi 4. átdolgozott és bővített kiadását és e kötet közvetlen előzményét is szerkesztette.

A vállalkozás kiadójának a neve – ha az I. kötet címlapján és verzióján található bonyolult jelrendszert nézzük – kissé nehezen értelmezhető. Egyértelműen és közérthetően fogalmaz viszont a kiadvány megjelenése alkalmából kiadott *Ki Kicsoda 2000 Magazin* (I. évf. 1. sz. 1999. Tél), amely szerint: „A kiadó új, a Greger–Delacroix kanadai magyar kiadó – amely többek között a Tények Könyve sorozatot jelenteti meg – 1998-ban megvásárolta a jogokat, és az eddigi nevét fenntartva Greger–Biográf kiadóként jelenteti meg a Ki Kicsodát.” (5. p.) E kiadó igazgatója pedig az a *Kereszty András*, aki a lexikon szócikkének adatai szerint az újságíráson kívül a referenz-könyvek szerkesztésében-kiadásában (Tények Könyve '97 stb.) is járatos, tehát nemcsak üzleti, hanem szakmai szempontból is szerencsésnek tekinthető a fúzió.

A *Magazin* és a kötet rövid előszava szerint a lexikon 1999 decemberének első hetében jelent meg, s most első alkalommal két kötetben! A szerkesztőség jóslata: „Minden idők legnagyobb kortárs életrajzi lexikonja lesz.” (*Magazin* 5. p.) A tartalma bővebb minden eddiginél: „Húszezer a benne szereplő neves emberek száma, 4590 olyan magyar személy szerepel a lexikonban, akinek még nem jelent meg ilyen formában [vagyis e sorozatban!] életrajza... A nemzetközi rész egyébként most, a megjelenés pillanatában teljesebb, mint a világ bármelyik Ki Kicsodája. Ennek fő oka természetesen, hogy még november elején is bekerültek a legfrissebb adatok. Számos olyan személyiség szerepel a kötetben, akinek életrajzát e pillanatban [!] még egyetlen külföldi kötetben sem lehet megtalálni.” (*Magazin* 5.p.)

A *Ki kicsodák története* c. szűk kéthasábos (52 soros) népszerűsítő kis cikk szükségképpen kevésbé teljes és pontos. Nem említi pl. az első International Who's Who-t, amely Londonban jelenik meg 1936 óta, csak az 1976-ban indult azonos című amerikai kezdeményről (változatról?) ír. Magyarországon sem 1969-ben jelent meg (a Kossuth Kiadó gondozásában) az első *Ki Kicsoda?*, bár kétségtelen, hogy 1945 után ez a kiadó indított elsőként egy ilyen című, 4 kiadást megért sorozatot, amelyet a *Magyar és nemzetközi Ki Kicsoda* (Bp. 1990. Biográf) előzményének tekint a Greger–Biográf kiadó (talán Hermann Péter, a közös főszerkesztő személye miatt). A tény azonban az, hogy jóval előbb, még a századfordulón indult és „a Horthy-korszak alatt szinte gombamódra növekedett meg a kortárs lexikonok száma.” (Szentmihályi–Vértesy: Útmutató... Bp. 1963. 28. p.) A teljes-

ség igénye nélkül csak példaként említem meg az országgyűlési (nemzetgyűlési, parlamenti) almanachokat 1892-től 1940-ig, melyek az országgyűlések öt éves ciklusaihoz igazodva jelentek meg. De ha ezeket politikai, tehát szakágazati életrajzi lexikonoknak tekintjük, akkor ott van a nevében is azonos első előd, a *Ki Kicsoda?* Kortársak lexikona (1936) és az ennél is teljesebb és frissebb *Keresztény magyar közéleti almanach* 1–4. kötete (1940–1944). Bár ezek kétségtelenül mind nemzeti kortárslexikonok voltak. Az utóbbi annyira, hogy a Fasiszta sajtótermékek jegyzékére (1946), sőt a kormány 530/1945. M. E. rendelete alapján megsemmisítésre ítéltetett, de azért néhány nagykönyvtárban és magángyűjtőnél ma már ritkaságnak számító példánya megmaradt.

A Magazin egy statisztikai táblázattal is segíti a magyar személyek áttekintését *Foglalkozások szerinti megoszlás a teljes magyar anyagban* címmel. (Azt itt nem pontosítja, hogy a „teljes magyar anyag” a hazai magyarságot jelenti-e – beleértve a magyar állampolgárságú nemzetiségeket is – vagy kiterjed a külföldön élő kisebbségi magyarságra is.) A táblázat tehát 49 foglalkozási ágban (tárgykörben) 15.079 magyar (hazai és külföldi?) személyre vonatkozóan közli a megoszlási adatokat a politikai és közéleti személyek legnagyobb csoportjától (2.142) a klasszika filológusok (21) és a régészek (10) legkisebb csoportjáig, de nem ságrendben, hanem minden rendszer nélkül. (Érdekes lett volna megismerni a külföldi – nem magyar – személyek hasonló megoszlását is!) Ezek az adatok nem esnek egybe teljesen a lexikon előszavában megadott átfogó adatokkal. Az előszóban ui. 13.170 magyar és 6.303 külföldi személyről írnak, tehát összesen 19.473 főről.)

A következőekben a Magazin adatközlésére támaszkodva, de *nagyságrendi sorrendben* tekintjük át a személyek foglalkozás (tudomány- és művészeti ág) szerint csoportjait: 1. politika és közélet 2.142; 2. irodalom, irodalomtudomány 1.163; 3. sajtó 910; 4. színház 780; 5. gazdaság 777; 6. orvostudomány 749; 7. film 687; 8. képző- és iparművészet 676; 9. műszaki tudományok 624; 10. komolyzene 483; 11. sport 475; 12. történelem és rokontudományok 453; 13. közgazdaság 448; 14. biológia 402; 15. kémia 393; 16. agrártudományok 310; 17. pedagógia és oktatás 241; 18. egyházak 237; 19. jog 223; 20. építészet 203; 21. fizika 188; 22. tánc 179; 23. nyelvészet 176; 24. matematika 172; 25. földrajz 164; 26. szociológia 138; 27. gyógyszerészet 163; 28. könyvtár(os) 128; 29. földtan 128; 30. állatorvos 117; 31. rock- és könnyűzene 110; 32. néprajz 109; 33. filozófia 96; 34. pszichológia 96; 35. katonaság 91; 36. politológia 86; 37. könyvkiadás 79; 38. közművelődés 71; 39. kertészet 67; 40. csillagászat 51; 41. vendéglátás 45; 42. statisztika 44; 43. orientalisztika 44; 44. dzsessz 44; 45. népzene 43; 46. meteorológia 37; 47. népművészet 37; 48. klasszika-filológia 21; 49. régészet 10. – Összesen tehát: 15.079 magyar személy. Ebből azonban, mint említettük, az előszó szerint csak 13.170 fő a magyar állampolgár, tehát a fennmaradó 1.909 csak külföldi magyar lehet. Ez utóbbiak száma benne foglaltatik az előszóban és a fentebb általunk is említett 6.303 fős külföldi létszámban. Összegezve tehát: *a 13.170 magyar állampolgár és a 6.303 külföldi (ebből 1.909 magyar nemzetiségű) együtteséből jön ki az előszóban már említett 19.473 fős összlétszám.*

Igen méltányos és eléggé nem becsülhető ritka kegyeleti cselekedet volt a szerkesztőség részéről *A szerkesztés időtartamában (1999. jan. 1-je óta) elhunyt sze-*

mélyek életrajza cím alatt a 2. kötet végén a múlt év nov. 1[7]-ig elhunyt 88 magyar és 71 külföldi, összesen tehát 159 személy lezárult életrajzának közlése. Forrásai a már beadott életrajzokon túl nyilván családi bejelentések és gyászjelentések voltak.

Van azonban az 1. kötet elején egy másik segédlet is, az *Elhunytak névsora*, amelyben a szerkesztőség, illetve a kiadó az általa korábban publikált kortárslexikonokban (a Magyar Ki Kicsoda 1990-től a Ki Kicsoda 2000-ig) megjelent s azóta elhunyt személyek nevét, születési és halálozási adatait (az utóbbiak néhol hiányoznak vagy csak az évre korlátozódnak) sorolja fel a személyek betűrendjében. Ebben megtalálhatók a 2. kötet végén elhelyezett életrajzokra történő utalások is, sőt kiegészülnek azon személyek adataival, akik 1999 utolsó két hónapjában hunytak el (ezért nem kerültek be a függelékbe), és halálhírük a szerkesztés lezárásáig tudomásukra jutott. – Az elhunyt személyeknek ez az összesített névsora és adattára (néhol adathiányaival együtt!) arra hívja fel a figyelmet, hogy mennyire fontos lenne minden általános és szakterületi kortárs- és vegyes (elhunytakat és kortársakat egyaránt tartalmazó) lexikon szerkesztősegeinek gondoznia a nem pusztán egyszerűnek, alkalminak szánt életrajzi adatbázisok anyagát. Ebben pedig nagy segítségére lehetne a szerkesztőségeknek a napi és szakajó nekrológ anyaga, illetve ennek központi (MTI) publikált vagy számítógépes dokumentációja, nemkülönben a gyászjelentésekhez kötelespéldányként hozzájutó könyvtárak összehangolt számítógépes munkájának megszervezése. A könyvtárak ebben nemcsak szolgáltatóként, hanem felhasználóként is érdekeltek. Gondolok itt a katalógusok, bibliográfiai és adatbázisok szerzőségi file-jainak naprakész gondozására, de nemkülönben az egyre inkább felkapottá és népszerűvé váló területi (megyei, városi) és szakterületi kortárslexikonok szerkesztésére és kiadására.

A cikkek felépítése, adatai: 1. *Név* (zárójelben: a) eredeti név – művésznév esetén; b) álnevek – íróknál; c) leánykori név vagy férjezett név. 2. *Foglalkozás[ok]*; 3. *Születési hely, év, hó, nap* (néhány művésznő életrajzából véletlenül kimaradt!); 4. *A szülők neve*; 5. *Családi állapot*: nős, férjezett, év, házastárs neve; 6. *Gyerekek* neve, születési éve; 7. *T[anulmányok]* helye (intézménye), ideje; 8. *É[letút]* állomásai, kitüntetések; 9/a. *F[őbb] m[űvek]* címe, éve vagy száma, műfaja (ha sok van: esetleg műfajonként bontva); 9/b. *F[őbb] sz[erepek]* v. *r[endezések]* – színeszекnél, rendezőknél; 10. *H[obby]*; 11. *C[ím]*: a) munkahely vagy b) lakás v. mindkettő; 12. *Tel[efon]* – munkahelyi, lakás v. mindkettő; 13. *Fax*; 14. *E-mail* v. *Internet* v. mindkettő; 15. *Irod.* – róla (kiemelés nélkül: szerző, cím (kurzív), év (zárójelben). Ez utóbbi fontos bibliográfiai tájékoztató elem a művek után kívánkozott volna, a rovatcím kiemelésével. Így most – hiába van a sor végén – hangsúlytalansága miatt eltűnik.

A leghosszabb cikkek a sokat alkotó jelentős idősebb írókról, tudósokról valamint a sok színházi, film-, tv-szerepet eljátszott színészekről készültek. A legrövidebb, 1,5-2 sorosak inkább címári mint életrajzi cikkek pedig a kényes foglalkozású nyomozókról, jogászokról (ügyvédekről), diplomatakról, sőt egyes országgyűlési képviselőkről (jelöltekről) és polgármesterekről (jelöltekről) tájékoztatnak. (Vannak olyan személyek, akik csak politikai-államigazgatási tisztségre jelöltségük okán kerültek a kiadványba, szaporítva az amúgy is „túlsúlyos” politikai és közéleti személyiségek arányszámát. – Van azután néhány olyan „egysoros” (utaló)cikk is, aminek sémája: „X.Y. szócikkének közléséhez nem járult hozzá.” Kér-

désünk: akkor miért írja le a nevét a szerkesztőség? Így a lexikonforgató azt sem tudja, hogy kiről-miről van itt szó. De még rosszabb, ha a renitens jelöltnek „tucát-neve” (Kiss, Nagy, Szabó stb.) van, mert az olvasó bárkire gondolhat hasonló név ismerősei közül. A döntő érv a közlés ellen végül is az, hogy az ügyfél valamilyen okból nem kíván szerepelni a lexikonban semmilyen formában, főleg nem negatív példaként. S ezt illő tiszteletben tartani!

A személynevek betűrendbe sorolását illetően az egyszerű két- vagy háromtagú nevekkal nincs semmi gond. (Juhász Nagy Ágnes, Juhász-Nagy Sándor stb.) Amint azonban a családnév előtt ún. megkülönböztető betűk vannak, azonnal a legrosszabb besorolási lehetőséget választják: az előbetűk határozzák meg a név helyét a betűrendben. Holott ma már alig van lexikon, amelyik ezt a megoldást alkalmazza – a könyvtári katalógusokról nem is beszélve. Tehát e lexikonban B. Lőrinczy Éva a B-betűhöz kerül (Blow és Blumberg közé) és az alapnévnel csak utalót helyeznek el a B. Lőrinczy névhez. (Ezt a gyakorlatot a hazai életrajzi lexikonok közül csak a Babits Kiadó lexikonai, a külföldi magyarok közül pedig a Romániai magyar Ki Kicsoda alkalmazta az utóbbi időben.) Ugyancsak szokatlan a hazai lexikális irodalomban a c-cs, g-gy stb. a magyar ábécében egymás utáni betűpárok összerosmása.

A bibliográfiai leírások mennyiségéről (Főbb művek) és formájáról külön is szólni kell, mert egyes szép- és szakírók esetében ez igen sok meglepetést okoz. Ugyanis olyan művek is találhatóak a tételek között, amelyekkel sem a magyar nemzeti bibliográfiában, sem a nemzeti könyvtár katalógusaiban nem találkoztunk. Ennek oka és a kiadványok felesége külön elemzést igényelne. Itt most csak három lehetséges főokot említek: 1. nem futott még be a kötet a nemzeti könyvtárba, sem más kötelezpéldányt kapó területi és szakkönyvtárba; 2. nem is várható a beszolgáltatása, mert régebben 70, újabban (1998 óta) 50 példányszám alatt jelent meg, ezért nem esett kötelezpéldány-szolgáltatási kötelezettség alá. (Mindamellett lehetséges, hogy a kiadó vagy a szerző ajándékként egy szak- vagy területi könyvtár állományában megtalálható.) 3. Egyes szerzők nincsenek tisztában azzal, hogy a F(őbb) m(űvek) rovatba csak az önállóan megjelent (legalább 4 ív terjedelmet elérő) könyveket szabad (illő) bejelenteni, amelyeknek legalább társszerzője (társszerkesztője) az illető személy. Folyóiratcikkek, illetve azok különlenyomatai, ha nem váltak valamely sorozat tagjává, szintén nem valók ebbe a rovatba. (Ezeket az ismereteket, tudnivalókat s még talán másokat is a szerkesztőségnek kellene pontosítania-tisztáztatnia a kérdőívhez csatolt tájékoztatóban.)

Összefoglalóan megállapíthatjuk, hogy a felmerült kisebb-nagyobb szakmai-módszertani problémák ellenére az eddigi legjobb általános egyetemes hazai kortárslexikont hozta ki a megújult kiadó, a legjobb időzítéssel és sokrétű terjesztési móddal, az előfizetőknek és a lexikonban szereplőknek kedvezményes áron. A kiadvány CD-ROM változata a legjobb és legolcsóbb az eddigiek közül. (Az első az 1996-os tárgyévű kiadványról készült, és 27.500 Ft-ért terjesztették.)

Ki Kicsoda 2000. Magyar és nemzetközi életrajzi lexikon, csaknem 20.000 kortársunk életrajza. 1–2. kötet. Főszerk.: Hermann Péter. Bp. 1999, Greger–Biográf Kiadó. 1820 p. 2 db. Á.: 12.000 Ft. + CD-ROM. Á.: 5000,- Ft.

+ *Ki Kicsoda 2000 Magazin*. 1. évf. 1. sz. 1999. Tél.

Kertész Gyula

Megjelenik: általában 30 nap alatt. A szervezeteknek és a központi testületi tagoknak kiküldjük: a megjelenés után három napon belül.

Egyesületi élet

Elnökségi ülés, 2000. február 8. – az elnökség megtárgyalta és változtatásokkal elfogadta az 1999. évi beszámolót és a 2000. évi munkatervet, melyet előzetesen már mellékelni kellett az Országgyűlési valamint az Oktatási Minisztériumi aktuális pályázatokhoz; Ambrus Zoltán köszönetet mondott Haraszti Pálnénak azért, hogy előkészítő munkájával hozzájárult az MKE parlamenti beszámolójának sikeréhez; elkészült egy ideiglenes jegyzék a javasolt személyekről az Országos Könyvtárügyi Kuratórium számára, a jelölteket az IKSZ-szel történő egyeztetés után, közösen terjeszti fel a NKÖM-hoz az MKE; javaslat készül a fix összegű MKE tagdíjakról; új küldöttközgyűlést kell majd összehívni; a Nemzetközi Könyvfesztiválra az MKE elnöksége a Könyvtárosklub témáihoz javasolta: „Az európai integráció információs oldala” kérdéskör kifejtését.

Tanácsülés, 2000. február 8. – a tanács a következő fő területeken fejt majd ki munkáját 2000-ben: közkönyvtárak 50. évfordulója, munkabizottságok, könyvtári törvényt követő jogszabályok, Olvasás Éve, Millenniumi rendezvények, Nemzetközi Könyvfesztivál, Őszi Könyvtári Napok. Javaslatokat várnak a fix összegű tagdíj megvitatásához, amelyet a márciusi tanácsulást követően a küldöttközgyűlés elé fognak terjeszteni. A Fitz József díj odaítélésére új bizottság alakult: Olvasószolgálati Szekció, Helyismereti Szekció, Gyermekkönyvtáros Szekció, Műszaki Könyvtáros Szekció (vagy az Elektronikus Szekció) és a Bács-Kiskun Megyei Szervezet tagjaiból. Az NKA pályázati témákra vár javaslatokat, kérjük ezeket Balogh Mihálynak megküldeni (OPKM). Ambrus Zoltán MKE elnök tájékoztatta a tanácsülés résztvevőit arról, hogy az MKE a vártnál kevesebb támogatást kapott, ezért a megítélt támogatási összegeknek csak a felét tudták átutalni a szervezeteknek. A tanács kérte, hogy az elnökség tájékoztassa a tagságot a gazdálkodásról és a pénzügyekről.

Elnökségi hírek

Az egyesület honlapjára az alábbi témákban kezdődött meg az adatok feltöltése: az MKE története, szervezeti felépítése, munkaterve; a tagsággal és a tagdíjjal kapcsolatos kérdések; vándorgyűlések; hírek, felhívások, pályázatok; eseménynaptár; kiadványok: könyvtári szakirodalom, szakfolyóiratok, fordítások; nemzetközi kapcsolataink. Várjuk a szervezetek adatait, programjait email-ben az MKE titkárságra.

Mi történt a szervezetekben?

Elektronikus Könyvtári Szekció – új vezetőséggel folytatja munkáját az EKSZ, elnök: Dr. Bakonyi Géza (Szegedi Tudományegyetem Központi Könyvtár – főigazgató-helyettes, 6722 Szeged, Dugonics tér 13. Tel: 62/544-039), titkár: Magyar Katalin (Neumann János Digitális Könyvtár, 1014 Bp. Színház u. 1–3. Tel: 212-9220).

Hajdú-Bihar Megyei Szervezet – sikeres vezetőképző tanfolyamot tartottak a múlt év végén az NKA-tól nyert pályázati támogatásból. Az előadók között szerepeltek: Alföldiné Dán Gabriella, Zalainé Kovács Éva és Cséffán József.

Kisalföldi Könyvtárosok és Könyvtárak Egyesülete – a digitális dokumentumok feldolgozása és szolgáltatása témakörben továbbképzést szerveztek. Az előadók Dr. Tószegi Zsuzsanna és Dr. Bakonyi Géza voltak.

Műszaki Könyvtáros Szekció – 2000. január 20. – a KÖNYVTÁRI AKADÉMIA „Információkereső rendszerek korunkban” című előadása zajlott le a szekció rendezésében a ZMNE Konferencia termében. Az előadók dr. Bakonyi Géza, Kokas Károly, dr. Koltay Tibor, Nyíri János Kristóf és Ungváry Rudolf voltak.

Somogy Megyei Szervezet – 2000. január 25. – könyvtári- és közgyűteményi napot tartottak a Magyar Kultúra Napján. Előadók voltak: dr. Komáromi Gabriella, dr. Szapu Magda és dr. Monok István.

Tolna Megyei Szervezet – a szervezet új elnöke Antal Mária (Bonyhádi Városi Könyvtár, Tel: 74/451 834) lett.

Bibliográfia Szekció – Helyismereti Könyvtárosok Szervezete – 1999. december 7. – a közös szekcióülés napirendjén az éves beszámoló és a 2000. évi tervek szerepeltek. (További információ az MKE titkárságán található.)

Társadalomtudományi Szekció – 2000. február 8. – az EU csoport rendezvényt tartott: „Az EU gyűjtemény és szolgáltatások a Budapesti Kereskedelmi Iparkamarában”. – 2000. február 29. – a „Dobozok, mappák, tokok és tülik a közgyűjteményekben” című kiállítás megtekintése, OSZK.

Zempléni Könyvtárosok Szervezete – 1999. december 15. – a szervezet taggyűlést tartott (további információ: Halász Magdolna, telefon: 47/312-952).

MKE Zenei Könyvtáros Szervezete – az 1999. évi utolsó programját december 8-dikán tartotta a FSZEK Zenei Gyűjteményében. A rendezvényen Somfai László zenetörténész tartott előadást „Kottakép és jelentése” címmel, majd Gócza Julianna bemutatta a megjelenteknek a könyvtár új hangstúdióját.

Rövid hírek

Az Agrárkönyvtári Hírvilág 1999. 4. számának 6. oldalán tartalmas összeállítás található az elérhető EU adatbázisokról Román Zoltán tollából.

Finnországi tanulmányutat szervez Mondok Ildikó (<http://biblioteka.vfmk.hu/~mondok/>).

Köszönjük a MKE titkárságra megküldött utibeszámolókat, kérésre hozzáférhetők a titkársági irattárban.

Megpályáztuk

Beadtuk az MKE pályázatait a 2000. évre meghirdetett pályázatokra az Országgyűléshez, az Oktatási Minisztériumhoz és a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumához.

Előzetes rendezvénytájtár:

Magyarországon:

- A Műszaki Könyvtáros Szekció 2000. február 23. délelőtt 10 órakor tartja rendezvényét: KÖNYVTÁRI AKADÉMIA, Beszélgetések könyvtári immanenciákról, határterületekről, Az információ szervezése nem könyvtári környezetben, helyszíne: ZNME Konferencia terem
- A Társadalomtudományi Szekció, az OSZK, az MTA Könyvtörténeti és Művelődéstörténeti Bizottságaival együtt rendezi meg 2000. május 9-dikén a „Muzzeális könyvvállományt őrző gyűjtemények első találkozójá”-t.
- Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál, 2000. április 21–23. Budapest Kongresszusi Központ (a Könyvtáros Klub előzetes programját ld. alább)
- Az MKE 32. Vándorgyűlése, 2000. augusztus 10–12., Esztergom
- Az MKE, MKE TTSz Frankofil csoport, IKSZ és a Francia Intézet közös konferenciát rendez 2000. október 5–7. „Könyvtári management” témában Budapesten, a Francia Intézetben
- COMPAIR 2000, Budapesti Vásárközpont, 2000. október 17–21.

Külföldön:

- 2000. március 19–23. Internet Librarian International konferencia és kísérő rendezvények: Libtech 2000, London Book Fair, London, Egyesült Királyság; <http://www.infotoday.com>
- 2000. április 10–15. 14th Standing Conference of Eastern, Central and Southern African Librarians (SCECSAL), Windhoek, Namibia
- 2000. május 22–26. Information Technology and Journalism, The Fifth International Conference, Dubrovnik, Horvátország (<http://www.fpzg.hr/itn>)
- 2000. május 28–30. Dimensions of a Global Information Science, 28th Annual Conference of the Canadian Association for Information Science, Edmonton, Alberta, Kanada
- 2000. június 14 – július 14. IGSS 2000 címmel az International Graduate Summer School nyári továbbképzéseket szervez; <http://www.dil.aber.ac.uk/IGSS/>
- 2000. július 6–13. 2000 ALA Annual Conference, Chicago II, USA; email: intl@ala.org
- 2000. augusztus 13–18. Conference of International Federation of Library Associations, Jeruzsálem, Izrael
- 2000. szeptember 11–12. International Conference on Copyright and the Cultural Industries: Economics, Law and Management, Erasmus University Rotterdam, Hollandia (email: towse@fhk.eur.nl)
- 2000. szeptember 18–20. ECDL2000 – The Fourth European Conference on Research and Advanced Technology for Digital Libraries, Lisszabon, Portugália; <http://www.bn.pt/org/agenda/ecdl2000/>
- 2000. október 16–19. The Information Age, Challenges and Opportunities, Brighton, Egyesült Királyság (www.slaglobal2000.org)

Előkészületben...

2000. március 20–23. Között Lipcsében tartja a német társegyesület éves konferenciáját, melyre 4000 főt várnak Európából és az USA-ból. A konferencián az MKE-t Vajda Erik alelnök képviseli.

Budapesti Könyvfesztivál 2000. április 23. Könyvtáros Klub
Budapest Kongresszusi Központ

Programtervezet

Téma: A könyvtárak és az európai integráció

Az MKE Elnöksége és az MKE Európai Uniói Könyvtárosok Csoportjának szervezésében

10.30 – 12.20 Plenáris program

Mi történt eddig? Bevezető előadás

A szaktárca hozzászólása

A szakmai szervezetek hozzászólása

Bemutatkozunk – EU integráció a könyvtárak és a könyvtárosok mindennapjaiban

A békéscsabai és a veszprémi Európai Információs Pontok

EU letéti könyvtár az Országgyűlési Könyvtárban

EU ismeretek a könyvtárosképzésben – nyíregyházi és szombathelyi tapasztalatok

Hozzászólások

A külügyminisztérium záró-hozzászólása. A könyvtárak bekapcsolódásának lehetőségei a kormányzati közvélemény-felkészítő programba

12.20 – 12.30 Könyvbemutató

Az Európai Unió. Tájékoztatósi segédlet című könyv bemutatója.

Kiadja a Magyar Könyvtárosok Egyesülete és az Országgyűlési Könyvtár.

Ingyenes példányok átvétele.

12.30 – 13.30 Kerekasztal megbeszélés, értékelés – zártkörű

Társ Egyesületek, rokon szervezetek

2000. február 15. – a Papír- és Nyomdaipari Műszaki Egyesület „Megelőzés, restaurálás, etika” címmel konferenciát rendezett az OSZK-ban.

Állásügyek

Állást keres: Bánfi István György közkönyvtári olvasószolgálatban elhelyezkedne, telefon: 06 23 338-466. – Főiskolai végzettséggel 8 órás munkakört keres Bükkösi György, telefon: 344-4023. – Nyelvtudományi egyetemi diplomával 8 vagy 4 órás munkakörben elhelyezkedne Dancs Szabolcs, telefon: 316-3963. – Napi 8 órás állást vállal főiskolai diplomával, német nyelvismerettel Egri Julianna, telefon: 335-5707. – Entz Ferenc ELTE TTK végzettséggel könyvtáros, dokumentátor állást keres, telefon: 365-4075. – Kölcsönzési/olvasószolgálati munkakörben elhelyezkedne Honti Miklósné, telefon: 321-7418 – Jajas Györgyné középfokú könyvtárosi és más szakirányú egyetemi végzettséggel 4 vagy 6 órás állást keres, telefon: 403-3302. – Könyvtáros asszisztensi végzettséggel 8 órás könyvtári/raktári munkát keres Jaksa Bálint, telefon: 375-6156 – Középfokú számítástechnikai végzettséggel olvasószolgálati vagy raktáros munkát vállal Kiss Juhász Pál, telefon: 205-6550. – Könyvtár-pedagógia szakos tanár, angol, német középfokú nyelvvizsgával főleg olvasószolgálati munkakörben elhelyezkedne: email: lantana@freemail.c3.hu – Dr. Radnóti Róbert magyar-könyv-

tár szakos egyetemi végzettséggel bármilyen könyvtáros munkakörben állást vállal 8/4 órában, telefon: 257-0940 – Sass Kálmánné főiskolai végzettséggel 6 vagy 4 óras kölcsönző/tájékoztató munkakörben, kis könyvtárban szeretne dolgozni, telefon: 356-8653. – Tímár Bálint adatrögzítő munkát keres, telefon: 243-2146. – Középfokú könyvtáros végzettséggel 8 óras kölcsönző/olvasószolgálati, feldolgozó munkát végezne Vasánits Lászlóné, telefon: 325-5369. – „Telefon: 466-7117” jeligére főiskolai végzettséggel hölgy keres 8 vagy 6 óras könyvtári állást. „24 éves szakmai gyakorlat” jeligére okleveles könyvtáros megbeszélés szerint könyvtáros munkát keres. – „Állás” jeligére főiskolai könyvtáros végzettséggel hölgy keres 8 óras munkát.

Állást kínál: Az Egyetemi Könyvtár alap számítógépes ismeretekkel rendelkező kölcsönző könyvtárost keres, középfokú szakmai végzettséggel. Jelentkezni előzetes telefonmegyeztetés után önéletrajzzal lehet: Petrovics Mária főig. helyettes, telefon: 266-5014, 266-5866. – Középfokú könyvtáros végzettséggel egyetemi könyvtár keres munkatársat. Jelentkezni lehet: Dr. Szabóné Balogh Clarissa, telefon: 317-0498. – Közalkalmazotti besorolással középfokú végzettségű könyvtárost keresnek. Érdeklődni lehet: Mathé Judit, telefon: 372-2500, email: chemlib@para.chem.elte.hu – Adatfeldolgozó munkára németül tudó könyvtárosokat keresünk, további információ: Frecska Ildikó, telefon: 239-6853. – Az Állami Számvevőszék felsőfokú végzettséggel, angol nyelvvizsgával, informatikai ismeretekkel munkatársat keres. Jelentkezni lehet: Kiss Jánosné, telefon: 266-1005. – Kandó Kálmán Műszaki Főiskola felsőfokú végzettségű könyvtárost keres. További információ: Krasznai Mihályné, telefon: 210-2657. – A Budapesti Közgazdaságtudományi és Közigazgatási Egyetem Államigazgatási Kar Könyvtára könyvtáros szakinformatikust keres. További felvilágosítás: Dr. Orosz Ágnes, telefon: 386-9474, email: agnes@mail.aif.hu – A VÁTI Kht. tervtárvezetőt keres, további információ kérhető: MKE titkárság.

*

Szerkeszti: Jáki Éva

Cím: MKE titkárság, 1054 Budapest, Hold u. 6. Tel./fax: 311-8634

E-posta: MKE@OSZK.HU

Checkpoint®

Hogyan védhetjük meg a könyvtári állományokat?

A könyvek lopások elleni védelmére a Checkpoint által kidolgozott könyvtárvédelmi rendszerek alkalmazása jelenti a leghatékonyabb megoldást. A papírvékonny biztonsági címkék, melyek a védendő állományokra kerülnek, a kijáratnál elhelyezett antennák között áthaladva jelzést adnak.

A biztonsági címkék nyomtathatók, rajtuk olyan információk helyezhetők el, melyeket a könyvek egyszerűbb kezelésére lehet hasznosítani (vonalkód, leltári-, katalógusadatok stb.).

A könyvtárvédelmi antennák rádiófrekvenciás elven működnek, ami azzal a nagy előnnyel jár felhasználóinak, hogy nem alakul ki detektálás nélküli holttér, mint a mágneses rendszerek esetében.

Checkpoint

Checkpoint Systems Hungary Kft.
Budapest 1155
Dembinszky u. 1
Tel.: 06 1 30 50 100
Fax.: 06 1 30 50 101
www.checkpointsystems.com

Tökéletes védelem és elegáns
megjelenés

